

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jussi Nousiainen

POLIITTINEN PELI

**Luokat ja luokkaintressit Iso-Britannian alahuoneen jalkapallokeskusteluissa
1989–1990.**

Yleisen historian pro gradu -tutkielma

Tampere 2006

Tampereen Yliopisto

Historiatieteen laitos

NOUSIAINEN JUSSI: Poliittinen peli. Luokat ja luokkaintressit Iso-Britannian alahuoneen jalkapallokeskusteluissa 1989–1990.

Pro Gradu –tutkielma, 82 s., 2 liites.

Yleinen historia

Helmikuu 2006

Jalkapallo nousi Iso-Britannian parlamentin puheenaiheeksi 1980-luvun lopulla erityisesti jalkapallohuliganismin takia. Alahuoneen jalkapalloaiheisissa keskusteluissa olivat lainsäädännön ja huliganisminvastaisten toimenpiteiden lisäksi esillä yhteiskuntaluokat ja puolueiden luokkaintressit. Tutkin pro gradussani sitä, miten luokista ja luokkaintresseistä puhuttiin alahuoneen puheenvuoroissa. Päälähteeni ovat parlamentin alahuoneen keskustelupöytäkirjat. Tarkastelen parlamentaarikoiden puheenvuoroja ensisijaisesti yhteiskunnan kuvauksina ja kategorisointeina sekä oman identiteetin ilmauksina.

Vuosien 1989-1990 parlamenttikeskustelut käytiin tilanteessa, jossa pääpuolueiden konservatiivien ja työväenpuolueen peruskannattajakunnat olivat kokeneet voimakkaan muutoksen. Yhteiskunta oli muuttunut yleisen tulotason nousun myötä vallitsevan työväenluokkaisesta keskiluokkaiseksi. Luokkaperusteinen puoluekannatus sekä äänestäjien samaistuminen puolueisiin olivat heikentyneet ja pääpuolueet uudistivat linjaansa muuttuneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Parlamentaarikot tulivat jalkapalloa koskevissa keskusteluissa kuvanneeksi värikkäästi eri yhteiskuntaluokkia ja puolueiden luokkaintressejä. Luokkayhteiskunnan kuvaukset perustuivat enimmäkseen mielikuviin menneiltä vuosikymmeniltä. Yhteiskuntaluokkia määriteltiin erilaisten harrastusten ja elämäntapojen perusteella. Työväenluokasta puhuttiin eniten, ja jalkapallohuliganismiin syypäinä pidettiin erityisesti työväenluokan nuorisoa. Puheenvuoroissa sekä ylläpidettiin stereotypioita vanhanaikaisista yhteiskunnallisista jaoista että kyseenalaistettiin vastapuolen uskottavuutta oman viiteryhmänsä edustajana.

Parlamentaarikoiden mielestä jalkapallo oli äänestäjille tärkeää ja monet edustajat antoivat itsestään kuvan kansanmiehinä ja jalkapallokannattajina. Työväenluokkaisena pidetyn jalkapallon kulttuurisesta hallinnasta käytiin kiistelyä pääpuolueiden välillä. Työväenpuolueen edustajien puheenvuoroissa omittiin jalkapalloa osaksi työväenluokkaista elämäntapaa ja työväenpuolueen ideologista stereotypiaa. Konservatiivit puolestaan kiistivät työväenpuolueen aseman jalkapalloa seuraavan luokan edustajana.

Alahuoneen keskustelujen perusteella yhteiskuntaluokat ja luokkayhteiskunta olivat säilyttäneet poliittisessa keskustelussa merkityksensä yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta. Luokat olivat puhujille tärkeitä käsitteellisiä apuvälineitä ympäröivän yhteiskunnan kuvaamiseen ja puhujien oman aseman määrittelemiseen. Pääpuolueiden edustajien puheenvuoroissa elivät vanhanaikaiset käsitykset perinteisistä kannattajakunnista ja niiden elämäntavoista.

1 LUOKKAJAOT JALKAPALLON KAUTTA TARKASTELTUINA	1
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TUTKIMUSKYSYMYS JA AIKARAJAUS	1
1.2 LÄHTEET JA ANALYYSITAPA	3
1.3 Aiempi tutkimus	4
1.4 TYÖN RAKENNE	8
2 URHEILU LUOKKAYHTEISKUNNASSA.....	10
2.1 ENGLANTILAISUUS JA URHEILUHENKI	10
2.2 ONGELMALLINEN KANSALLISPELI.....	13
3 POLIITTINEN TILANNE 1980-LUVUN LOPULLA.....	18
3.1 KONSSENSUKSESTA VASTAKKAINASETTELUIJEN AIKAAN	18
3.2 PUOLUEIDEN KANNATUS 1980-LUVUN LOPUSSA	25
3.3 PUOLUEKANNATUKSEN LUOKKASIDONNAISUUDEN LASKU	29
4 JALKAPALLO PARLAMENTIN PUHEENAIHEENA.....	34
4.1 FOOTBALL SPECTATORS -LAKIALOITTEEN KÄSITTELY	34
4.2 HILLSBOROUGH'N ONNETTOMUUS	37
4.3 HULIGANISMIPOLITIikka JA KANSALLINEN HÄPEÄ	39
5 LUOKKAJAOT JALKAPALLOKESKUSTELUISSA.....	43
5.1 LUOKKAYHTEISKUNNAN JÄSENTÄMISMALLIT KESKUSTELUISSA.....	43
5.2 RAHVAAN JALKAPALLO JA HERROJEN KULTTUURI	45
5.3 LUOKKAJAOT POLITIIKAN TEOSSA.....	49
6 JALKAPALLO POLITIIKAN VÄLINEENÄ.....	55
6.1 KANSANMIEHET LEHTEREILLÄ.....	55
6.2 KILPAILU KANSALLISPELIN HALLINNASTA.....	58
7 VAARALLINEN TYÖVÄENLUOKKA.....	62
7.1 EPÄSOSIAALINEN TYÖLÄISNUORISO	62
7.2 ELÄIMELLINEN ALALUOKKA VAI KUNNON TYÖVÄKI?	67
8 PÄÄTELMÄT	74
9 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	79
9.1 JULKAISTUT LÄHTEET	79
9.2 KIRJALLISUUS	79
10 LIITTEET.....	I

1 Luokkajaot jalkapallon kautta tarkasteltuina

1.1 Tutkimuksen tausta, tutkimuskysymys ja aikarajaus

Brittien työväenluokkaisen kansallispelin ympärille pesiytynyt jalkapallohuliganismi oli 1980-luvulla Iso-Britanniassa näkyvä yhteiskunnallinen ongelma. Jalkapallohuliganismin huippuvuodet 1980-luvulla osuvat yksiin työttömyyden, yhteiskunnallisen eriarvoistumisen ja rikollisuuden nousun kanssa. Jalkapallo nousi myös parlamentin puheenaiheeksi siihen kytkeytyneen väkivaltaisen alakulttuurin takia. Jalkapallosta ja jalkapallohuliganismista käydyssä parlamenttikeskustelussa puhuttiin muun muassa yleisestä turvallisuudesta, kansallisesta maineesta ja yhteiskuntaluokista. Aiemman seminaarityöni tutkimustuloksia oli, että keskusteluissa puhuttiin paljon myös luokkayhteiskunnasta ja yhteiskuntaluokista ja että etenkin työväenluokka liitettiin yhtenään kansallispeliin ja sen ongelmiin.

Aiemmissa opinnäytteissäni olin tutkinut huliganismin vastaisia lainsäädännöllisiä toimia. Seminaarityöni lähteinä käyttämissäni parlamentin alahuoneen jalkapalloa koskevissa keskusteluissa toistuneet luokkatermit ja yhteiskuntaluokkien kuvaus herättivät kiinnostukseni ja päätin paneutua tarkemmin parlamenttikeskusteluiden luokkakysymyksiin. Tutkin pro gradussani jalkapalloa koskevien alahuoneen keskustelujen avulla brittiläisiä luokkajakoja ja parlamentaarikoiden luokkakäsityksiä.

Tutkimuskysymykseni on: **Miten yhteiskuntaluokista ja luokkaintresseistä puhuttiin parlamentin jalkapallokeskusteluissa?**

Tutkimuskysymykseen vastaaminen jakautuu osatehtäviin: Minkälaisia luokkatermejä puheenvuoroissa käytettiin ja minkälaisia ominaisuuksia luokkiin liitettiin? Mikä merkitys luokan käsitteillä oli yhteiskunnallisen todellisuuden kuvaamisessa? Miten pääpuolueet ja puhujat suhtautuivat luokkiin ja samaistivat itsensä suhteessa niihin?

Alahuoneen keskusteluja on tarkasteltava 1980-luvun lopun yhteiskunnallista ja poliittista tilannetta vasten. Tätä varten on selvitettävä missä yhteydessä jalkapallosta keskusteltiin vuosina 1989–1990 ja minkälaisia luokkaintressejä pääpuolueet edustivat. Keskustelua ymmärtääkseen on tutkittava myös urheilun, erityisesti jalkapallon merkitystä yhteiskuntaluokkien kannalta.

Keskityn tutkimuksessani Iso-Britanniaan, sen kansallispeliin ja parlamentin poliittiseen keskusteluun. Englantilaisuus ja britannialaisuus menevät käsitteinä sekaisin niin parlamenttikeskusteluissa kuin kirjallisuudessakin. Käsitteiden sekavuus on suurelta osin englantilaisten omaa syytä, he ovat kutsuneet itseään briteiksi tarkoittaessaan englantilaista ja päinvastoin. Taustalla on englantilaisten hallinta Brittein saarilla. Englanti oli pitkään väestöltään ja varallisuudeltaan suurin ja hallitsi vuoteen 1922 asti koko Brittein saaria Irlanti, Wales ja Skotlanti mukaan lukien. Englantilaisten kutsuminen briteiksi kuvastaa tätä vallan jakoa.¹ Iso-Britannian parlamentissa oli tutkimuksen tarkastelujaksolla edustajia Englannin lisäksi Skotlannista, Walesista ja Pohjois-Irlannista. Myös Thatcherin hallituksen huliganisminvastaiset toimenpiteet koskivat lähinnä Englantia ja Walesia.²

Keskityn ajallisesti vuosien 1989–1990 parlamenttikeskusteluihin. Tänä aikana jalkapallosta puhuttiin parlamentissa erityisen paljon, mikä johtui erityisesti kärjistyneestä jalkapallohuliganismiongelmasta ja lakialoitteista sen ratkaisemiseksi. Vuonna 1989 käytettiin parlamentissa yli tuhat puheenvuoroa, joissa jalkapallohuliganismi mainittiin³. Thatcherin konservatiivihallitus esitteli suurisuuntaiset toimenpide-ehdotuksensa huliganismin kitkemiseksi. Samana vuonna tapahtui myös 95 katsojan hengen vaatinut Hillsborough'n katsomo-onnettomuus Sheffieldissä. Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen alkoi jalkapallokatsomoiden kohentaminen ja kansallispelin kunniallistuminen, kaupallistuminen ja keskiluokkaistuminen.

Tarkasteltavaan ajanjaksoon ajoittuu myös Thatcherin pääministerikauden päättyminen vuonna 1990. Thatcherin seuraajaksi nousi toinen konservatiivipuolueen poliitikko John Major. Thatcher ja Major olivat omilla tavoillaan hyvin luokkatietoisia pääministereitä, jotka

¹ Holt 1989, s. 262-263.

² Kts. luku 4.1, s. 35.

³ Kts. liite 2.

ottivat kantaa Iso-Britanniaan luokkayhteiskuntana, sekä luokkaterminologian käyttöön yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tähän aiheeseen syvennyn luvussa 5.2.

1.2 Lähteet ja analyysitapa

Päälähteenäni käytän Englannin parlamentin alahuoneen keskustelupöytäkirjoja (*House of Commons Hansard Debates*). Olen käyttänyt sekä painettuja pöytäkirjoja että parlamentin Internetiin arkistoituja pöytäkirjoja. Keskustelupöytäkirjoihin on kirjattu kaikki parlamentin alahuoneen istunnoissa käydyt keskustelut välihuutoineen ja keskeytyksineen. Rajaus on alahuoneen puheenvuoroissa, jotka käsittelivät tavalla tai toisella jalkapalloa ja jalkapallohuliganismia. Pöytäkirjojen sähköisen version käyttäminen on mahdollistanut aiheiden mukaiset sanahaut. Vuosina 1989-1990 alahuoneessa pidettiin tasan tuhat puheenvuoroa, jossa mainittiin sana *football*, jalkapallo.

Käytän tutkimukseni lähteinä myös Football Spectators Act -lakia ja Hillsborough'n onnettomuuden syitä selvittäneitä ylioikeuden tuomari Taylorin raportteja, joihin jalkapalloaiheinen keskustelu parlamentissa paljolti liittyi. Luvussa 4 ja liitteessä 2 käsittelen tarkemmin, missä yhteydessä ja miksi jalkapallosta keskusteltiin parlamentin alahuoneessa.

Tarkastelen parlamentaarikoiden puheenvuoroja ensisijaisesti subjektiivisina yhteiskunnan kuvauksina ja kategorisointeina, sekä oman identiteetin ilmauksina. Puheenvuorot olivat siis puhujan omakohtaisen kokemuksen ilmauksia ympäröivästä yhteiskunnasta. Koska parlamentin puheenvuorot ovat poliittisia puheita, on niitä syytä tarkastella myös politiikan teon välineinä. Puheenvuorot oli suunnattu paitsi toisille parlamenttiedustajille, myös medialle, eri sidosryhmille ja äänestäjille. Puheissa ilmenivät paitsi edustajien omat mielipiteet, myös puolueiden virallinen linja ja tavoitteet. Puheenvuoroista voi kuitenkin arvioida miten puhujat jäsensivät yhteiskuntaa ja miten he näkivät oman asemansa siinä. Tarkoitukseni on tutkia, minkälaisia yhteiskuntaluokkia puheenvuoroissa kuvattiin ja miten puheenvuoroissa tehtiin eroja ja yhtäläisyyksiä niiden välille. Tarkastelujakso ei osu parlamenttivaalien läheisyyteen, joten tunnelma alahuoneessa ei ollut vaalien takia erityisen kärjistynyt.

Työssä käytetyt sitaattit alahuoneen puheenvuoroista olen kääntänyt itse englannista suomeksi. Muutamassa kohdin kääntäminen alkuperäisen merkityksen säilyttäen on ollut vaikeaa, kysyin neuvoa kielenkääntäjältä.

1.3 Aiempi tutkimus

Käyttämäni tutkimuskirjallisuus käsittelee Iso-Britannian poliittista historiaa ja puoluekannatusta, luokkayhteiskunnan tutkimusta sekä urheiluhistoriaa. Olen käyttänyt paljon apuna myös jalkapallohuliganismiin keskittyvää tutkimusta, koska se liittyy läheisesti luokkayhteiskuntaan ja luokan käsite on siinä eräs keskeinen käsitteellinen apuväline. Aiempaa parlamentin keskusteluihin perustuvaa tutkimusta luokkakäsityksistä ja -jaoista en ole löytänyt.

Luokkayhteiskunta on ollut suosittu tutkimusaihe Iso-Britanniassa. Luokka käsitteenä ilmaantui kielenkäyttöön 1700-luvulla ja se muuttui vähitellen säädyn synonyymista kuvaamaan ryhmää, jolla on määrätty asema muiden joukossa tuotantojärjestelmässä. Luokan ja säädyn käsitteistö säilyi pitkään rinnakkain ja toisiinsa sekoittuen. Iso-Britannian poliittiseen elämään luokkatermit olivat tulleet mukaan viimeistään 1840-luvulle mennessä, jolloin parlamentin puheenvuoroissa mainittiin säännöllisesti alemmat luokat, työtätekevät luokat ja keskiluokat.⁴ Historiallinen muutos säätyjen kielestä luokkien kieleen tarkoitti muutosta nykytutkimuksen terminologiassa, mutta myös muutos tavassa, jolla ihmiset ymmärsivät aikansa ympäröivän yhteiskunnallisen todellisuuden. Luokan esiinnousu on merkittävimpiä teemoja englantilaisessa sosiaalihistoriassa. Myös Iso-Britannian sosiologia on suuntautunut perinteisesti luokkien tutkimukseen.⁵ Luokka on säilynyt pitkään yhteiskunnan tutkimuksen keskeisenä apuvälineenä yhteiskuntarakenteen suurista muutoksista huolimatta. Luokka-käsitteen avulla on tutkittu ennen muuta eriarvoisuutta yhteiskunnassa.⁶ Tutkijat ja poliitikot ovat sivuuttaneet seitsemänkymmentäluvun lopun jälkeen käsityksen, jonka mukaan luokkayhteiskunnan ja luokkarakenteen analyysi on avain brittiyhteiskunnan ja Iso-Britannian historian ymmärtämiseen. Silti luokkaa pidetään sään ja monarkian lisäksi sekä Iso-Britanniassa, että muualla maailmassa brittien erityisenä kiinnostuksen kohteena.⁷

⁴ Crossick 1991, s. 152-154.

⁵ Wrightson 1991, s. 31.

⁶ Ringen 1997, s. 6.

⁷ Cannadine 1998, s. 1.

Luokkayhteiskuntaan pohjaava Britannian lähimenneisyyden kuvaus on perustunut pitkälti Karl Marxin luomaan käsitteistöön ja kategorioihin. Yritettäessä ymmärtää ja kuvata menneiden yhteiskuntien historiaa oli Marxin mukaan välttämätöntä käsitellä kaikkien väestönosien historiaa hallitsevan eliitin politiikan lisäksi. Marx ja hänen seuraajansa jakoivat yhteiskunnan kolmeen osaan tuotantosuhteiden perusteella maanomistajiin, jotka saivat ansaitsemattoman tulonsa tilustensa vuokrina, liiketoiminnalla ansaitseviin porvarikapitalisteihin ja työvoimaansa myyvään proletariaattiin.⁸

Vaikka luokka on ollut keskeinen käsite yhteiskuntatieteissä, on sillä tarkoitettu eri asioita. Siinä missä Marxin käsitys luokasta perustui tuotantosuhteisiin, sosiologi Anthony Giddensille kulutus oli olennainen luokkasuhteita määrittävä tekijä. Giddens, joka myöhemmin kunnostautui pääministeri Tony Blairin sosiaalipolitiikan arkkitehtina, esitti että luokka on määrältään suuri joukko ihmisiä, joiden samankaltaiset taloudelliset resurssit vaikuttavat voimakkaasti heidän ulottuvillaan olevan elämäntavan valintaan.⁹

Max Weberin mukaan ihmisen luokka-asemaa määrittää hänen saatavillaan olevat kulutushyödykkeet, tuotantovälineet, varallisuus ja taidot. Yhteiskuntaluokka muodostuu niistä luokka-asemista, joihin siirtyminen on yksilölle helppoa tai todennäköistä.¹⁰ Puolue on Max Weberin mukaan joukko ihmisiä, jotka työskentelevät yhdessä yhteisten tavoitteidensa, intressiensä tai taustansa takia. Weber oli sitä mieltä, ettei puolueita voinut palauttaa luokkaintresseihin vaan ne saattoivat perustua esimerkiksi uskonnolliseen vakaumukseen. Puolueiden vaikutus luokkiin tapahtui hänen mukaansa vaikuttamalla yksilöiden ja ryhmien taloudelliseen asemaan.¹¹

Uraauurtavat sosiaalihistorioitsijat olivat 1950-1960-luvuilla yhteiskuntaluokista kiinnostuneita marxilaisia. 1980- ja 1990-luvuilla he ovat olleet sukupuolesta kiinnostuneita feministejä, joille yhteiskunnan historia ei ollut enää luokkataistelun historiaa, vaan sukupuolittuneiden identiteettien ja yksilöiden välisten suhteiden historiaa. Niin kutsutun lingvistisen käänteen jälkeen useat historioitsijat ovat hylänneet maan, pääoman ja työvoiman väliset suhteet, sekä niiden synnyttämät ristiriidat luokan tutkimuksessa. Heille luokan tutkimus on kielen tutkimusta, sillä ihmisten käyttämät sanat ovat yhteiskunnallisen ja

⁸ Cannadine 1998, s. 2-3.

⁹ Giddens 1992, s. 160-161.

¹⁰ Weber 1978 s. 302-307.

¹¹ Ibid, 924-940.

poliittisen identiteetin ilmaus. Luokkatutkimus ei siis ollut luokkataistelun historiaa, vaan ihmisten omien kategorisointien ja subjektiivisten yhteiskunnan kuvausten historiaa.¹² Suurin osa tutkimuksesta on vanhempaa ja perustuu Marxin luokkaristiriidan ja riippuvuuden käsitteisiin. Uudenlaisia yhteiskunnallisia jakoja on kuitenkin ollut näkyvissä. Uusmarxilaisille tutkijoille tällaisia polarisoitumisen merkkejä ovat huippuosaaajien yläluokan syntyminen, jakautuminen sisäpiiriläisten ja ulkopuolisten luokkiin, sekä uuden, syrjäytyneen alaluokan vakiintuminen.¹³

Vaikka luokka-käsite on tutkimuksessa kokenut inflaation yhteiskunnan sosioekonomisten rakenteiden kuvaajana, tuntuvat tutkijat olevan yksimielisiä yhteiskuntaluokkien säilymisestä käsitteinä, joiden avulla ihmiset hahmottavat yhteiskuntaa ja omaa asemaansa siinä. Eri yhteiskuntaluokille annettujen merkitysten muuttuminen ei sen sijaan ole saanut osakseen yhtä laajaa huomiota ja tutkimuskirjallisuudessa lähtökohtana on pääsääntöisesti merkitysten muuttumattomuus ja perustuminen vanhoihin stereotypioihin.

Naisten muuttunut asema on luonut oman haasteensa luokan käsitteen käytölle. Naisten yhteiskuntaluokka on perinteisesti määräytynyt aviomiehen mukaan, mutta jälkiteolliselle yhteiskunnalle tyypillinen naisten vahva osuus työmarkkinoilla muutti tilannetta merkittävästi. Hyvinvointiyhteiskunta ja julkiset palvelut muodostivat naisille oman ammattihierarkian ja mahdollistivat oman, kodista ja puolisoista erillisen uran luomisen työelämässä.¹⁴ Asian voi ilmaista myös niin, että yhteiskuntatieteissä oli yhteiskuntaa hahmotellessa alettava ottaa naisten olemassaolo jollain tavalla huomioon naisten saatua aseman työmarkkinoilla.

Jalkapallohuliganismia käsittelevä kirjallisuus tutkii jalkapallohuliganismin ja jalkapallokulttuurin tulkintoja eri tieteenaloista käsin, sekä jalkapallohuliganismin uutisointia tiedotusvälineissä. Tutkijoiden mielenkiinto kohdistui jalkapalloon yhteiskunnallisena ilmiönä 1960-luvulla. Laajenevan kiinnostuksen herättivät väkivaltaisuuDET katsomoissa ja niiden ulkopuolella, yleisön häiriökäyttäytyminen ja jalkapallohuliganismi. Etenkin jalkapallohuligaanien käytös on ollut vuosikymmenten saatossa niin antropologien, psykologien kuin uskontotieteilijöidenkin tutkimuskohteena. 1980-luvulla ja sitä ennen

¹² Cannadine 1998, s. 11–12.

¹³ Esping-Andersen 1993, s. 225.

¹⁴ Ibid, s. 228.

akateeminen kirjallisuus ja tutkimus keskittyivät lakiin, järjestyksen ylläpitämiseen ja huligaaniongelmaan. Jalkapallohuliganismilla on julkisessa keskustelussa määritelty koko kirjo erilaista häiriökäyttäytymistä: kiroilua, uhoamista, kentälle ryntäämistä ja eri kannattajaryhmien väkivaltaisista yhteenottoja. Jalkapallohuligaanilla on tarkoitettu sosiologisessa ja muussa tutkimuksessa ennen kaikkea kannattajia¹⁵, joille aggressiivinen käytös ja väkivalta ovat olennainen osa jalkapallo-otteluissa käymistä.¹⁶

Luokka on ollut keskeinen käsitteellinen apuväline myös jalkapallohuliganismin tutkijoille. Merkittävin englantilaiseen jalkapalloon liittyvä tieteellinen julkaisutoiminta keskittyi 1980–1990-luvuilla Britannian Jalkapallorahaston tukemaan Leicester'n yliopistoon. Tämän niin sanotun Leicester'n koulukunnan tutkijat ovat selittäneet jalkapallohuliganismia sosiologisesta ja historian näkökulmasta ja tutkineet lehdistön suhtautumista jalkapalloon 1800-luvulta lähtien. Leicester'n tutkijat julkaisivat aiheesta ensimmäisen tilastoihin ja etnografiseen¹⁷ aineistoon perustuvan systemaattisen tutkimuksen, *The roots of football hooliganism*, vuonna 1988.¹⁸ Tutkimus jäljitti jalkapallohuliganismin juuret alempaan työväenluokkaan. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on peräisin sosiologi Norbert Eliakselta. Eliaksen teoria länsieurooppalaisen kulttuuripiirin vähittäisestä sivilisoitumisesta keskiajalta lähtien kuvataan yleensä ”sivistyneen”, toisin sanoen pidättyvän ja kontrolloidun käyttäytymisen koodien leviämisenä ylempien sosiaaliluokkien keskuudessa alemmaksi ja alemmaksi. Leicester'n koulukunnan mukaan jalkapalloväkivallassa oli kyse siitä, ettei työväenluokan karkeampaa¹⁹ - eli alempaa - kerrosta ollut vedetty mukaan säädylliseen tai sivistyneeseen yhteiseloön yhteiskunnassa.²⁰

Pohtiessani politiikan tehtävää ja poliittisen retoriikan roolia käytän apunani historioitsija David Cannadinen ideologisten stereotyyppien luomisen ja yhteiskunnallisen kategorian käsitteitä. Cannadinen mukaan eräs poliitikkojen tehtävistä on saada ihmiset muuttamaan näkemystään yhteiskunnasta ja omasta yhteiskunnallisesta identiteetistään. Poliitikko on tarjonnut yhteiskunnallisia kategorioita, joiden avulla ymmärtää yhteiskuntaa. Poliitikkojen tarkoituksena on, yhteiskuntaluokkien sanastoa käyttäen, yrittää saada ihmiset kuulumaan

¹⁵ Puheenvuoroissa käytetään enimmäkseen ilmauksia ”fan” ja ”supporter”, joista käytän käännöstä kannattaja, sekä ”football spectator”, jonka olen kääntänyt katsojaksi.

¹⁶ Dunning et al. 1988, s. 5-6.

¹⁷ Etnografian tarkoituksena on tutkia ihmistä kulttuurissaan. Söderholm 1994, s. 135.

¹⁸ Giulianotti 1994, s. 16–17.

¹⁹ Engl. rougher.

²⁰ Peltonen 1989, s. 259.

johonkin tiettyyn kategoriaan korostamalla oman ryhmän hyveitä muihin nähden. Tätä toimintaa Cannadine nimittää ideologisten stereotyyppien luomiseksi. Toiminnan onnistumisen mittari on siinä, miten suuri osa äänestäjistä ottaa omakseen tietyn pelkistetyn yhteiskunnallisen kategorian, sekä annetun kuvan siitä, miten eri ryhmien tulee käyttäytyä.²¹ Yritän selvittää, esiintyikö puheenvuoroissa näitä kategorioita ja millaisiin kuvauksiin ja yleistyksiin ne perustuivat.

Ideologisten stereotyyppien luomiseen liittyy myös pyrkimys eri ilmiöiden kulttuuriseen hallintaan. Konservatiivit olivat aikanaan onnistuneet omimaan reilun pelin aatteen ja entisen kansallispelin, kriketin, osaksi luomaansa yhteiskunnallista kategoriaa. Tästä aiheesta kerrotaan enemmän englantilaisuutta, urheilua ja luokkia käsittelevässä luvussa. Nykyiseen kansallispeliin, jalkapalloon, kohdistui vastaavanlaisia hallintapyrkimyksiä, joita tarkastellaan analyysissä.

1.4 Työn rakenne

Luvussa 2 kuvaan urheilun ja erityisesti jalkapallon roolia brittiläisessä luokkayhteiskunnassa. Tarkastelen luokkaeroja urheilun parissa, sekä urheilun ja kansallisten arvojen välistä yhteyttä.

Luvussa 3 pohdin miten lähimenneisyyden yhteiskunnalliset ristiriidat ja poliittiset linjat vaikuttivat ilmapiiriin, jossa parlamenttikeskustelut jalkapallosta ja huliganismista käytiin vuosina 1989 ja 1990. Luku sisältää katsauksen pääpuolueiden kannattajakuntiin ja parlamentin poliittisiin voimasuhteisiin tarkastelujaksolla. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti pääpuolueiden edustamat luokkaintressit ja kannatuksen luokkasidonnaisuus.

Luvussa 4 käsittelen vuosina 1989 ja 1990 parlamentin alahuoneessa käytyjä keskusteluja, joissa jalkapallosta puhuttiin. Tarkoitukseni on selvittää, missä asiayhteyksissä keskustelut jalkapallosta käytiin parlamentin alahuoneessa vuosina 1989 ja 1990.

Luvusta 5 lähtien paneudun ensisijaisesti lähteeni parlamenttikeskustelujen analyysiin. Selvitän minkälaisia luokkatermejä käytettiin ja miten luokkaeroja tehtiin puheenvuoroissa.

²¹ Cannadine 1998, s. 169.

Tarkastelen keskusteluissa esiintyviä luokkaintressejä, pääpuolueiden ja poliitikoiden suhtautumista luokkiin ja luokan kieleen, sekä yhteiskuntaluokan merkitystä politiikan tehtävän toteuttamisessa. Tarkastelu keskittyy kahteen pääpuolueeseen, konservatiiveihin ja työväenpuolueeseen, luokkatermien sävyttämä keskustelu jalkapallosta käytiin alahuoneessa lähes yksinomaan näiden puolueiden edustajien välillä, kuten luvussa 6 käy ilmi.

Luvussa 6 arvioin jalkapallon merkitystä edustajille ja pääpuolueille. Luvussa paneudun jalkapalloon politiikanteon välineenä sekä alahuoneessa käytyyn kiistelyyn jalkapallon kulttuurisesta hallinnasta.

Luvussa 7 paneudun lähemmin työväenluokan ja jalkapallohuliganismin kuvauksiin ja retoriikkaan, koska huliganismin ja työväenluokan kuvaukset olivat osittain päällekkäisiä. Suurin syy jalkapallon herättämään keskusteluun parlamentissa oli jalkapallohuliganismi. Osansa saa myös puheenvuorojen epäihmisretoriikka, sekä keskustelun muutos Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen.

Luvussa 8 pohdin, mitä lukujen tuloksista voi päätellä ja kokoon osatehtävien tuloksia tutkimustehtävän ratkaisuksi. Vertaan tuloksia aiempien tutkimusten tuloksiin ja nostan esiin ratkaisematta jääneitä ongelmia.

2 Urheilu luokkayhteiskunnassa

2.1 Englantilaisuus ja urheiluhenki

Britannia oli pitkään jäykkä luokkayhteiskunta, joka koostui kuninkaallisista, suuromaisuutta hallitsevasta aatelistosta ja lukumäärältään ylivoimaisesta työväestöstä. Konservatiivien ihannekuva Britannian yhteiskunnasta oli perinteisesti koostunut sääntillisestä ja jäsennellystä maaseudusta, paternalistisista tehdasympäristöistä, kristillisistä arvoista, monarkiasta ja maan asemasta maailmanvalta. Tähän ”vanhaan maailmaan” eivät sopineet luokkaristiriidat, vaan ihmiset tiesivät paikkansa hierarkkisessa yhteiskunnassa.²² Idyllisessä kuvassa englantilaisesta hierarkkisesta yhteiskunnasta kriketti, maaseutu ja englantilaisuus olivat yhtä. Kriketinpelaajaan yhdistettiin viktoriaaniset englantilaiset hyveet: herrasmiesmäisyys, uskonnollisuus ja reilun pelin urheiluhenki. Kriketipelissä yhteiskuntaluokat saattoivat kohdata toisensa rauhanomaisessa rinnakkainelossa. Yhdessä sovitut säännöt koskivat niin rikkaita ja köyhiä, aatelisia ja rahvasta ja työläisiä ja työttömiäkin. Työ ja huvi, urheilu ja politiikka olivat merkittävä osa kansallista perinnettä ja identiteettiä.²³

Tämä kuva siitä, millainen yhteiskunta oli ja millaisena sen tulisi pysyä, säilytti suosionsa niin konservatiivisen puolueen pamfleteissa kuin kansalaisten keskuudessakin aina 1960-luvun alkuun asti. Konservatiivinen puolue nähtiin myös tämän yhteiskuntajärjestyksen ensisijaisena säilyttäjänä.²⁴ Samalla kun konservatiivit onnistuivat esiintymään romanttisen, hierarkkisen vanhan maailman ylläpitäjinä, he onnistuivat omimaan itselleen perusenglantilaiset urheilulliset hyveet, erityisesti kriketin.²⁵ Cannadinen käsittein sanottuna konservatiivit olivat tehneet kriketistä ja reilun pelin hyveistä osan poliittista kategoriaansa. Suosittu kansallispeli oli oivallinen symboli tälle yksinkertaistetulle näkemykselle yhteiskunnasta.

²² Cannadine 1998, s. 157.

²³ Holt 1989, s. 262–269.

²⁴ Cannadine 1998, s. 157.

²⁵ Holt 1989, s. 272.

Kriketti liittyi koko 1900-luvun erottamattomasti brittiläiseen luokkajärjestelmään ja sen historiaan. Peliä hallitsivat maakunnalliset krikettiklubit, jollaisen jäsenyyttä pidettiin herrasmiehelle lähes välttämättömänä. Jos samat pelisäännöt pätivätkin kentällä kaikille yhteiskuntaluokille, ei krikettiklubeihin rahvaalla ollut asiaa. Vuosisadan alussa klubeihin kuului lähinnä maanomistajia ja muita aatelisia, sekä liikemiehiä. Brittiaristokratia ei kyennyt ylläpitämään omaisuuttaan ja menetti asemansa 1900-luvun alussa. Samalla maanomistus menetti vuosisadan kuluessa asemansa vallan lähteenä. Yläluokkaan nousivat perityn, "vanhan" rahan aatelisten rinnalle varallisuutensa itse luoneet liikemiehet ja kauppiaat. Tämä näkyi myös krikettiklubeissa, joissa keskiluokkainen vaikutus voimistui. Työväenluokalle klubit pysyivät suljettuina.²⁶

Urheilua ei liitetty ainoastaan ihanteisiin vaan myös erottamattomasti maanläheiseen, itsetietoiseen ja isänmaalliseen englantilaisuuteen. Nyrkkeilyä pidettiin perienglantilaisena 1800-luvun alussa, ja nyrkkeilyotteluita englantilaisena luontevana tapana selvittää erimielisyydet. Ruumiinvoimien mitteleminen ei enää sopinut viktoriaanisen ajan moraaliin ja kunniallisuuden tavoitteluun ja kriketti nousi 1800-luvulla nyrkkeilyn tilalle perienglantilaisuuden symboliksi. Jalkapallo kuului teollisuustyöläisille, rugby keskiluokalle, mutta kriketti oli 1800-luvulla todellinen kansallispeli, ennen kuin jalkapallo syrjäytti sen vuosisadan vaihteessa.²⁷

Yläluokan pojille perustetuissa oppilaitoksissa kasvatettiin 1800-luvun lopulla tulevia brittiläisen imperiumin upseereja ja vaikuttajia itsekuriin, uskollisuuteen ja epäitsekkyteen joukkuelajien avulla. Jalkapallon, sisäoppilaitosten päätalvilajin, tarkoitus oli valaa poikiin paitsi herrasmiesmäistä käytöstä, myös voimaa ja rohkeutta oikeita taistelukenttiä varten. Tällä urheilullisuuteen²⁸ perustuvalla kasvatusideologialla oli suuri vaikutus viktoriaanisen ja edwardiaanisen ajan Britannian ajatteluun ja toimintaan²⁹. Vuosisadan vaihteen Etonin, kuuluisan sisäoppilaitoksen, seinällä oli ilmoitus:

²⁶ Cannadine 1990 s. 88-89, Williams 1989, s. 116-118.

²⁷ Holt 1989, s. 262-269.

²⁸ Engl. athleticism.

²⁹ Viktoriaanisella ajalla tarkoitetaan kuningatar Victorian kautta valtaistuimella 1837-1901. Ajalle oli tyypillistä Britannian suurvalta-asema ja puritaanisen moraalin tavoittelu. Edwardiaaninen aika viittaa kuningas Edward VII:n valtakautteen 1901-1910. Morgan 1988, s. 548-550.

Jokaista tämän talon alaluokkalaista poikaa, joka ei pelaa jalkapalloa kerran päivässä tai kahdesti puolipäivävapaana, potkitaan ja sakotetaan puolella kruunulla^{30 31}.

Sisäoppilaitosten tuli kasvattaa pojista miehiä ja tässä tehtävässä sanalla ”miehekäs” lienee ollut suuri merkitys tuon ajan rehtorin sanavarastossa. Urheilun avulla poikia kasvatettiin miehuuteen, joka vastasi opettajien ja vanhempien odotuksia. Miehuutta ei tullut sekoittaa seksuaalisuuteen; kasvatuksen avulla saavutettu moraalinen ja fyysinen maskuliinisuus oli vastalääkettä heräävälle seksuaalisuudelle, etenkin itsetyydytykselle. Itsetyydytyksen, jota kutsuttiin itsesaastutukseksi, arveltiin olevan turmiollista pojan henkiselle kehitykselle. Harrown oppilaitoksen rehtori Montagu Butler ehdotti, että poikien taskut piti tämän synnin ehkäisemiseksi ommella umpeen. Miehekäs poika oli puhdassydäminen ja vahva ruumiiltaan. Miehekkyyys ja urheilu kulkivat käsi kädessä, kun homoseksuaalisuus ja esteettisyys olivat viktoriaanisen ajan miehekkyyden vastakohta.³²

Modernin jalkapallon historian voidaan katsoa alkaneen vuodesta 1863, jolloin Iso-Britannian jalkapalloliitto perustettiin. Yläluokan sisäoppilaitoksista lähtenyt jalkapallo muuttui 1800-luvun loppuun mennessä selvästi ammattimaisemmaksi ja työväenluokkaisemmaksi. Molemmilla sanoilla oli huono kaiku keskiluokan ja yläluokan korvissa. Jalkapallokatsomoissa naisten, sekä keski- ja yläluokan edustajien osuus väheni. Herrasmiehet ja hienot naiset siirtyivät istumakatsomoihin, kun taas päätyjen seisomakatsomot olivat työväenluokan nuorten miesten aluetta. 1880-luvulla jalkapallosta oli tullut jo laajasti tunnettu ja harrastettu laji Englannin työväenluokan parissa. Vuoteen 1900 mennessä jalkapallosta oli tullut tärkeä osa brittiläistä populaarikulttuuria.³³

Pelaajat jaettiin amatööreihin³⁴ ja ammattilaisiin. Ammattilaiset ottivat rahaa pelaamisesta ja olivat kotoisin enimmäkseen työväenluokasta. Amatöörejä pidettiin suuremmassa arvossa, koska ammattilaisuuden katsottiin olevan vastoin perienglantilaisista reilua urheiluhenkeä. Toiseen maailmansotaan asti amatöörit ja ammattilaiset eroteltiin eri pukuhuoneisiin ja kulttuurierot näkyivät kentälläkin. Kuuluisin amatöörien jalkapallojoukkue Corinthians,

³⁰ Etonin oppilasta kutsuttiin ensimmäisten parin vuoden ajan nimellä lower boy. Puolipäivävapaa tarkoitti päivää, jolloin ei ollut oppitunteja lounaan jälkeen. Glossary of Eton expressions. [<http://www.etoncollege.com/eton.asp?di=321>]

³¹ Any lower boy in this house who does not play football once a day and twice on a half holiday will be fined half a crown and kicked. Holt 1989, s. 76.

³² Holt 1989, s. 89-90.

³³ Mason 1989, s.147.

³⁴ Engl. gentlemen.

koostui sisäoppilaitoksen kasvateista. Joukkueen jäsenet eivät suostunut potkaisemaan rangaistuspotkua tai torjumaan sitä, koska sen jäsenten mielestä herrasmies ei koskaan tahallaan tekisi rikettä vastapuolen pelaajaa kohtaan. Ammattipelaajilla ei luonnollisesti ollut moisia estoja maalinteossa.³⁵

Urheiluhengen ja jalkapallon kulta-ajan lainkuuliaisuuden perään kuulutettiin myös 1980-luvun lopun parlamenttikeskustelussa. Konservatiivien edustaja David Evans, jalkapallojoukkue Lutonin entinen puheenjohtaja valitti voiton tavoittelun ohittaneen herrasmiesmäisyyden ja urheiluhengen jalkapallossa.

(--) Eräät joukkueet alkoivat tulkita pelin sääntöjä ennennäkemättömällä tavalla. Taktisista rikkeistä, ajanpeluusta, tuomioiden kyseenalaistamisesta ja muista huijaamistavoista tuli hyväksytty normi. Kun yhdistetään paitsiotaktiikka ja parhaiden pelaajien kansainvaellus ulkomaisiin seuroihin, pelistä on tullut paljon vähemmän kiinnostavaa katsottavaa.³⁶

2.2 Ongelmallinen kansallispeli

Toisen maailmansodan jälkeisen taloudellisen kasvun ja yhteiskunnallisten uudistusten jälkeen työväestö vaurastui ja keskiluokkaistui vähitellen. Vaurastumisen ja täystyöllisyyden 1950-luku muuttivat myös työväenluokkaisen käsityksen kohtuullisesta elintasosta. Muutos luokkien välisissä voimasuhteissa sai vauhtia 1950-luvulla, mutta voimasuhteiden muutos koski myös ikäluokkia. Nuorten palkkojen ja ostovoiman nousu sekä nuorille suunnattujen markkinoiden ja nuorisotyylien syntyminen nostivat nuorison omaksi näkyväksi ryhmäkseen enemmän kuin koskaan aikaisemmin.³⁷ Nuoriso ja sukupolvi tulivat mukaan kuvaan ja haastoivat yhteiskuntaluokat yhteen sitovana ryhmänä. Historioitsija Tony Masonin mukaan 1950-luvulla jalkapallo ilmensi työväenluokan kulttuurin kunnollista, perinteistä maskuliinista puolta ennen kuin katujengiperinne yhdistyi jalkapalloon.³⁸

³⁵ Williams 1989, s. 138.

³⁶ Certain teams began to interpret the rules of the game in a way that had never been envisaged. The professional foul, time wasting, the questioning of decisions and other forms of cheating became the accepted norm. Combined with the use of the offside tactic and the increasing exodus of our best players to foreign clubs, the game became much less interesting to watch. Edustaja Evans, Commons Hansard debates for 27 Jun. 1989.

³⁷ Dunning et al. 1988, s. 119-120.

³⁸ Mason 1989, s. 147.

Lauantaisista otteluista teollisuuskaupungeissa tuli valtavien väkijoukkojen seuraamia tapahtumia, kun tehtaissa työviikkonsa päättäneet miehet täyttivät jalkapalloskatsumot lauantai-iltapäivisin³⁹. Jalkapallon suosio oli huipussaan kaudella 1949/50, jolloin liigaotteluita seurasi 77 miljoonaa katsojaa.⁴⁰ Konservatiivien edustaja David Evans muisteli parlamentin alahuoneen keskustelussa, miten stadionit täyttyivät lauantaisin tuhansista katsojista, isät veivät lapsiaan otteluihin ja innokkaatkin kannattajat tottelivat poliisin antamia ohjeita. Evansin muisteloissa yksinäinen poliisi valkealla hevosella symboloi järjestystä ja huumoria, joka hänen mukaan oli luonteenomaista menneisyyden urheilulle.⁴¹

Jalkapallon kunniallisuus kohosi maailmansotien välillä ja säilyi 1950-luvun puolen välin paikkeille. Tänä aikana häiriköinti katsomoissa oli vähäistä ja ottelut houkuttelivat naisia ja ”kunniallisempaa” väestöä. Vaikka yleisön enemmistön muodostivat edelleen ”kunniallisen” työväenluokan miehet, kasvoi ”karkean”⁴² työväenluokan osuus 1950-luvun lopulta lähtien.⁴³ Jalkapallohuliganismista tuli vakituinen riesa jalkapallokentillä ja kenttien ulkopuolella 1960- ja 1970-lukujen taitteessa, vaikka yleisön väkivaltaista käytöstä oli esiintynyt 1800-luvun lopulta lähtien.⁴⁴ Jalkapallohuligaaneja verrattiin muihin englantilaisen jengiväkivallan perinteen jatkajiin ja nuorisoalakulttuureihin, kuten modeihin, teddyihin ja skineihin. Skinheadit ottivat jalkapallo-ottelut oman toimintansa näyttämöiksi muutamaksi vuodeksi 1960-luvun lopulla. Nuorison alakulttuurin tyylejä ja jengiväkivaltaa on pidetty ensisijaisesti työväenluokkaiseen elämäntapaan kuuluvina sotienväliseltä ajalta lähtien.⁴⁵ Työväenluokkaan liitettyä väkivaltaisuutta käsittelemme tarkemmin luvussa 7.

Jalkapallo-otteluihin liittyvä väkivaltainen alakulttuuri ja toimenpiteet sen kitkemiseksi olivat syy jalkapallon nousemiseen parlamentin puheenaiheeksi. Thatcherin konservatiivihallituksen huliganismin vastainen politiikka seurasi pääpiirteissään työväenpuolueen hallituksen 1970-luvulla viitoittamaa tietä. Hallitus tiukensi huliganismipolitiikkaansa ja lehdistö alkoi käyttää nimitystä ”Thatcherin sotaministeriö huligaaneja vastaan”.⁴⁶ Poliisien- ja turvatoimien

³⁹ Mason 1989, s.147.

⁴⁰ ‘Final Report’ Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor 1990, s. 6.

⁴¹ Edustaja Evans, House of Commons Hansard Debates for 27 Jun 1989.

⁴² Karkean ja kunniallisen työväenluokan välisestä jaosta kts. johdanto, s. 10.

⁴³ Dunning, et al. 1988, s. 32-33, 185-186.

⁴⁴ Murphy et al. 1988, s. 667.

⁴⁵ Esim. Humphries 1981, s. 1-2; Dunning, et. al. 1988, s. 219.

⁴⁶ Murphy et al. 1988, s. 668.

kustannukset nousivat voimakkaasti 1980-luvulla.⁴⁷ Katsomoissa eri joukkueiden kannattajat johdettiin eri sisäänkäyntejä pitkin omiin aidattuihin osiinsa, vierasjoukkueen kannattajat tuotiin kentälle erikoisjunilla ja -busseilla, joista heidät ratsupoliisien, koirien ja poliisien saattamina marssitettiin jalkapallokentälle, jossa seurasi ruumiintarkastus aseiden ja alkoholin varalta.⁴⁸ Thatcherin hallituksen teettämässä selvityksissä ei juurikaan yritetty selittää huligaanien käytöstä.⁴⁹ Erään hallituksen teettämän, tutkijoiden kritisoiman tutkimuksen mukaan jalkapallo-otteluissa väkivaltaan syyllistyivät etupäässä nuoret alemman työväenluokan miehet: koululaiset, oppisopimuksella kouluttautuvat, ammattitaidottomat ja työttömät.⁵⁰ Poliitiikan painopiste ei ollut huliganismin ennaltaehkäisyssä, eikä sillä puututtu ongelman syihin. Hallitus pyrki hillitsemään huligaaniongelmaa näkyvin ja laskennallisin toimin.

Kevään 1985 tapahtumat saivat vauhtia hallituksen toimiin jalkapallohuliganismia kohtaan. Bradfordissa kuoli 56 ihmistä jalkapallokatsomossa syttyneessä tulipalossa. Vakavia järjestyshäiriöitä koettiin useilla paikkakunnilla.⁵¹ Liverpoolin kannattajien rynnäkön aiheuttama paniikki italialaisen Juventuksen kannattajien keskuudessa johti seinän sortumiseen ja 39 ihmisen kuolemaan Heyselin stadionilla Brysselissä. Menehtyneistä suurin osa oli italialaisia.⁵² Heyselin onnettomuuden jälkeen englantilaiset seurat suljettiin pois eurooppalaisista cup-kilpailuista. Katsojamäärät kentillä ja televisiossa laskivat pohjalukemiin. Joukkueet ajautuivat taloudelliseen ahdinkoon, ja parhaat pelaajat myytiin tai siirtyivät itse ulkomaille pelaamaan.⁵³ Vaikka liigaotteluiden katsojaluvut putosivat tasaisesti kauden 1949/50 77 miljoonasta katsojasta kauden 1985/86 pohjalukemiin, 16,5 miljoonaan, oli jalkapallo silti Englannin ehdottomasti tärkein yleisöurheilulaji.⁵⁴

Jalkapallo oli lähes koko 1900-luvun työmiehen, nimenomaan miehen, peli. Suurin osa pelaajista ja katsojista kaikilla tasoilla oli työmiehiä. Jalkapalloseurojen toimintaa ohjasi

⁴⁷ Sain jalkapalloyleisön olosuhteista omakohtaista kokemusta käydessäni vuonna 1989 Lontoossa Queens Park Rangersin kotiottelussa. Ottelu oli tuolloista I divisioonaa, ylintä sarjatasoa. Turvatoimet olivat tiukat ja tunnelma uhkaava. Suuri poliisiosasto saattoi vierasjoukkueen kannattajat erilliseen katsomonosaan. Peli ei ollut mikään koko perheen leppoisa penkkiurheilutapahtuma. Ottelun päättyessä maalittomaan tasapeliin koko katsomo huusi kuorossa: "Shit! Shit!"

⁴⁸ 'Final Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor 1990, s. 7.

⁴⁹ Williams et al. 1986, s. 4.

⁵⁰ Roadburg 1980, s. 273.

⁵¹ Carnibella et al. 1996, s.117.

⁵² Williams et al. 1986, s. 6.

⁵³ Murphy et al. 1988, s. 668.

⁵⁴ 'Final Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor 1990, s. 6.

kuitenkin usein keskiluokkainen johtoporras.⁵⁵ Jalkapalloa oli perinteisesti pidetty naisille epäsovinnana ja tyttöjä oli ohjattu muiden liikuntaharrastusten pariin. Naiset olivat olleet mukana jalkapallotoiminnassa 1800-luvun lopulta lähtien lähinnä hyväntekeväisyyskeräysten järjestäjinä ja seurojen osakkeiden omistajina. Järjestäytynyt naisjalkapallo alkoi pelin emämaassa vasta vuonna 1969, jolloin naisten jalkapalloliitto perustettiin. Englannin naisjalkapalloliiton pääsihteerin Linda Whiteheadin mukaan ensimmäiset tosissaan jalkapalloa pelanneet naiset tulivat keskiluokan parista. Keskiluokkaisilla naisilla oli riittävästi itsetuntoa astua tälle miesten perinteisesti hallitsemalle elämänalueelle.⁵⁶ Jalkapallo oli siis naisjalkapalloilun alkuaikoina Iso-Britanniassa voimakkaasti työväenluokkainen urheilulaji. Whiteheadin huomio keskiluokkaisten naispelaajien riittävästä itsetunnosta voidaan tulkita viittaavan työväenluokan naisten vähäisempään emansipaatioon.

Vuoden 1990 maailmanmestaruuskilpailujen ottelu Englanti – Saksa keräsi Iso-Britanniassa televisioiden ääreen 26 miljoonaa katsojaa, joista puolet oli naisia. Samaan aikaan jalkapallokatsomot olivat huomattavasti miesvaltaisempia, jalkapalloyleisöstä vain 10–15 prosenttia oli naisia.⁵⁷ Vaikka Englantia pidetään jalkapallon synnyinmaana, oli naisjalkapallo 1980-luvun lopulla Englannissa vielä aivan lapsenkengissä. Maassa oli vuonna 1988 vain 7000 rekisteröitynyttä naisjalkapalloilijaa. Ruotsissa vastaava luku oli noin 100 000, Saksassa 700 000 ja Yhdysvalloissa 3-4 miljoonaa.⁵⁸

Vuoden 1989 Hillsboroughin katsomo-onnettomuuden jälkeen alkoi jalkapallokatsomoiden ja koko kansallispelin kasvojenkohotus. Perinteiset seisomakatsomot korvattiin istumakatsomoilla ja jalkapallostadioneiden viihtyisyyttä kohennettiin. Pääsylippujen hinnat nousivat ja otteluissa alkoi käydä paremmin toimeen tulevaa väkeä. Rähinöinti väheni ja siirtyi katsomoista kaduille. Naisia ja lapsia alkoi käydä enemmän jalkapallo-otteluissa.⁵⁹ Jalkapalloa alettiin tuotteistaa ja markkinoida tehokkaammin ja jalkapalloseurojen talous koheni televisiointi- ja sponsorisopimusten myötä.⁶⁰

⁵⁵ Roadburg 1980, s. 270.

⁵⁶ Whitehead 1988, s. 57.

⁵⁷ Williams 1993, s. 1-2.

⁵⁸ Whitehead 1988, s. 57-59.

⁵⁹ 'Final Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor 1990, s. 4-12.

⁶⁰ Phillips 1988, s.33-35.

Kansallispeli kävi läpi 1900-luvun aikana luokkayhteiskunnan kerrokset yläluokan pelistä työväestön peliksi ja viimein keskiluokan yleisölajiksi. Kierros oli alkanut yläluokan poikien yksityiskouluista 1800-luvun lopulla, jatkunut 1900-luvun alkupuolella teollisuuskaupunkeihin työläisten kansoittamiin katsomoihin ja lopulta uudenaikaisille sponsorien värittämillä areenoille 1900-luvun lopulle tultaessa.

Urheilun tarkoituksena oli yhdistää eri yhteiskuntaluokkia ja välittää yhteisiä arvoja, kuten kunniallisuutta ja reilun pelin hyveitä. Yhdistävästä tavoitteestaan huolimatta urheilu oli samalla poissulkevaa ja hyväksyttävänä pidettävät kansalliset arvot olivat ylempien luokkien määrittelemiä. Krikettiseurojen jäsenyys oli rajattu ylemmille yhteiskuntaluokille, työväenluokkaisten jalkapalloseurojen hallinto oli keskiluokkaista. Naiset osallistuivat urheiluseuratoimintaan, mutta urheilukentille pääsy oli heiltä pitkään suljettu. Jalkapallossa naiset joutuivat vielä 1990-luvun lopulla taistelemaan juurtuneita ennakkoluuloja vastaan.

3 Poliittinen tilanne 1980-luvun lopulla

3.1 Konsensuksesta vastakkainasettelujen aikaan

Iso-Britannian politiikalle oli toisen maailmansodan lopusta 1970-luvulle asti ominaista konsensus eli yksimielisyys. Konservatiivien ja työväenpuolueen päätavoitteet hyvinvointivaltion ja taloushallinnon suhteen olivat samansuuntaisia. Ulkopolitiikassa ei tapahtunut suuria muutoksia hallitusten vaihtuessa USA:n ja Neuvostoliiton viilenevien suurvaltasuhteiden vallitessa. Talouden heikko kehitys ja työttömyyden kasvu 1960-luvulta lähtien nostatti konsensuspolitiikan kritiikkiä molemmissa pääpuolueissa, konservatiiveissa ja työväenpuolueessa.⁶¹ Konservatiivihallinto ei tuntunut kykenevän hoitamaan taloutta, eikä vastaamaan voimistuvan ammattiyhdistysliikkeen haasteeseen. Keskiluokan kantama korkea verorasite lisäsi tyytymättömyyttä konservatiiveja kohtaan, ja vuosien 1964 ja 1974 välillä konservatiivien kannatus keskiluokan parissa laski tasaisesti työväenpuolueen ja liberaalidemokraattien eduksi. Keskiluokka alkoi tuntea olonsa uhatuksi ammattiliittojen jäsenmäärän ja vaikutusvallan kasvaessa.⁶²

Konservatiivien sisäisen opposition olivat 1960-luvun puoleenväliin saakka muodostaneet perinteisen oikeiston uusimperialistit. He olivat vastustaneet siirtomaista luopumista, maahanmuuttoa ja lähentymistä Manner-Eurooppaan. Uudessa tilanteessa radikaalit konservatiivit, kuten Enoch Powell ja Sir Keith Joseph alkoivat luonnostella uudenlaista konservatiivipolitiikkaa: veronalennuksia, ammattiyhdistysliikkeen kesyttämistä, työllisyyden laskun hyväksymistä ja vapaan markkinatalouden arvojen korostamista. Uusi oikeisto kritisoi puoluejohtoa, ja Margaret Thatcherin voitettua Edward Heathin kilpailussa puolueen johtajuudesta vuonna 1975, oli konsensuspolitiikan aika konservatiivipuolueessa ohi.⁶³

⁶¹ Glynn & Booth 1996, s.184–186.

⁶² Cannadine 1998, s.153.

⁶³ Glynn & Booth 1996, s.184–186.

Kuva 3: Margaret Thatcher.⁶⁴

1960- ja 1970-luvut olivat tuoneet mukanaan muutoksia konservatiivipuolueeseen ja sen äveriääseen ja aristokraattiseen johtoon. Yksityiskoulujen kasvattien ja aristokraattien johtamiin hallituksiin ja varjohallituksiin⁶⁵ oli tullut omalla työllään menestyneitä miehiä ja naisia. Edward Heath oli kirvesmiehen poika ja

Margaret Thatcher ruokatavarakauppiaan tytär.⁶⁶ 1980-loppupuolella oli vanhojen sukujen valta konservatiivipuolueessa loppunut, eikä aristokraattista taustaa ei enää katsottu puolueessa suopeasti. Samalla oli muuttunut konservatiivien asema vanhan järjestyksen mukaisina luonnollisina, yläluokkaisina johtajina.⁶⁷

Työväenpuolueessa linjariidat olivat vielä rankempia ja pitkäkestoisempia kuin konservatiivipuolueessa. Radikalisoituvan työväenpuolueen ohjelmassa luokkapolitiikka syrjäytti konsensuspolitiikan. Talouspolitiikan johtoajatukseksi oli yksityisen teollisuuden hallinta ja uudelleenjakso. Työväenpuolueen vuonna 1974 muodostama hallitus oli hajanainen ja sen sisäiset riidat vaikeuttivat työskentelyä. Puolueen sisäiset riidat johtivat puolueen maltillisen siiven loikkaamiseen vastaperustettuun Sosialidemokraattiseen puolueeseen. Työväenpuolueen kannatus laski selvästi vuosien 1974–1994 välillä. Konservatiivit Thatcherin johdolla osasivat käyttää hyväkseen lakkoilun nostattamaa tyytymättömyyttä ammattiliittoja kohtaan ja myös työväenpuolueen sisäinen hajanaisuus auttoi konservatiiveja valtaan vuonna 1979.⁶⁸

Luokkaristiriita nosti päätään 1970-luvun lopulla. Ammattiliittojen kärsimä tappio oli eräs näkyvimmistä yhteiskunnallisista ilmiöistä Iso-Britanniassa 1970-luvulta lähtien. Ammattiyhdistysten jäsenten määrä ja poliittinen painoarvo laskivat merkittävästi 1970-luvun lopulta lähtien.⁶⁹ Niin kutsutun tyytymättömyyden talven⁷⁰ aikana 1978–79 valtion ja kuntien työntekijät lakkoilivat palkankorotusten puolesta. Työntekijöitä oli lakossa eniten sitten

⁶⁴ The Time 100 Leaders and Revolutionaries [www.time.com/time100/leaders/profile/thatcher.html].

⁶⁵ Opposition johtaja nimittää varjohallituksen, joka istuu hallitusta vastapäätä parlamentin alahuoneessa. Derbyshire 1988, s. 1.

⁶⁶ Cannadine 1998, s. 157.

⁶⁷ Lennon 2004, s. 554.

⁶⁸ Glynn & Booth 1996, s. 187.

⁶⁹ Derbyshire 1988, s. 182.

⁷⁰ Engl. the winter of discontent.

vuoden 1926.⁷¹ Kärjistyneessä tilanteessa vastakkaisissa leireissä olivat radikalisoituvan työväenpuolueen tukema ammattiliittoihin järjestäytynyt työväenluokka, sekä radikalisoituvan konservatiivipuolueen tukemat maanomistajat. Vuosien 1984–85 kaivoslakkojen aikana ammattiyhdistys otti rajusti yhteen Thatcherin konservatiivihallituksen kanssa. Kaivosmiehet ja ammattiyhdistysliike joutuivat nöyrytymään hallitukselle pitkän lakon jälkeen. Thatcher kuvasi lakon aikaisessa puheessaan puoluetovereilleen kaivosmiehiä sisäisenä vihollisena. Hän rinnasti kaivosmiesten ammattiliitot ja Argentiinan, ulkoisen vihollisen Falklandin sodasta. Thatcherin mukaan sisäinen vihollinen oli vähintään yhtä vaarallinen ja se hyökkäsi demokratiaa ja lakia vastaan.⁷²

Talouden ongelmat laskivat konservatiivipuolueen kannatusta Falklandin sotaan asti.⁷³ Argentiina valtasi Iso-Britannian etuvartioaseman etäisillä Falklandin saarilla vuonna 1982. Lyhyessä, suuren kansansuosion saavuttaneessa sodassa Iso-Britannia valtasi saaret takaisin. Sodan aikana Iso-Britannia saattoi pitkästä ajasta esiintyä suurvaltana ja näyttää asevoimiaan, mikä nostatti kansallisyylpeyttä. Margaret Thatcher esiintyi Argentiinaa vastaan käydyn selkkauksen aikana pontevasti ja vankisti suosiotaan ja asemaansa pääministerinä.⁷⁴ Falklandin sodan aikana Englannin jalkapallomaajoukkue pelasi Espanjan Euroopan-mestaruuskilpailuissa. Ottelutuloksia välitettiin rintamalle vahvistamaan sotilaiden moraalia ja muistuttamaan yhteyksistä kotimaahan. Maajoukkueen valmentaja Ron Greenwood puhui joukkueestaan iskujoukkona ja pääministeri Thatcher kehotti kannattajia edustamaan maataan yhtä hienosti kuin joukot Etelä-Atlantilla.⁷⁵

Konservatiivit säilyttivät johtoasemansa kaksissa seuraavissa parlamenttivaaleissa ja puolueen politiikka tuli tunnetuksi thatcherismina.⁷⁶ Thatcherismi perustui vahvaan keskushallintoon ja vapaaseen markkinatalouteen. Uuteen järjestykseen kuului julkisen kulutuksen tiukka säännöstely, valtionyritysten ja palveluiden yksityistäminen, sekä työvoiman jousto työmarkkinoilla. Ulkopolitiikassa korostettiin voimakasta kumppanuutta Yhdysvaltojen kanssa. Keskushallinnon asema vahvistui suhteessa paikallishallintoon, ammattiliittoihin ja koulutuslaitokseen.⁷⁷

⁷¹ Cannadine 1998, s. 160.

⁷² Adenay & Lloyd 1986, s. 210.

⁷³ Glynn & Booth 1996, s. 186-187.

⁷⁴ Morgan 1988, s. 655.

⁷⁵ Williams et al. 1984 s. 36-38.

⁷⁶ Glynn & Booth 1996, s. 186-187.

⁷⁷ Derbyshire 1988, s.182.

Varallisuuden hyvin epätasainen jakautuminen vuodesta 1973 lähtien oli aiheuttanut alaluokan muodostumisen. Tulonjaon eriarvoistuminen puolestaan oli seuraus talouden heikosta kasvusta ja työttömyydestä. Työttömyys kohdistui ankarimmin perinteisiin teollisuuskaupunkeihin ja kouluttamattomiin ruumiillisen työn tekijöihin.⁷⁸ Köyhimpään pitkäaikaistyöttömien ja tulonsiirroista riippuvaisten ryhmään kuului 1980-luvulla noin viisi prosenttia väestöstä. Iso-Britannian etnisten vähemmistöjen osuus oli samansuuruinen. Etniset vähemmistöt eivät kuitenkaan muodostaneet köyhimpien enemmistöä.⁷⁹

Alaluokan olemassaolosta ja piirteistä esiintyi monia eriäviä mielipiteitä. Keskustelu alaluokasta oli vuoden 1989 parlamenttikeskustelujen aikaan otsikoissa yhdysvaltalaisen kolumnisti Charles Murray vierailtua maassa Sunday Timesin kutsumana. Murray oli kuvannut Yhdysvaltojen uudentyyppistä köyhyyttä, joka erosi perinteisestä "kunniallisesta" avun tarpeesta. Murrayn alaluokalle olivat ominaista aviottomat lapset, korkea nuorisotyöttömyys ja rikollisuus. Hänen mielestään Iso-Britanniassa oli hänen kuvaustaan vastaava, nopeasti kasvava alaluokka. Murrayn määritelmää alaluokasta arvosteltiin sillä, että nuorisotyöttömyyden, rikollisuuden ja aviottomien lasten välistä yhteyttä ei ollut kunnolla osoitettu. Keynesiläiselle taloustieteilijälle Robin Marrisille puhtaasti taloudellinen tilanne saneli alaluokkaisuuden määritelmän: henkilö tai talous, joka joutuu turvautumaan pitkäkestoisesti valtion tulonsiirtoihin köyhyyden välttämiseksi.⁸⁰ Kyselytutkimukset eivät osoittaneet niin kutsutun alaluokan asenteiden eroavan merkittävästi valtaväestön asenteista. Tähän ryhmään lasketut ihmiset arvostivat avioliittoa, olivat halukkaita vastaanottamaan työtä ja pitivät äänestämistä tärkeänä, vaikka äänestivät vähemmän aktiivisesti kuin työssäkäyvät.⁸¹

Yhteiskunnallisen eriarvoistumisen syvenemistä 1980-luvulla pidetään paljolti Thatcherin hallinnon aikaansaannoksena. Konservatiivien inflaation vastainen talouspolitiikka epäonnistui pahasti ja syvensi lamaa 1980-luvun alussa. Näkyvimpiä yhteiskunnallisia ongelmia Iso-Britanniassa 1980-luvulla olivat korkea työttömyys ja rikollisuus. Tuloerot kasvoivat Iso-Britanniassa 1980- ja 1990-luvun vaihteessa enemmän kuin missään muussa teollisuusmaassa Uutta-Seelantia lukuun ottamatta⁸². Työttömyyden huippuvuodet osuivat

⁷⁸ Doling 1994, s. 30.

⁷⁹ Doling 1994, s. 30.

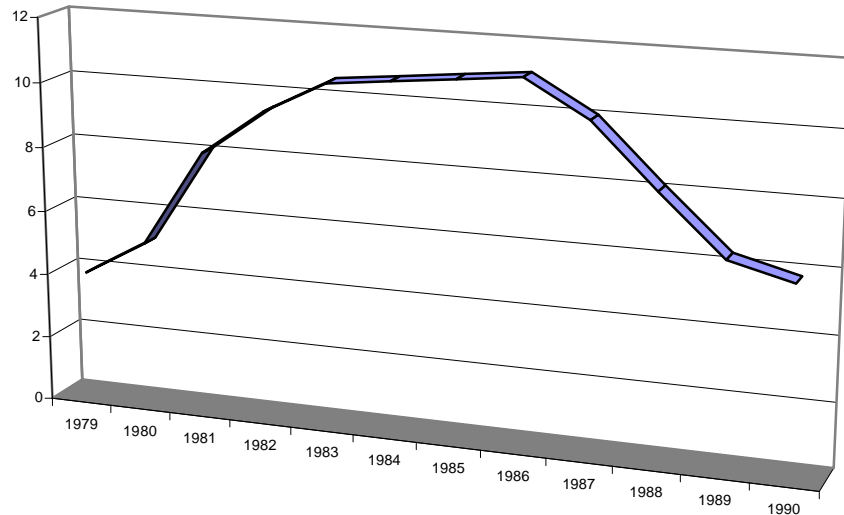
⁸⁰ Piachaud 1997, s. 3.

⁸¹ Doling 1994, s. 30-31.

⁸² Adonis & Pollard 1997, s. 11.

Thatcherin hallituksen toiselle kaudelle 1980-luvun puoleen väliin. Hallitus muutti vuosikymmenen kuluessa työttömyyden tilastoinnin kriteerejä useaan otteeseen, mikä sai työttömäksi tilastoitujen ihmisten määrän näyttämään huomattavasti pienemmältä.⁸³

Taulukko 1: Työttömyys (%) Iso-Britanniassa vuosina 1979-1990.

Lähde: Annual Abstract of Statistics; Employment Gazette, Historical Supplement, April 1989; Employment Gazette, May 1994. Teoksessa Glynn & Booth 1996, s. 283

Yläluokan koostumus muuttui 1980-luvulla. Yksityisen sektorin palveluksessa työskentelevät asiantuntijat erottuivat korkeiden palkkojensa ja elämäntapojensa perusteella julkisen sektorin asiantuntijoista. Lontoon liike-elämän keskuksen, Cityn kautta vanhan eliitin jäsenet olivat alkaneet osittain sulautua 1980-luvulla syntyneeseen uuteen eliittiin eli niin sanottuun superluokkaan. Superluokasta omana keskiluokasta irtautuneena luokkana ovat kirjoittaneet Stephen Pollard ja Anthony Adonis. Heidän mukaansa Britanniassa luokkaerot ja ääriyhmät ovat kasvaneet. Keskiluokasta irtautunut superluokka ansaitsi valtavia summia, kun työväenluokasta pudonnut alaluokka puolestaan joutui tyytymään entistä pienempään osuuteen kansantulosta. Näiden luokkien väliin sijoittuivat entisellä tavalla jakaantunut keskiluokka sekä huvennut työväenluokka.⁸⁴

Superluokan synty ja julkisen ja yksityisen sektorin koulutetun eliitin välinen jako on rinnastettu vanhoihin luokkajakoihin korvaamaan perinteisen työläisen ja kapitalistin välisen luokkaristiriidan yhteiskuntaa hallitsevana selkkauksena. Tämä konflikti heijastui myös

⁸³ Halsey 1988, s. 176.

⁸⁴ Adonis & Pollard 1997, s. x-xi.

poliittiseen järjestelmään, julkisen sektorin eliitti oli kallellaan vasemmistoon päin siinä missä yksityisen sektorin asiantuntijaeliitti kannatti oikeistoa.⁸⁵

Työväenpuolue joutui 1980-luvulla sopeutumaan elämään markkinataloudessa ja kirjoittamaan ohjelmaansa uusiksi suhteessa thatcherismin viitoittamaan yhteiskunnalliseen järjestykseen. Suurin osa puolueen politiikkaa 1970-luvun puoliväliin saakka ohjanneista periaatteista joutui romukoppaan.⁸⁶ Perinteisen sosialistisen tuotantovälineiden kansallistamisen ja valtiojohtoisen talouden sijaan puolue esitti 1980-luvun loppupuolella miedomman kuuloista yhteisöllistä omistamista⁸⁷. Työväenpuolue ei enää ajanut varallisuusveroa, eikä edes asuntolainojen verovähennyksen poistamista kun puolueen vaurastunut kannattajakuntakin asui jo enimmäkseen omistusasunnoissa. Vuoden 1983 epäonnistuneen vaalikampanjan vähemmistöteemat oli jätetty taakse ja puolue painotti ohjelmassaan työllisyyttä, asumista, terveydenhoitoa ja koulutusta.⁸⁸ Työväenpuolue oli 1980-luvun lopulla pudistelemassa vanhanaikaisen sosialismin pölyjä liepeistään ja muuttumassa vähitellen eurooppalaistyylliseksi sosialidemokraattiseksi puolueeksi.

Kuva 3: Neil Kinnock.⁸⁹

Työväenpuolueen johtajaksi valittiin vuonna 1983 nuori Neil Kinnock. Kinnock oli sosialisti, mutta edeltäjiään modernimpi ja mukautuvaisempi. Hän edusti puolueessaan maltillisempaa siipeä, jonka mukaan sosialistien tuli pyrkiä valtaan, ei vallan romuttamiseen. Kinnock oli onnistunut jossain määrin lisäämään puolueensa uskottavuutta ja tuoreutta. Kinnock tunnettiin rohkeana ja taitavana puhujana, ei niinkään pikkutarkkojen asiatietojen osaajana.⁹⁰

Tutkimuksen tarkastelujaksolla, Thatcherin pääministerikauden lopulla vuosina 1989–1990, konservatiivit ja pääministeri olivat ajautuneet epäsuosioon. Epäonnistunut kunnallisveron uudistus aiheutti mielenosoituksia ja veronmaksulakkoilua. Suhteet suuriin EU-maihin olivat heikentyneet Britannian vastustaessa Thatcherin johdolla yhteisvaluuttaan siirtymistä. Thatcherin itsepäinen ja omavaltainen tyyli herätti närkästystä myös konservatiivisen

⁸⁵ Ibid, s. x-xi; Lennon 2004, s. 554-556.

⁸⁶ Glynn & Booth 1996, s. 186-187.

⁸⁷ Engl. social ownership.

⁸⁸ Morgan 1987, s. 339.

⁸⁹ [www.telfordlabourparty.org.uk/site/history.htm]

⁹⁰ Morgan 1987, s. 339, 344.

puolueen sisällä ja edellisestä hallituksesta kesken kauden eronnut Michael Haseltine haastoi Thatcherin kesken pääministerikauden.⁹¹ Kannatuksensa horjuessa myös hänen omien ministereidensä keskuudessa Thatcher veti johtopäätöksensä ja erosi marraskuussa 1989.⁹² Puolueen puheenjohtajaaänestyksessä toisella kierroksella ulkoministeri John Major peri suurimman osan kilpailusta vetäytyneen Thatcherin äänistä ja tuli valituksi uudeksi puoluejohtajaksi ja pääministeriksi.⁹³

Kuva 4: John Major.⁹⁴

John Major oli lähtökohdiltaan kaukana perinteisestä konservatiivijohtajasta. Hän oli kotoisin Brixtonin köyhälistökaupunginosasta ja lopetti koulunsa aikaisin sekalaisia töitä tehden ja viettäen jopa jonkin aikaa sosiaaliavun varassa. Kunnianhimoinen Major nousi kovalla työllä porras kerrallaan konservatiivipuolueen puoluekoneistossa. Kilpailussa puolueen puheenjohtajuudesta loppuvuodesta 1989 oli vaatimattomasta taustasta tullut hyve lehdistössä ja konservatiivien keskuudessa.

Vastaehdokas John Haseltinen yläluokkainen tausta ja koulutus yksityiskouluissa koituivat taakaksi kampanjassa. Haseltine ja hänen kampanjansa eivät toipuneet hänen taustaansa vastaan masinoidusta hyökkäyksestä. Major puolestaan onnistui esiintymään julkisuudessa itse uransa luoneena rehtinä miehenä.⁹⁵ Konservatiivit olivat lisänneet kannatustaan alemmissa yhteiskuntakuokissa, erityisesti työväenluokan parissa⁹⁶. Tähän kannattajakuntaan Majorin yhteiskunnallisen nousun sävyttämä imago vetosi todennäköisesti paremmin kuin Haseltinen yläluokkaisuus.

⁹¹ Junor 1993, s. 187-191, 193.s

⁹² Ibid, s. 195-196.

⁹³ Campbell 2000, s. 301.

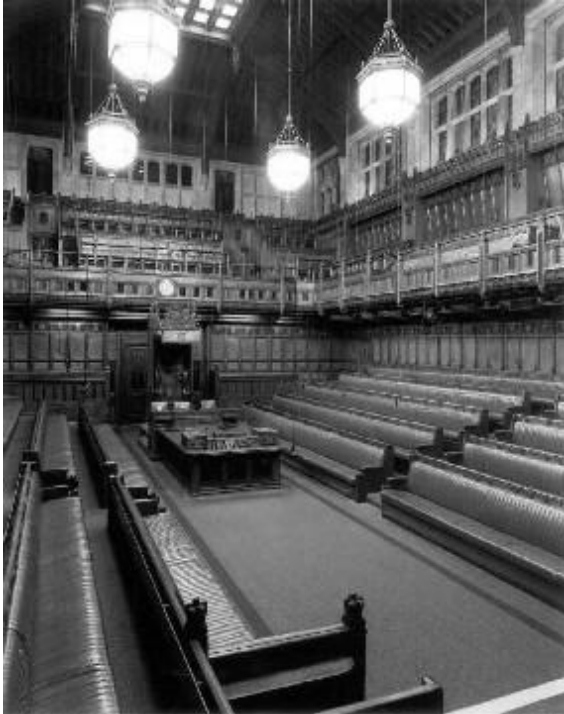
⁹⁴ [www.johnmajor.co.uk/ images.htm]

⁹⁵ Junor 1993, s. 2, 200-205, 253.

⁹⁶ Puolueiden kannattajakunnista enemmän luvussa 3.2.

3.2 Puolueiden kannatus 1980-luvun lopussa

Kuva 1: Parlamentin alahuone.⁹⁷

työntekijöiden työväenpuolue vastaan pääoman edustajien konservatiivipuolue. Puoluejärjestelmän kahtiajakautuneisuus näkyy pitkässä ja kapeassa parlamentin alahuoneen istuntosalissa, jossa toisella puolella istuvat hallituspuolueiden edustajat ja toisella puolella oppositio. Opposition johtaja ja hänen muodostamansa varjohallitus istuvat pääministeriä ja hallitusta vastapäätä.⁹⁸

Pääpuolueista nuorempi, työväenpuolue, on peräisin 1900-luvun vaihteesta, jolloin äänestys-oikeuksia laajennettiin ja ammattiliitot alkoivat edustaa teollisuuden työvoimaa. Työväenpuolue ohitti kannatuksessa liberaalit toisen maailmansodan jälkeen. Puolueen alkuaikoina parlamenttiryhmän muodostivat enimmäkseen yksityiskoulujen kasvatit ja ammattiliittojen miehet. Thatcherin pääministerikaudella 1988 puoluetta hallitsivat ammattiyhdistysliikkeen edustajat ja radikaalit koulutetut valkokaulustyöntekijät, joista neljännes puolueen parlamenttiedustajista koostui. Vaatimukset mielipiteenvapaudesta ja

⁹⁷ [www.parliament.uk/ directories/hcio/commons.cfm]

⁹⁸ Derbyshire 1988, s. 1.

Britannian poliittiselle järjestelmälle on tunnusomaista parlamentin riippumattomuus, sekä hallituksen lainsäädännöllisen ja toimeenpanovallan päällekkäisyys. Tämä eroaa selvästi esimerkiksi Yhdysvaltojen perustuslaillisen mallin selkeästä vallan kolmijaosta. Britannian yhteiskuntaluokkiin perustuva politiikka on rakentunut kahden kilpailevan pääpuolueen ympärille. Kahden puolueen jako on vaihdellut eri aikoina: kuninkaanvallan kannattajat vastaan tasavaltalaiset, teollisuutta ja kauppaa edustavat whigit, myöhemmin liberaalit, vastaan maanomistajien intressejä ajavat toryt ja lopulta

demokraattisista toimintatavoista olivat 1980-luvun lopulla puolueen sisäisessä keskustelussa voimakkaasti esillä.⁹⁹

Puheenjohtaja Neil Kinnock tiedosti puolueensa kannattajakunnan enemmistön muuttuneen melko hyvin toimeentulevaksi, omistusasunnossa asuvaksi ja kulutusyhteiskunnan mukavuuksista, sekä lähikoulujen tasosta kiinnostuneeksi väeksi, joka oli huolissaan sekä vandalismista, että toimeentulotuen varaan joutuneesta vähemmistöstä. Kinnock totesi vuonna 1986, että työväenpuolueen tuli vedota moderneihin työläisiin, joiden yhteiskunnallisen aseman nousu, lisääntyneet odotukset ja mahdollisuudet johtuivat pitkälti työväenliikkeen menneisyyden saavutuksista.¹⁰⁰

Konservatiivien kannatus oli 1900-luvun alusta lähtien ollut vahvinta keskiluokan ja niin kutsuttujen valkokaulustyöläisten, sekä vaurastuvan ammattitaitoisen työväenluokan keskuudessa erityisesti esikaupunkialueilla ja pienissä kaupungeissa. Myös osa alemmasta työväenluokasta samaistui konservatiivien yhteiskunnallisiin arvoihin, kuten lain ja järjestyksen korostamiseen. Thatcherin kauden konservatiiviedustajat olivat pääsääntöisesti yksityiskoulujen kasvatteja (71 %), liike-elämästä (36 %) ja lakiammanteista (21 %). Konservatiivit tunnettiin muihin puolueisiin verrattuna kattavasta ja järjestäytyneestä puolueorganisaatiosta, sekä yhtenäisyydestä ja puoluekurista. Tämä tarkoitti esimerkiksi ryhmäkurin valvomista äänestyksissä.¹⁰¹

Puoluekenttä muuttui olennaisesti, kun sosialidemokraattinen puolue SDP perustettiin vuonna 1981. SDP:hen liittyi puolueriitojen takia työväenpuolueen maltillisempaa väkeä. Liberaalipuolue LDP:n kanssa liittoutuneesta sosialidemokraattisesta puolueesta tuli erityisesti julkisen sektorin hyvin koulutettujen työntekijöiden äänitorvi.¹⁰² Tyypillinen SDP:n äänestäjä oli korkeasti koulutettu, julkisella sektorilla työskentelevä keskiluokkainen, esikaupunkilainen perheellinen mies, jolla oli työväenluokkainen kotitausta. Siinä mielessä SDP oli yhtä paljon luokan puolue kuin työväenpuolue ja konservatiivit aikanaan olivat. Puolue syytti etenkin konservatiiveja julkisen sektorin palkkojen ja aseman heikkenemisestä yksityiseen sektoriin verrattuna. Yhtä kärkevästi puolue kritisoi ammattiliittojen ja

⁹⁹ Adonis & Pollard 1997, s. 118-121.

¹⁰⁰ Morgan 1987, s. 339.

¹⁰¹ Derbyshire 1988, s. 7-8, prosenttiluvut vuodelta 1986.

¹⁰² Joyce 1999, s. 195.

vasemmistomilitanttien hallitsemaa työväenpuoluetta.¹⁰³ Sosialidemokraattien ja liberaalidemokraattien liittouman kannatus oli vuosina 1983–86 kahdenkymmenen ja kolmenkymmenen prosentin välillä. Puolueiden tavoitteena oli kolmasosa äänistä, mikä olisi tarkoittanut vaa'ankieliasemaa ja vallan uusijakoa.¹⁰⁴

Toiveet kolmipuoluejärjestelmästä, jossa koulutettujen meritokraattien¹⁰⁵ SDP olisi tasapainottanut työväenpuolueen ja konservatiivien välisiä voimasuhteita, hiipuivat vuoden 1987 vaaleissa, joissa Thatcherin konservatiivihallitus sai mandaatin kolmannelle peräkkäiselle kaudelle.¹⁰⁶ Vaaleissa konservatiivit saivat äänistä 42 prosenttia ja työväenpuolue 31 prosenttia. Liberaalidemokraattien ja sosialidemokraattien kannatus oli yhteensä 23 prosenttia ja niiden oli tyytyminen pienpuolueen asemaan.¹⁰⁷ Konservatiivit saivat 101 paikan enemmistön alahuoneessa muihin puolueisiin nähden.¹⁰⁸ Puoluejärjestelmä oli 1980-luvun lopulla edelleen hyvin kaksijakoinen eivätkä uudet puolueet olleet onnistuneet haastamaan konservatiivien ja työväenpuolueen asemaa.

Parlamentin koostumus 1987 vaalien jälkeen

Conservative	375
Labour	229
Liberal Democrats	17*
Social Democrats	5
Scottish National Party	4
Plaid Cymru	3
Ulster Unionist Party	9
Democratic Unionist Party	3
Social Democratic and Labour	3
Provisional Sinn Fein	1
<u>Ulster Popular Unionist</u>	<u>1</u>
	650

*Vaalikauden aikana kaksi sosialidemokraattien edustajaa loikkasi Liberaalidemokraattien parlamenttiryhmään.

Lähde: Dod's Parliamentary Companion 199, s. 657.

¹⁰³ Adonis & Pollard 1997, s. 118-121.

¹⁰⁴ Derbyshire 1988, s. 12-13.

¹⁰⁵ Meritokraatti kannattaa menestyksen määrittämistä kykyjen ja koulutuksen mukaan, eikä syntyperän, varallisuuden tai yhteiskunnallisen aseman perusteella. Nurmi et al. 1994, s. 255.

¹⁰⁶ Adonis & Pollard 1997, s. 119.

¹⁰⁷ Derbyshire 1988, s. 6-8.

¹⁰⁸ Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 657.

Vuoden 1987 vaaleissa konservatiivien kannatus oli suurinta ylempien toimihenkilöiden ja virkamiesten keskuudessa, mutta myös 40 prosenttia ammattitaitoisesta ja 30 prosenttia ammattitaidottomasta työväestöstä äänesti konservatiiveja. Puolueella oli 57 prosentin kannatus yksityisellä sektorilla työskentelevien koulutettujen äänestäjien joukossa, mutta se oli menettänyt julkisen sektorin koulutettuja äänestäjiä sosiaalidemokraateille. Työväenpuolueen kannatus painottui selvemmin alempiin yhteiskuntaluokkiin.¹⁰⁹ Sosiaalidemokraattien kannatus jakautui tasaisimmin eri yhteiskuntaluokkien kesken. Työväenpuolue ja konservatiivit olivat vielä Thatcherin kauden lopulla, puoluepoliittisen kentän muutoksista ja luokkapohjaisen puolueuskollisuuden muutoksista huolimatta voimakkaiden luokkaintressien edustajia.¹¹⁰

Parlamenttiedustajien yhteiskunnallisen taustan ja koulutuksen perusteella ei aiemman tutkimuksen mukaan ole voitu vetää suoria johtopäätöksiä edustajien poliittisesta vakaumuksesta tai asenteista. Yläluokkaisesta taustasta on tullut radikaaleja vasemmistolaisia ja työväenluokasta kiihkeitä konservatiiveja. Eräiltä naisedustajilta, kuten Margaret Thatcher, ei ole liennyt myötätuntoa naisasialiikkeen vaatimuksille, kun taas toiset ovat puolustaneet vankasti oikeutta aborttiin, lastenhoidon tukeen, tai vaikutusmahdollisuuksiin¹¹¹. Thatcherin mielestä naisen tuli pyrkiä työuralle, mikäli miehen palkka oli riittävä lastenhoitajan palkkaamiseen. Jos ei, oli naisen paikka hänen mielestään kotona.¹¹² Naisten osuus parlamenttiedustajista pysyi alle viidessä prosentissa vuosina 1918–1983. Vuoden 1987 vaaleissa naisedustajien osuus nousi 6,3 %:iin. Noususta huolimatta naisten osuus parlamentissa oli edelleen kehittyneiden maiden alhaisimpia.¹¹³

Feministit kyseenalaistivat etenkin vasemmiston parissa sitkeästi säilyneen olettamuksen, jonka mukaan naiset olisivat suosineet konservatiiveja. Feministisestä näkökulmasta katsoen naisten olisi kannattanut äänestää työväenpuoluetta, jonka uskottiin kannattavan konservatiiveja innokkaammin tasa-arvoa edistävää lainsäädäntöä. Brittinaisten enemmistö ei kuitenkaan ollut omaksunut 1980-luvun työorientoitunutta feminististä ideologiaa, vaan kannatti perinteisiä perhearvoja. Naisten äänestyskäyttäytyminen ei Thatcherin

¹⁰⁹ Derbyshire 1988, s. 6-8.

¹¹⁰ Adonis & Pollard 1997, s. 118-119.

¹¹¹ Norris & Lovenduski 1995, s. 12.

¹¹² Junor 1993, s. 186.

¹¹³ Norris & Lovenduski 1995, s. 101–102

pääministerikauden alkupuolella eronnut juurikaan miesten äänestämisestä. Vuonna 1983 konservatiiveja äänesti niin miehistä kuin naisistakin 45 prosenttia.¹¹⁴

Edustukselliselle parlamentarismille luonteenomaisesti eri väestöryhmillä on omat edustajansa ja kaikkien kansanosien ääni tulee kuulluksi parlamentissa. Britannian parlamenttia on moitittu edustuksellisuuden puutteesta – vielä kaudella 1987–1992 edustajat olivat enimmäkseen valkoisia, keskiluokkaisia, keski-ikäisiä tai keski-ikänsä ohittaneita korkeasti koulutettuja miehiä. Eri etnisten vähemmistöryhmien edustajia kaudella oli vain neljä, kaikki työväenpuolueen edustajia.¹¹⁵

3.3 Puoluekannatuksen luokkasidonnaisuuden lasku

Jotta voidaan ajatella että ihmisen yhteiskuntaluokalla on merkitystä tämän poliittisen toiminnan kannalta, on tämän samaistuttava yhteiskuntaluokkaan jollain tavalla. Taulukon 2 mukaisen kyselyn tarkoituksena oli selvittää, oliko luokkajärjestelmällä merkittävää vaikutusta, negatiivista tai positiivista, ihmisten elämään tai mahdollisuuksiin. Vastaajien yhteiskuntaluokka perustui heidän omiin vastauksiinsa. Osa vastaajista ilmoitti spontaanisti kuuluvansa johonkin luokkaan, loput ilmoittivat pyydettyä itselleen sopivimman luokan. Vastaajien enemmistö kaikissa ryhmissä oli sitä mieltä, että heidän luokka-asemansa yhteiskunnassa ei vaikuttanut heidän elämäänsä.¹¹⁶ Vaikka vastaajien arvio luokan vaikutuksesta omaan elämään oli vähäinen, luokat olivat ihmisille tuttuja ja käyttökelpoisia kategorioita jotka he tunnistivat ja joihin he saattoivat sijoittaa itsensä. Arvion luokka-aseman vähäisestä vaikutuksesta elämän helppouteen tai vaikeuteen voi tulkita kuvaavan työväenluokan ja keskiluokan välisen eron ja elämäntapojen lähentymistä.

¹¹⁴ Ibid, s. 70.

¹¹⁵ Norris & Lovenduski 1995, s.103, 224.

¹¹⁶ Robertson 1984, s. 91-95.

Taulukko 2

Suhtautuminen luokkaan ja sen merkitykseen – suhtautuminen työn ja luokan perusteella (%).

luokka työn luonne	keskiluokka		työväenluokka	
	ei-ruumiillinen	ruumiillinen	ei-ruumiillinen	ruumiillinen
Tekeekö (vastaajan ilmoittamaan luokkaan) kuuluminen elämän helpommaksi tai vaikeammaksi?				
huomattavasti helpommaksi	7	4	2	3
hieman helpommaksi	32	24	6	8
ei vaikuta	53	68	68	61
hieman vaikeammaksi	7	4	18	23
huomattavasti vaikeammaksi	1	1	5	5
yhteensä	100	100	100	100

lähde: Robertson 1984, s. 95.

Sodanjälkeinen yhteiskuntaluokkiin perustuva kaksipuoluejärjestelmä oli heikentynyt muuttuvien taloudellisten ja yhteiskunnallisten olosuhteiden myötä. Iso-Britannia muuttui vallitsevan työväenluokkaisesta yhteiskunnasta keskiluokkaiseksi yhteiskunnaksi. Vuosisadan alussa kolmen neljästä palkkatyöläisestä arvioitiin tekevän ruumiillista työtä. Vuosisadan puoliväliin mennessä ruumiillista työtä tekevien määrä oli laskenut kahteen kolmasosaan. Hallituksen vuonna 1990 toteuttaman työvoimakyselyn mukaan puolet miehistä ja kolmannes naisista teki ruumiillista työtä.¹¹⁷ Äänestäjäkunta oli nuorempaa, vauraampaa ja koulutetumpaa kuin ennen. Työväenpuolueen peruskannattajien kuten ammattiliittoon kuuluvien ruumiillisen työn tekijöiden määrä oli vähentynyt. Konservatiivien ja työväenpuolueen peruskannattajakuntien pieneneminen heikensi yhteiskuntaluokkaan perustuvaa äänestämistä.¹¹⁸

Keskiluokan ja yläluokan elämäntapoja ylläpitäneet markkinat romahtivat, palkkatyöläisten etua puolustaneet instituutiot heikentyivät ja työttömyys ulottui aikaisemmin varmoina työllistäjinä pidetyille aloille. Yhdessä nämä tekijät heikensivät luokan ja vaurauden sekä yhteiskunnallisen aseman välistä yhteyttä 1970-luvulta lähtien. 1990-luvun alussa kaksi kolmasosaa koulutetusta työväenluokasta ja 60 % ammattiliittojen jäsenistä äänesti muuta kuin työväenluokkaa aiemmin itseoikeutetusti edustanutta työväenpuoluetta.¹¹⁹

¹¹⁷ Giddens 2001, s. 232-233.

¹¹⁸ Rose & McAllister 1986, s. 91-92.

¹¹⁹ Bourke 1994, s. 213.

Ihmisten yhteiskunnallisen aseman ja äänestyspäättösten välistä suhdetta on tutkittu melko paljon. Näissä tutkimuksissa on vastaajan yhteiskuntaluokka määritelty lähinnä kotitaustan ja ammatin mukaan.¹²⁰ Ammatillinen asema oli tärkein äänestyskäyttäytymistä määrittävä tekijä 1950-luvun lopussa, jolloin konservatiivien kannatus oli keskiluokkaisten äänestäjien parissa 84 prosenttia ja työväenpuolueen kannatus työväenluokan parissa 60 prosenttia. Vuoden 1966 vaaleissa, joissa työväenpuolue sai vaalivoiton, edelleen kaksi kolmannesta työväenluokasta äänesti työväenpuoluetta ja saman verran keskiluokasta äänesti konservatiiveja. 1970-luvulla tapahtui suuri muutos äänestyskäyttäytymisessä. Ammatillisen aseman merkitys väheni, ja asumismuoto nousi tärkeimmäksi äänestyskäyttäytymistä kuvaavaksi tekijäksi. Vuonna 1970 työväenpuolueen kannatus vuokra-asujien keskuudessa oli 61 prosenttia, kun asunnonomistajista 65 prosenttia äänesti konservatiiveja. Vuoden 1979 vaaleista lähtien 1980-luvulle ammattiaseman merkitys äänestyskäyttäytymisen selittäjänä on ollut vähäinen myös vertailussa muihin läntisiin teollisuusmaihiin.¹²¹

Pienpuolueiden suosio kasvoi ja äänestäminen asiakysymysten perusteella lisäsi suosiotaan puolueuskollisuuden kustannuksella. Vuonna 1979 mielipidetutkimukset osoittivat vain 20 prosenttia identifioituvan vankasti jompaankumpaan pääpuolueeseen. Väestö keskiluokkaistui ja esikaupungistui. Julkinen sektori laajeni, kun taas hallinto pysyi keskitettynä ja etäisenä.¹²² Walesin ja Skotlannin kansallisten liikkeiden, sekä kuluttaja- ja ympäristöliikkeiden suosio nousi 1970-luvulta lähtien. Puolueuskollisuuden väheneminen ja liikkuvien¹²³ äänestäjien määrän lisääntyminen teki vaaleista yllätyksellisempiä.¹²⁴

Taulukosta 3 voidaan nähdä muutoksia äänestäjien puoluesamaistumisessa 1960-luvulta 1980-luvulle. Puolueiden kannattajuus oli vähentynyt, eniten oli laskenut työväenpuolueen itsensä samaistavien osuus. Haastattelutilanne on saattanut vaikuttaa lisäävästi puoluekannan ilmoittamiseen. Vuoden 1983 vaalien alla tehdyssä toisessa kyselyssä, jossa tiedusteltiin äänestäjiltä olivatko he omasta mielestään jonkin puolueen kannattajia, vain 46 prosenttia vastaajista ilmoitti kannattavansa jotain tiettyä puoluetta.¹²⁵

¹²⁰ Franklin 1985, s. 125.

¹²¹ Rose & McAllister 1986, s. 91-93.

¹²² Derbyshire 1988, s. 10-11.

¹²³ Äänestäjä on liikkuva, jos hän äänestää eri puoluetta kuin edellisissä vaaleissa, äänestää ensimmäistä kertaa tai jätti edellisissä vaaleissa äänestämättä, mutta aikoo äänestää seuraavissa vaaleissa. Paloheimo 2003, s.180.

¹²⁴ Franklin 1985, s. 125-128, 176.

¹²⁵ Rose & McAllister 1986, s. 154-155.

Taulukko 3: Puolueen kannattamisen¹²⁶ lasku vuosina 1964 - 1983

	1964	1983	muutos
	%	%	%
A) puolueen kannattaminen			
konservatiivinen puolue	40	36	– 4
työväenpuolue	43	31	– 12
yhteensä	83	67	– 16
liberaalit, allianssi, muu	13	17	+4
ei mikään	4	15	+11
yhteensä	17	32	+15
B) hyvin voimakas kannattaminen			
konservatiivinen puolue	19	9	– 10
työväenpuolue	21	9	– 12
	40	18	– 22
liberaalit, allianssi, muu	4	2	– 2
heikko samaistuminen	56	80	+24

Lähde: British Election Studies, 1964 and 1983, teoksessa Rose & McAllister 1986, s.155.

Puoluekannatuksen luokkasidonnaisuuksia arvioivia tutkimuksia tarkastellessa on syytä huomioda, että luokka on niissä määritelty yleensä karkeasti, vain muutamalla määreellä. Luokka määriteltiin ennen 1980-lukua ja usein sen jälkeenkin tehdyissä tutkimuksissa lähinnä ammatillisen aseman ja varallisuuden perusteella. Ammattiin perustuva luokkajako ei ole ollut tyydyttävä apuväline sodanjälkeisen yhteiskunnallisen liikkuvuuden tutkijoille, koska ammatillisessa suuntautumisessa tapahtui hajontaa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä.¹²⁷ Luokka oli myös henkilölle ulkoa asetettu määre, paitsi tutkimuksissa, joissa vastaajia oli pyydetty kertomaan, mihin luokkaan hän itse tunsi kuuluvansa. Näin karkean jaottelun perusteella luokkaa ei voi pitää äänestyskäyttäytymisen kannalta merkittävänä selittävänä tekijänä. Jotta luokalla voisi olettaa olevan merkitystä äänestyspäätöstä tehdessä, pitäisi äänestäjän olla tietoinen omasta yhteiskuntaluokastaan. Lisäksi äänestäjän pitäisi olettaa puolueen valinnalla olevan merkitystä hänen enemmän tai vähemmän tiedostetun luokkaintressinsä kannalta.

¹²⁶ Engl. party identification.

¹²⁷ Glynn & Booth 1996, s. 176-177.

Yhteiskunnallisessa analyysissä ihmisten väliset jaot on tehty lähes poikkeuksetta yhteiskuntaluokkien, iän ja sukupuolen perusteella. Sosioekonomiseen asemaan perustuvilla mittareilla tehdyt luokkajaot olivat 1980-luvun lopulle tultaessa muuttuneet olennaisesti aikaisemmista vuosikymmenistä. Silti ihmisten käsitys yhteiskuntaluokkaan kuulumisestaan ei ollut muuttunut sosioekonomisen aseman muutoksenkaan jälkeen.

4 Jalkapallo parlamentin puheenaiheena

4.1 *Football Spectators* -lakialoitteen käsittely

Liitteessä 2 on havainnollistettu vuosina 1989-1990 alahuoneessa pidetyt puheenvuorot, joissa esiintyy sana *football*. Puheenvuoroja on enimmillään kolmatta sataa kuukautta kohden. Suurin osa näistä puheenvuoroista ei ole luokkajakojen tutkimisen kannalta erityisen antoisia: jalkapallo mainitaan yleisluontoisessa keskustelussa muiden urheilulajien ohella tai koulujen tuntikehysten, paikannimien ynnä muiden yhteydessä. Sen sijaan keskusteluissa, joissa jalkapallosta ja huliganismista puhutaan pääasiallisena aiheena, käsiteltiin lainsäädäntöä, mutta tultiin myös määritelleeksi jalkapalloa, sen kannattajia ja englantilaista yhteiskuntaa. Näihin teemoihin paneudun luvuissa 5, 6 ja 7.

Parlamenttikeskustelut jalkapallosta ja jalkapallohuliganismista vuosina 1989 ja 1990 keskittyivät enimmäkseen Thatcherin hallituksen *Football Spectators* -lakialoitteeseen ja siihen sisältyvään kansalliseen jäsenyyssuunnitelmaan¹²⁸. Kyseessä oli laaja toimenpide-esitys jalkapallohuliganismin kitkemiseksi. Lakialoitteen ja parlamenttikeskustelujen taustalla oli väkivalta, jonka katsottiin liittyvän nimenomaan jalkapallo-otteluihin,¹²⁹ kuten myös pääministeri Thatcher totesi esitellessään jäsenyyssuunnitelmaa.

Edustaja on tietoinen siitä, että se on jäsenkorttijärjestelmä, koska jalkapallo on kautta historian vetänyt puoleensa huliganismia sekä kentällä että stadioneiden ulkopuolella, ja että aiheesta on tehty useita raportteja sekä konservatiivi- että työväenpuolueen hallituksille.¹³⁰

Konservatiivien edustaja Steven Norris totesi, ettei ollut uskoa korviaan kun oli kuullut väitettävän muissakin peleissä, kuten rugbyssa, kroketissa tai kirppupelissä, esiintyvän

¹²⁸ Engl. National Membership Scheme.

¹²⁹ Edustaja Sumberg, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989; Edustaja Norris, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989.

¹³⁰ The hon. Gentleman is aware that it is a membership card scheme because football has developed a history of attracting hooliganism both on the pitch and outside the stadium over the years and there have been several reports upon it to both Conservative and Labour Governments. Pääministeri Thatcher, House of Commons Hansard Debates for 26 Jan 1989.

väkivaltaa. Norrisin mielestä moisten väitteiden esittäjien täytyi olla sekä sokeita että kuuroja.¹³¹

Hallituksen huliganismipolitiikka ja Football Spectators Act hallitsivat alkuvuoden 1989 jalkapallokeskustelua parlamentissa. Lakiesityksen ensimmäisen osan kansallisen jäsenyyssuunnitelman mukaan jokaisella liigan, Englannin cupin ja maaotteluiden katsojalla olisi pitänyt olla pakollinen henkilökortti Englannissa ja Walesissa.¹³² Lain toisessa osassa asetettiin rajoituksia Englannin ja Walesin ulkopuolelle matkustaville rikkomuksista tuomituille jalkapallofaneille. Laissa esitettiin perustettavaksi uutta toimielintä¹³³, jolla olisi laajat valtuudet määrätä turvallisuutta koskevia ehtoja¹³⁴ jalkapallo-otteluiden järjestäjille, sekä estää katsojia pääsemästä määrättyihin jalkapallo-otteluihin.¹³⁵ Lakialoite kohtasi vastustusta oppositiolta, sekä yksittäisiltä konservatiiviedustajilta¹³⁶. Keskustelut painottuivat vaadittuihin toimenpiteisiin, jotka puolestaan olivat luonteeltaan näkyviä, laskettavissa olevia ja välittömiin oireisiin puuttuvia. Poliitikanteolle tyypilliseen tapaan opposition puheenvuoroissa lähinnä vastustettiin hallituksen esityksiä, vaihtoehtoisten toimenpiteiden esittämisen sijaan. Lakialoitteen vastustajien mielestä hallituksen ehdotus oli vaarallinen, perusoikeuksia loukkaava ja hinnaltaan kallis.¹³⁷ Lakialoite lähetettiin alun perin parlamentin ylähuoneeseen, mikä aiheutti vastalauseita alahuoneen opposition edustajien taholta. Heidän mielestään ristiriitainen aloite olisi pitänyt tuoda ensin parlamentaarikoiden keskusteltavaksi.¹³⁸

Kimmokkeena Football Spectators Actin laatimiselle olivat kotimaan väkivaltaisuuDET katsomoissa kaudella 1987/88 ja englantilaisten osallistuminen mellakoihin Länsi-Saksan EM-kisoissa vuonna 1988. Pääministeri Margaret Thatcher, muut hallituksen jäsenet, jalkapalloliigan, sekä jalkapalloliiton päämiehet tapasivat heinäkuussa 1988. Kokouksessa pääministeri totesi kansallisen jäsenyyssuunnitelman olevan tärkeä osa hallituksen huliganisminvastaista toimenpidepakettia. Kansallista jäsenyyssuunnitelmaa laatimaan

¹³¹ Edustaja Norris, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989.

¹³² Moynihan 1988, s. 9; Carnibella et al. 1996, s. 118.

¹³³ Engl. Football Licencing Authority.

¹³⁴ Public General Acts of 1989, p. I, ch. 37, s. 10 (4-7).

¹³⁵ Ibid, p. I, ch. 37, s. 12 (1).

¹³⁶ Edustaja Irvine, House of Commons Hansard Debates for 30 Jan. 1990.

¹³⁷ Esim. edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 27 Oct 1990; edustaja Campbell, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct. 1989; edustaja Barnes, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct. 1989.

¹³⁸ Dod's Parliamentary Companion 1990, s.xxx.

asetetun työryhmän puheenjohtajana toimi urheiluministeri Moynihan ja muina jäseninä jalkapalloliiga, jalkapalloliitto, poliisi ja muut osalliset hallituksen ministeriöt. Järjestelmän kohteena olevan osapuolen eli jalkapallokannattajien järjestöt eivät olleet edustettuina lakialoitetta valmisteltaessa.¹³⁹

Ympäristöministeri Ridley totesi tammikuussa 1989, että kyseessä olisi ensimmäinen tehokas ja laaja toimenpide, jolla jalkapallohuligaanit pidettäisiin poissa jalkapallokatsomoista. Hänen mukaansa huligaaneilla ei olisi motivaatiota matkustaa otteluihin, jos he eivät pääsisi niihin, jolloin yhteys huliganismin ja jalkapallon välillä katkeaisi.¹⁴⁰ Työväenpuolueen edustaja, oppositiojohtaja Neil Kinnock arvosteli Ridleyn johtopäätöstä siksi, että väkivaltaisuudet tapahtuivat enimmäkseen jalkapallokenttien ulkopuolella.¹⁴¹

Lakialoitteesta, kansallisesta jäsenyyssuunnitelmasta ja jalkapallosta puhuttiin alkuvuodesta 1989 useaan otteeseen. Oppositio syytti hallitusta ja Thatcheria valtion huliganismista¹⁴², sekä hyökkäämisestä jalkapalloa vastaan jalkapallohuligaanien asemesta.¹⁴³ Oppositiojohtaja Kinnock kävi Thatcherin kanssa tiukan väittelyn jäsenyyssuunnitelman toimivuudesta. Kinnock vaati Thatcheria kuuntelemaan poliisien, jalkapallokannattajien ja toimitsijoiden ohjeita ja heittämään suunnitelmat roskakoriin.¹⁴⁴ Argumentoinnissa puolesta ja vastaan käytettiin myös laskennallisia suureita: pidätysten määriä, poliisikustannusten hintaa ja jäsenyysjärjestelmän kustannuksia.¹⁴⁵ Edustajat myös jättivät hallitukselle jalkapallokannattajien allekirjoittamia, jäsenyyssuunnitelmaa vastustavia adresseja.¹⁴⁶

Jalkapalloa ja huligaaneja käytettiin myös kielikuvana keskusteluissa. Vastapuolen edustajia saatettiin kutsua huligaaneiksi. Konservatiivien edustaja Jonathan Aitken mainitsi puheessaan poliittisen jalkapallonpeluun terveyspolitiikalla.¹⁴⁷ Vuoden 1990 jalkapallon MM-kilpailuiden aikana istunnossa työväenpuolueen edustaja Ann Taylor, pitkäaikainen jäsen parlamentin

¹³⁹ Williams 1993, s. 9.

¹⁴⁰ Final Report Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor s. 58.

¹⁴¹ Edustaja Kinnock, House of Commons Hansard Debates for 17 Jan 1989.

¹⁴² Edustaja Vaz, House of Commons Hansard Debates for 18 Jan 1989.

¹⁴³ Edustaja Brown, House of Commons Hansard Debates for 9 Feb 1989.

¹⁴⁴ Edustaja Kinnock, House of Commons Hansard Debates for 17 Jan 1989.

¹⁴⁵ Edustaja Smith, House of Commons Hansard Debates for 25 Jan 1989; Edustaja Orme, Commons Hansard Debates for 27 Jun 1989.

¹⁴⁶ Edustaja Denis Howell House of Commons Hansard Debates for 17 Feb 1989; Edustaja Beckett Commons Hansard Debates for 23 May 1989.

¹⁴⁷ Edustaja Aitken, House of Commons Hansard Debates for 23 Jan 1989.

jalkapallojoukkueessa, All Party Football Clubissa,¹⁴⁸ harmitteli huonoa onneaan joutuessaan puhumaan juuri Englannin joukkueen osallistuessa rangaistuspotkukilpailuun. Taylor arveli alahuoneen kiinnostuksen hänen puheenvuoroonsa lopahtavan siihen paikkaan.¹⁴⁹

4.2 Hillsborough´n onnettomuus

Jalkapalloa ja huliganismia koskeva keskustelu vilkastui ja sai uusia painotuksia Hillsborough´n onnettomuuden myötä. Huhtikuun 15. päivänä vuonna 1989 yli 50 000 ihmistä oli saapunut seuraamaan Nottingham Forestin ja Liverpoolin välistä Englannin liigacupin välieräottelua Sheffield Wednesdayn kotikentälle Hillsboroughille.¹⁵⁰ Yhteensä 95 Liverpoolin kannattajaa pusertui kuoliaaksi stadionin Liverpoolin maalin puoleisessa seisomakatsomossa. Yli neljäsataa ihmistä joutui sairaalahoitoon.¹⁵¹

Kaksi päivää onnettomuuden jälkeen parlamentissa käytiin pitkä ja tunnepitoinen keskustelu, jossa keskityttiin ottamaan osaa omaisten suruun ja väittelemään hallituksen lakialoitteen vaikutuksista tuleviin ruuhkatilanteisiin.¹⁵² Monille alahuoneen jäsenille jalkapallo oli aiheena henkilökohtaisesti läheinen tai he halusivat antaa puheenvuoroissaan sellaisen vaikutelman. Vuoden 1989 Hillsborough´n onnettomuuden yhteydessä kansallisesta traumasta puhuminen ei liene suurta liioittelua. Ainakin edustajat David Howell ja Joseph Ashton olivat paikan päällä onnettomuuden sattuessa. Moni parlamentin jäsen menetti onnettomuudessa tuntemiaan ihmisiä tai oli itse onnettomuuspaikalla, mikä lisäsi onnettomuudesta käydyn keskustelun kiihkeyttä.¹⁵³

Football Spectators -lakialoitteen käsittely liittyi läheisesti Hillsborough´n onnettomuuteen. Onnettomuudesta ja sitä seuranneista selvityksistä oppositio sai lisäpontta väitteisiinsä hallituksen huliganismipolitiikan toimimattomuudesta. Hillsborough´n onnettomuuden jälkimainingeissa oppositio saattoi hyökätä hallitusta vastaan poikkeuksellisissa oloissa, joissa median kiinnostus lainsäädäntöä ja poliittista keskustelua kohtaan oli taattu. Kuumentuneessa

¹⁴⁸ Gibson, [<http://www.parliamentaryfc.org.uk/history/>].

¹⁴⁹ Edustaja Taylor, House of Commons Hansard Debates for 4 Jul. 1990.

¹⁵⁰ Liverpoolin joukkue oli yksi seuran kaikkien aikojan parhaista, se oli pelannut tappioita 17 edellistä otteluaan. Joukkueessa pelasivat mm. keskushyökkääjä Ian Rush ja laituri John Barnes. Taylor et al. 1989, esipuhe.

¹⁵¹ Williams 1994. s. 1.

¹⁵² House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

¹⁵³ Edustaja Loyden, House of Commons Hansard Debates for 17 Apr. 1989. Edustaja Campbell, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989.

tilanteessa hallitus jäädytti Football Spectators Actin pariaksi kuukaudeksi odottamaan pölyn laskeutumista.¹⁵⁴

Konservatiivihallitusta vaadittiin parlamentissa myöntämään virheensä ja etsimään uutta lähestymistapaa jalkapallon ongelmien ratkaisemiseksi. Hillsborough'n onnettomuutta seuranneessa keskustelussa työväenpuolueen edustaja David Blunkett Sheffieldistä toivoi sisäministeriöltä selvitystä jalkapallon imagon parantamiseksi.¹⁵⁵ Sisäministeri Douglas Hurd antoi ylioikeuden tuomari Paul Taylorille tehtäväksi tutkia tapahtumia Sheffield Wednesdayn kentällä 15. huhtikuuta ja antaa suosituksia väkijoukkojen hallinnan tarpeesta ja turvallisuudesta urheilutapahtumissa.¹⁵⁶

Football Spectators- lakialoitteen toinen käsittely oli kesäkuun 16. päivänä 1989. Laki hyväksyttiin äänin 330-252. Oppositio ehdotti lakialoitteen lähettämistä valiokuntakäsittelyyn¹⁵⁷, mutta esitys kaatui niin ikään äänestyksessä.¹⁵⁸ Hallitus ja etenkin pääministeri Thatcher ajoivat voimakkaasti lain voimaantuloa. Hallitusta syytettiin lain runnomisesta eteenpäin valiokuntavaihetta ja istuntokäsittelyä kiirehtien. Liberaalidemokraattien edustajan Menzies Campbellin mukaan hallitus halusi tieteen tahtoen saada lain läpi ennen kuin tuomari Taylorin raportti Hillsborough'n onnettomuudesta ja jalkapallokatsomoiden turvallisuudesta valmistuisi.¹⁵⁹

Ylituomari Taylorin avustajineen laatima väliaikainen raportti julkaistiin elokuussa 1989. Raportissa esitettiin liigaseuroille 43 käytännön suositusta toimeenpantavaksi välittömästi turvallisuuden parantamiseksi ennen 1989/90 jalkapallokautta. Tärkeimpiä suosituksia olivat seisomakatsomoiden yleisökapasiteettien alentaminen ja yleisömäärien seurannan tehostaminen jalkapallokentillä.¹⁶⁰ Oppositio sai Taylorin raportista pontta hallituksen toimien arvosteluun. Keskustelu jalkapallosta olikin vilkkaimmillaan istuntotauon jälkeen lokakuussa 1989.

¹⁵⁴ Dod's Parliamentary Companion 1990, s.xxxiii.

¹⁵⁵ Edustaja Blunkett, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

¹⁵⁶ Crolley et al, Factsheet No. 2, Football After Taylor. s. 1.

¹⁵⁷ Engl. standing committee.

¹⁵⁸ Dod's Parliamentary Companion 1990, s.xxxiii.

¹⁵⁹ Edustaja Campbell, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989.

¹⁶⁰ 'Interim Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor, s. 1-2, 55-57.

Tuomari Taylorin lopullinen raportti julkistettiin tammikuussa 1990.¹⁶¹ Taylor kiitti jalkapalloseuroja, paikallisia viranomaisia ja poliisia väliaikaisten turvallisuussuositusten ripeästä ja osallistuvasta toteuttamisesta. Raportissa kiinnitettiin huomiota muun muassa vanhoihin, huonokuntoisiin ja epämukaviin jalkapallostadioneihin, alkoholin osuuteen mellakoissa, sekä viranomaisten ja kannattajien välisten neuvotteluiden puutteeseen. Kritiikkiä saivat osakseen huonoa esimerkkiä antavat pelaajat, jalkapallojärjestöjen ja seurojen kehno ja välinpitämätön johtamistapa sekä hallituksen erottelupolitiikka¹⁶², joka lisäsi kannattajaosapuolten välistä vihamielisyyttä.¹⁶³

Pitkän oppositiokauden turhauttamat edustajat saivat jalkapallon ongelmista aseensa hallitusta vastaan. Uusi pääministeri John Majorin osoittikin kritiikin edessä taipumisen merkkejä ja joutui vetämään pois Thatcherin hallituksen sinnikkäästi ajaman lakialoitteen. Onnettomuus yhdessä ylioikeuden tuomari Taylorin raporttien kanssa lisäsi hallituksen ja kansallisen jäsenyysuunnitelman osakseen saamaa kritiikkiä. Hallitus joutui lopulta perääntymään ja laki tuli voimaan aiottua suppeampana. Lain ensimmäisessä osassa esitetystä kansallisesta jäsenyysuunnitelmasta luovuttiin kokonaan.¹⁶⁴

4.3 Huliganismipolitiikka ja kansallinen häpeä

Kalliita ja suurisuuntaisia toimenpiteitä huliganismin nujertamiseksi perusteltiin yleisen järjestyksen lisäksi kansallisen maineen menetyksellä. Vuoden 1990 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut Italiassa, joihin Englannin maajoukkue osallistui, lisäsivät todennäköisesti edustajien ja ministerien huolta kansallisesta maineesta ja huligaanien aiheuttamasta pahennuksesta.

¹⁶¹ Hillsborough'n onnettomuus ei suinkaan ollut ensimmäinen laatuaan, eikä Taylorin raportti ensimmäinen hallituksen määräämä raportti väkijoukkojen hallinnasta ja urheilutapahtumien turvallisuudesta. Vuonna 1946 Moelwyn Hughesin raportti seurasi 33 ihmisen hengen vaatinutta onnettomuutta Boltonin kotikentällä Burnden parkissa. Vuonna 1972 kuoli 66 jalkapallokatsojaa Glasgow Rangersin kotikentällä Ibroxilla yrittäessään palata kentälle ulosmenoportaikkoa pitkin. Tätä onnettomuutta seurasi Lord Wheatleyn johtama tutkimus ja ensimmäinen urheilukenttien turvallisuutta koskeva laki. Tuomari Oliver Popplewellin raportissa tutkittiin Bradfordin tulipaloa 1986, jossa 56 katsojaa menetti henkensä. 'Final Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor s. 4.

¹⁶² Engl. segregation policy. Erottelupolitiikan tarkoitus oli pitää kannattajaryhmät erossa toisistaan aitojen ja poliisisaattueiden avulla.

¹⁶³ 'Final Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor, s. 4-12.

¹⁶⁴ Carnibella et al. 1996. s. 118, Edustaja Howell Commons Hansard Debates for 23 Jul 1990.

Urheiluministeri Moynihan ilmoitti että Britannian, jalkapallon kotimaan, pitäisi näyttää esimerkkiä koko muulle jalkapalloa pelaavalle maailmalle.¹⁶⁵ Englantilaisten jalkapallokannattajien käytös Länsi-Saksan Euroopan-mestaruuskilpailuissa 1988 oli aatelissukuisen¹⁶⁶ Moynihanin mielestä kansallinen häpeä. Urheiluministerin tervehdyksessä jalkapallon tulevaisuutta pohtineessa seminaarissa Leicesterissä 1988 Moynihan paheksui jalkapallohuligaanien käytöstä.

Häpeälliset tapahtumat Länsi-Saksan EM-kilpailuissa kesäkuussa seurasivat tietenkin välikohtauksia kotimaan jalkapallokauden lopulla. Eräiden näiden niin kutsuttujen kannattajien käytös oli häpeällistä, ei ainoastaan englantilaiselle jalkapalloilulle, vaan koko maalle.¹⁶⁷

Birminghamin nuorisokuoro esitti Länsi-Saksan EM-kilpailujen avajaisissa toiveikkaat kappaleet *Let it be* ja *All you need is love*, mutta "Saksan valloitus 1988" -T-paitoihin sonnustautuneet englantilaiskannattajat hoilasivat mennessään *Rule Britanniaa*¹⁶⁸ ja *Sieg Heil*-tervehdyksiä.¹⁶⁹ Työväenpuolueen edustaja Mildred Gordon oli huolissaan englantilaishuligaanien rasistisesta käytöksestä Saksassa.

Saamme lukea saksalaisyleisöstä – natsitervehdys on Saksassa kielletty – joka seuraa ällistyneenä englantilaisia jalkapallokannattajia kädet nostettuina natsitervehdyksiin saksalaisissa pikkukaupungeissa.¹⁷⁰

Pääministeri Thatcher kertoi hävenneensä maanmiestensä puolesta jo EEC:n kokouksessa Espanjan MM-kilpailujen aikana vuonna 1982. Englantilaishuligaanien toilailut välittyivät jo tuolloin tehokkaasti maailman tietoisuuteen seitsemäntuhannen toimittajan välityksellä. Kisoja seurasi televisiosta 1,4 miljardia ihmistä.¹⁷¹ Vuoden 1985 Heyselin onnettomuuden¹⁷²

¹⁶⁵ Edustaja Moynihan, Commons Hansard Debates for 22 Feb 1989.

¹⁶⁶ Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 523.

¹⁶⁷ Moynihan 1988, s. 7. The incidents at the end of the domestic season were, of course followed by the shameful scenes in West Germany during the European championships in June. The behaviour of some of those so-called supporters was a disgrace, not only to English football, but to the country as a whole.

¹⁶⁸ James Thomsonin 1740-luvun runoon perustuvaa suurvaltahenkistä *Rule Britannia*-laulua on laulettu Englannissa epävirallisena kansallislauluna. URL: <http://www.britannia.com/rulebrit.html>

¹⁶⁹ Hill 1988, s. 15.

¹⁷⁰ We read of crowds of Germans--the Nazi salute is banned in Germany--standing in amazement while English football fans raised their arms in Nazi salutes in small German towns. Edustaja Gordon, House of Commons Hansard Debates for 10 Mar. 1989.

¹⁷¹ Williams et al. 1984, s. 15.

¹⁷² Heyselin onnettomuus, kts. luku 2.3, s. 23.

seurauksena brittijoukkueet suljettiin eurooppalaisista kilpailuista, ja brittejä kohtasi kansainvälinen paheksunta.¹⁷³

Jalkapallohuliganismi uhkasi poliitikkojen mielestä ensisijaisesti Englannin kansallista mainetta. Iso-Britannia pitää sisällään erilaisia vanhoja jalkapallokulttuureita, joista englantilainen on eronnut esimerkiksi skotlantilaisesta tai irlantilaisesta. Vaikka Skotlanti, Wales ja Pohjois-Irlanti kuuluivat Iso-Britanniaan, on niillä perinteisesti ollut omat tunnetut maajoukkueensa. Esimerkiksi Skotlantia voi pitää jalkapallon synnyinmaana siinä missä Englantiakin, mutta sen jalkapallokulttuuria on pidetty vähemmän väkivaltaisena. Skotlantilaiset ja irlantilaiset jalkapallokannattajat on luettu osaksi karnevalistista perinnettä vastakohtana huligaanisiin englantilaisiin. Skotlantilaisissa tiedotusvälineissä on mielellään korostettu tätä eroa. Skotlantilaisten osalta väkivallattoman käyttäytymisen katsotaan juontavan juurensa maan työväenluokan karnevalistiseen perinteeseen.¹⁷⁴

Englantilaiskannattajien väkivaltainen käytös ulkomailla antoi aiheen synkeälle itsetutkiskelulle englantilaisesta kansanluonteesta ja yhteiskunnallisista arvoista. Konservatiivien edustaja Evans vaati, että huliganismiongelmia tulee tarkastella Britannian kansainvälisen aseman näkökulmasta.

Valitettavasti nykyään jalkapallo ei ole kansallisen ylpeyden, vaan häpeän aihe. Katsomoiden ja katujen huliganismi nähdään ulkomailla osana Englannin tautia. Huliganismi on johtanut jalkapallostadioneidemme linnoittamiseen, aiheuttanut englantilaisten jalkapalloseurojen poissulkemisen Eurooppalaisista kilpailuista, sekä myötävaikuttanut yleiseen käsitykseen, jonka mukaan britit ovat öykkärikansaa. Esimerkkeinä toimivat katsomoiden huligaanit ja kaljaturistit ulkomaan lomakohteiden baareissa.¹⁷⁵

Lehdistössä brittihuligaanien törttöilyllä oli mässäily jo pidemmän aikaa. Myös muualla huliganismista oli saatu aiheita sensaatiohakuiseen kirjoitteluun. Laajalevikkinen amerikkalainen Time-lehti uutisoi jo vuonna 1978 eri puolilla Britanniaa tappelevista

¹⁷³ Dunning et al. 1988, s. 247.

¹⁷⁴ Finn & Giulianotti 1998, s. 190-192; Free 1998, s. 220.

¹⁷⁵ Today, unfortunately, the game is a matter not of national pride but of national shame. Football hooliganism on the terraces and on the streets is seen overseas as part of the English disease. It has led to the fortification of our football stadiums and the banning of English clubs from European competition, and it has contributed to the general perception abroad of the British as a nation of thugs, exemplified by the hooligan on the terrace and the lager lout in the bar of the foreign holiday resort. Edustaja Evans, House of Commons Hansard Debates for 27 Jun 1989.

jalkapallokannattajista, jotka olivat riehaantuneet hillittömiin orgioihin heitellen toisiaan pulloilla ja tiilillä, potkien ja hakaten poliiseja ja erotuomareita, rällästäen pitkin katuja otteluiden jälkeen, hajottaen ikkunoita ja ryöstellen kauppoja.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Roadburg 1980, s. 265.

5 Luokkajaot jalkapallokeskusteluissa

5.1 Luokkayhteiskunnan jäsentämismallit keskusteluissa

Iso-Britannia ei ole ollut poikkeuksellisen eriarvoistunut yhteiskunta muihin läntisiin teollisuusmaihin verrattuna, mutta britit ovat puhuneet luokkayhteiskunnasta ja eriarvoisuudesta enemmän, koska heillä on ollut historiallisista syistä suurempi valikoima säilyneitä malleja niistä keskustelemiseen. Historioitsija David Cannadine esittää kirjassaan *Class in Britain* kolmen yhteiskunnan jäsentämismallin säilyneen elinvoimaisena viimeisen kolmensadan vuoden ajan: kaksijakoisen, kolmijakoisen ja hierarkkisen yhteiskuntamallin.¹⁷⁷ Kaksijakoinen malli tarkoittaa jakoa ylä- ja alaluokkaan. Kolmijakoinen malli pitää sisällään yläluokan, keskiluokan ja alaluokan. Hierarkkinen näkemys yhteiskunnasta viittaa siirtomaavallan aikaiseen ”vanhaan järjestykseen”, joka rakentui sääntillisestä ja jäsenneilystä maaseudusta, paternalistisista tehdasympäristöistä, kristillisistä arvoista, monarkiasta ja asemasta maailmanvalta.¹⁷⁸

Länsimaisten yhteiskuntien ”perusluokat” ovat nimenomaan kolmijakoisen mallin mukaisesti yläluokka, keskiluokka ja työväenluokka. Yläluokalla käsitetään yleensä varakas, tuotannon omistava luokka ja teollisuuden johtoporras. Keskiluokkaan luetaan pääsääntöisesti koulutetut virkamiehet ja toimistotöitä tekevät, työväenluokkaan ruumiillista työtä tekevät koulutetut ja kouluttamattomat työläiset.¹⁷⁹ Yläluokasta, keskiluokasta ja alaluokasta puhuminen pitää sisällään ajatuksen, että luokat ovat keskenään hierarkkisessa järjestyksessä, toinen toisensa yläpuolella tai alapuolella. Näin sääty-yhteiskunta on perinteisesti esitetty myös koulun historiankirjojen kaavioissa, joissa eri säädyt kannattelivat toisiaan pyramidimuotoisessa rakennelmassa. Pohjalla kyyristelivät talonpojat, ja huipulla komeili kruunupäinen monarkki.

Entisen kaltaisen luokkayhteiskunnan olemassaolon lakkaamisesta huolimatta britit ovat pitäneet kiinni uskosta luokkayhteiskuntaan ja luokkien pysyvyyteen. Vuonna 1974 tehdastyöläisten keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan 93 prosenttia vastanneista uskoi

¹⁷⁷ Cannadine 1998, s. 167.

¹⁷⁸ Ibid, s.157.

¹⁷⁹ Giddens 1992, s. 215.

luokkien olemassaoloon, 29 prosenttia näki yhteiskunnan jakautuneen kahteen ja 60 prosenttia kolmeen yhteiskuntaluokkaan.¹⁸⁰ Sosiologi Stein Ringenin mukaan Britannialle ei ole niinkään ominaista luokkajärjestelmä tai sen jatkuva olemassaolo, vaan luokkapsykologia: kiinnostus ja usko yhteiskuntaluokkaan, sekä yhteiskuntaluokan symbolit kielessä, tavoissa ja pukeutumisessa. Brittien suhde luokkaan kuuluu niihin asioihin, joita ulkopuolisen on vaikea ymmärtää brittien mentaliteetista.¹⁸¹

Luokkatermejä käytettiin alahuoneessa laajalti, puheenvuoroissa esiintyi perinteisiä luokkayhteiskunnan ilmauksia: luokka, luokkasota, työväenluokka, työtätekevä luokka, työtätekevät luokat, keskiluokka ja yläluokka.¹⁸² Keskusteluissa esiintyi myös ajan henkeen sovitettuja luokkatermejä, kuten niin kutsuttu jalkapalloa seuraava luokka, tai luottokorttia kanniskelevat luokat.¹⁸³ Puhujat käyttivät perinteisiä luokkayhteiskunnan jäsentämismalleja, enimmäkseen puhuttiin kolmijakoisesti työväenluokasta, keskiluokasta ja yläluokasta.¹⁸⁴ Keskustelussa todettiin esimerkiksi, että jalkapallokatsomoiden olosuhteet eivät olleet kelvollisia työväenluokalle, keskiluokalle, yläluokalle tai millekään muulle luokalle.¹⁸⁵ Kaksiportaisen jäsentämismallin mukainen yhteiskunnan kahtiajako tuli myös esiin. Puhuttiin luokkasodasta, kahtiajaosta parlamentissa, sekä jaosta rikkaisiin ja köyhiin.¹⁸⁶ Yhteiskunnan eriarvoistumisesta, osa-aikatyöstä ja nuorten alipalkkauksesta ja halpatyövoiman riistosta syytettiin markkinauskoista Thatcherin hallitusta ja markkinavoimia, jotka kohtelivat ihmisiä kuin hyödykkeitä.¹⁸⁷

Edustaja Fields kuvaili puheenvuorossaan jalkapallokatsomoiden jakoa herroihin ja rahvaaseen.

Kuinka pitkään aiomme kohdella kannattajia kuin karjaa? Heidän kohtelunsa on aivan toista kuin shampanjaa lipittäminen ylellisissä johtoportaan aitiossa.¹⁸⁸

¹⁸⁰ Cannadine 1998, s. 154.

¹⁸¹ Ringen 1997, s. 6.

¹⁸² Engl. class, class war, working class, working classes, middle class, upper class.

¹⁸³ Engl. so-called "class" who go to watch football, credit card carrying classes.

¹⁸⁴ Esimerkiksi edustajat Dicks, House of Commons Hansard Debates for 20 Feb 1990; Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

¹⁸⁵ Edustaja Sumberg, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

¹⁸⁶ Esim. Edustaja Sillars, House of Commons Hansard Debates for 17 Apr. 1989.

¹⁸⁷ Esim. Edustaja Sumberg, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

¹⁸⁸ How long are we going to carry on treating fans like cattle? Their treatment contrasts with the champagne swilling that goes on in the plush directors' boxes. Edustaja Fields, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989. Edustaja Fields ilmoitti edustajamatrikelissa työväen luokkataistelun kiinnostuksen kohteekseen. Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 440.

Työväenpuolueen edustaja ja jalkapallojoukkue Sheffield Wednesdayn osakkeenomistaja¹⁸⁹ Ashton nosti esiin kannattajien ja konservatiivisen johtoportaan välisen vastakkainasettelun, sekä seurojen rahantuhlauksen pelaajiin katsojien olojen kustannuksella.¹⁹⁰

5.2 Rahvaan jalkapallo ja herrojen kulttuuri

Ihmisten samaistuminen yhteiskuntaluokkaan on säilynyt, samoin kuin luokan kieli voimakkaana itseään toteuttavana vertauskuvana. Luokan käsitteistö ei ole viitannut niinkään yksittäiseen ihmiseen nykyhetkessä kuin käsitykseen menneisyydestä. Työväenluokkaan samaistuvien ihmisten mielikuvat työväenluokasta olivat peräisin 1900-luvun ensimmäisiltä kuudelta vuosikymmeneltä. Sen yhteiskuntaluokan todellisuus, johon ihminen samaistui, sijoittui naapurustoon, kotiin ja omaan itseen. Työväenluokan määritelmä on pysynyt ennallaan huomattavista taloudellisista ja yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta.¹⁹¹

Puheenvuoroissa ylläpidettiin yhteiskuntaluokista vanhoja stereotypioita, jotka perustuivat mielikuvaan vanhasta teollisesta yhteiskunnasta. Liberaalidemokraattien edustajan Ann Taylorin puheenvuoro omasta työväenluokkaisesta taustastaan kuvaa osuvasti puheenvuoroissa esiintyneitä menneisyyteen pohjaavia luokkakuvauksia.

Minun juureni eivät ole isoissa taloissa tai palatseissa, vaikka tiedänkin skotlantilaisen isoäitini olleen palveluksessa eräässä hienossa isossa talossa. Minun perintöni, kuten suurimmalla osalla ihmisistä, on työväenluokkaisessa elämässä. Siihen kuuluvat talorivit, kaksi huonetta ylhäällä ja kaksi alhaalla, ilman kylpyhuonetta, sekä vanhempamme ja isovanhempamme, jotka työskentelivät myllyissä, tehtaissa ja kaivoksissa.¹⁹²

Taylorin kuvaus vastasi 1900-luvun kuuden ensimmäisen vuosikymmenen aikaista teollisuusyhteisön työläiselämää, vaikka ajatus perinteisestä työväenluokkaisesta yhtenäiskulttuurista on varmasti liioiteltu.

¹⁸⁹ Adustaja Ashton, House of Commons Hansard Debates for 27 Oct 1989.

¹⁹⁰ Edustajat Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989; Sumberg, 17 Jul 1989.

¹⁹¹ Ringen 1997, s.6.

¹⁹² My heritage does not have its roots in big houses and palaces, although I understand that my Scottish grandmother was in service in one fine big house. My heritage, and that of most people, is working class life. It is a heritage of terraced houses, two up, two down and no bathroom, and of parents and grandparents who worked in mills, factories and mines. Edustaja Taylor, House of Commons Hansard Debates for 4 Jul. 1990.

Työväenpuolueen edustajan, jalkapallojoukkue Evertonin kannattajan¹⁹³, Sean Hughesin mielestä jalkapallo-otteluissa käynti oli, toisin kuin teatterissa käynti, elämäntapa suurille joukoille ihmisiä.¹⁹⁴ Veteraaniedustajat Ashton ja Dicks puolestaan olivat sitä mieltä, ettei Royal Shakespeare Companyn kohtalo kiinnostanut työväenluokkaa pätkeäkään.¹⁹⁵ Teatterissa kävijöiksi Dicks mainitsi keskiluokkaiset pariskunnat, kun taas eläkeläisiä ja tavallisia ihmisiä kiinnosti hänen mukaansa enemmän bingo ja tuoppi olutta.¹⁹⁶

Jalkapallon arveltiin kiinnostavan työväenluokkaa, erityisesti nuoria miehiä, siksi että se oli luonteeltaan kiihkeää.¹⁹⁷ Heidän kiinnostuksensa epäiltiin lopahtavan, jos jalkapallosta tehtäisiin liian siistiä. Työväenluokan väkivaltaisuuden kuvaukseen paneudun tarkemmin luvussa 7. Perinteisiä herrasmiesten pelejä, kuten krikettiä, tennistä ja golfia pidettiin puheenvuoroissa ylä- tai keskiluokkaisina. Siinä missä jalkapallo oli työväenluokan vapaa-ajanviettoa, olisivat kuninkaalliset ja pääministeri työväenpuolueen edustaja Steve Howellin mukaan mennet enemmän seuraamaan Wimbledonin tennisturnausta.¹⁹⁸ Howellin puoluetoveri Ashton irvaili Thatcherin huliganismin vastaista jäsenyyssuunnitelmaa.

Epäilen että pääministeri istui jonain iltana Denisin kanssa whisky-lasillisella ja kysyi: "Mitä voimme tehdä?" ja Denis vastasi "Mikset tee kuten golfklubimme? Jokaisen pitää olla jäsen ja sillä lailla pidämme roskasakin poissa. Se on ainoa tapa hoitaa homma."¹⁹⁹

Edustaja Evans totesi myös urheilun olevan kulttuuriaktiiviteetti.²⁰⁰ Edustaja Hughesin mielestä urheilu yhdisti ihmisiä yli luokkarajojen, sekä sukupuolten välisten ja maantieteellisten rajojen.²⁰¹ Myös konservatiivien edustaja James Lester samaisti jalkapallon yhdessä muiden perinteisten pelien ja teatterin ohella kansalliseen kulttuuriin.

¹⁹³ Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 477.

¹⁹⁴ Edustaja Hughes, House of Commons Hansard Debates for 17 Apr. 1989.

¹⁹⁵ Edustaja Ashton, House of Commons Hansard Debates for 25 Jan. 1990. Edustaja Dicks, House of Commons Hansard Debates for 15 Jun 1989 & 20 Feb. 1990.

¹⁹⁶ Edustaja Dicks, House of Commons Hansard Debates for 20 Feb. 1990.

¹⁹⁷ Esim. edustaja Duffy, House of Commons Hansard Debates for 17 April. 1989.

¹⁹⁸ Edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 17 Feb. 1989. Edustaja Dicks, House of Commons Hansard Debates for 20 Feb. 1990.

¹⁹⁹ I suspect that the Prime Minister sat there one night with Denis over a glass of whisky and asked, "What can we do?" and Denis said, "Why don't you do what our golf club does? Everyone has to be a member and that is how we keep the riff-raff out. That is the only way to run it." Edustaja Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

²⁰⁰ Edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 17 Feb. 1989.

²⁰¹ Edustaja Evans, House of Commons Hansard Debates for 21 Nov. 1990.

Jalkapallo on kansallispeli ja kansallinen aktiviteetti, samoin kuin teatteriin meneminen tai kriketin tai rugbyn katseleminen ovat kansallisia aktiviteetteja.²⁰²

Kansasta ja tavallisista puhuttiin enimmäkseen alentuvaan ja holhoavaan sävyyn. Konservatiivien edustaja David Howell samaisti puheenvuorossaan työtätekevät luokat ja tavalliset ihmiset mainiten samalla työtätekevät ihmiset -termin sisällön muuttuneen aikojen saatossa.

Jotkut edustajat haluavat ajatella edustavansa työtätekeviä luokkia. Tunnustan sen, että työtätekevien ihmisten määritelmä on laajempi kuin ennen vanhaan. Meidän ei silti pitäisi halveksua tavallisten ihmisten yksinkertaisia iloja, kuten vedonlyöntiä sunnuntaina tai jonain muuna päivänä.²⁰³

Howell kertoi seuraavansa itse sunnuntaisin krikettiä, kun hänen työläisisänsä oli puolestaan lukenut vasemmistolaista Daily Heraldia²⁰⁴ ja harrastanut vakioveikkausta. Samalla hän tuli tehneeksi luokkaeroa isäänsä nähden.

Vuosien 1989-1990 alahuoneen keskusteluissa käytettiin runsasta sanastoa kuvaamaan kansaa ja eri yhteiskuntaluokkia. Keskustelijoiden käsitykset eri luokista hahmottuivat niihin liitettyjen ominaisuuksien kautta. Yhteiskuntaluokista puhuttaessa tehtiin luokkien välille eroja elämäntapojen ja vapaa-ajanviettotapojen perusteella. Tietyistä kulttuurin muodoista ja urheilulajeista puhuttiin tietylle yhteiskuntaluokalle ominaisena tai sille kuuluvana. Jalkapalloa ja jalkapallohuliganismia koskevissa alahuoneen keskusteluissa työväenluokka erityispiirteineen esiintyi huomattavasti muita yhteiskuntaluokkia useammin, mutta myös keskiluokka ja yläluokka saivat osansa kategorisoinnista. Eri yhteiskunnallisiin kategorioihin puheenvuoroissa kuuluneet vapaa-ajanviettotavat eivät olleet ainoastaan erilaisia, vaan myös joidenkin edustajan mielestä toisilleen vastakkaisia. Jalkapallo oli työväenluokan huvi, kun taas yläluokan ja keskiluokan harrastuksiksi mainittiin baletti, ooppera, taide ja museoissa käynti. Myös yksityiskoulut ja huippuyliopistot mainittiin yläluokkaisina.

²⁰² Football is a national game and a national activity, just as going to the theatre or watching cricket and rugby are national activities. Edustaja Lester, House of Commons Hansard Debates for 27 Jun. 1989.

²⁰³ Some hon. Members like to think that they represent the working classes. I accept that the definition of working people is much broader than it was in the old days, but we must not despise the simple pleasures of ordinary people who want to have a bet on a Sunday or on any other day. Edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 17 Feb 1989.

²⁰⁴ Vuosina 1930-1964 ilmestynyt alun perin sosialistinen Daily Herald oli maailman suosituin päivälehti 1930-luvulla, jolloin sen levikkiä nostamaan värvättiin työväenpuolueen jäseniä. Daily Herald Newspaper & Archive. Information sheet. [<http://www.nmpft.org.uk/insight/info/5.3.29.pdf>].

Jalkapallokeskustelussa edustajien puheenvuoroissa tultiin määritelleeksi sitä, mikä oli kansallista, kansanperinnettä tai tavallisia ihmisiä kiinnostavaa. Perinne ja "ennen vanhaan" tapahtuneet asiat edustivat keskustelussa hyveellistä ja aitoa kansallista perinnettä. Vaikka työväenluokkaisiksi mainitut vapaa-ajanviettotavat olivat puheenvuoroissa rahvaanomaisia, pidettiin niitä kansalliseen perinteeseen kuuluvina. Edustajat, jotka puhuivat yläluokan vapaa-ajanvietosta, antoivat siitä teennäisen, pinnallisen kuvan. Kansan ja työväenluokan vapaa-ajanvietto oli puheenvuorojen perusteella aidompaa ja alkuperäisempää.

Rahvaan huvituksena aikanaan leimattua teatteria pidettiin alahuoneen puheissa keski- ja yläluokkaisena ja suorastaan vastakohtana kansanomaiselle ajanvietteelle. Tämä tuli esiin keskustelussa, jossa kritisoitiin korkeakulttuurin saamia valtion tukia. Perusasetelma oli se, että kansan hovit, kuten jalkapallo ja vedonlyönti asetettiin vastakkain ylempien luokkien kulttuuriharrastusten kanssa. Thatcherin kausilla taiteen ja korkeakulttuurin tuet verovaroista nousivat. Korkeakulttuurin puolustajien oli vaikeaa perustella miksi esimerkiksi kansallisoppera ei voinut pyytää markkinahintaa pääsylipuistaan Pavarottin tai Domingon esiintyessä.²⁰⁵ Konservatiivien edustaja Dicks totesi verottajan suosivan yläluokan vapaa-ajanviettoa tavallisten ihmisten eli työväenluokan kustannuksella. Hänen puheenvuoronsa aikana kuului lehtereiltä kannatushuutoja.

Eikö ole outoa, että verokarhu rokottaa työväenluokan vapaa-ajanviettoa samalla kun me muut tuemme kaiken aikaa yläluokan vapaa-ajanviettoa – huomaa, että opposition eturivissä keskiluokan edustaja istuu yläluokan edustajan vieressä. (-) Eikö ole outoa, että olemme alahuoneessa omaksuneet tällaisen asenteen yläluokkaa kohtaan unohtaen samalla tavalliset ihmiset, jotka meidät tänne laittoivat. [edustajat: kannatushuutoja]²⁰⁶

Sanaa "kansa" käytettiin runsaasti. Kansa²⁰⁷ on voimakas termi, jolla on vankka historia poliittisessa kielenkäytössä. Poliitikot ovat kautta aikojen halunneet olla kansan asialla, vain kansa-sanan merkitys poliitikoille on vaihdellut. Kansasta puhuttiin alahuoneessa, mutta aineiston perusteella ei ollut aivan selvää, mitä kansalla puheenvuoroissa tarkoitettiin. Sanalla

²⁰⁵ Adonis & Pollard 1997, s. 227.

²⁰⁶ Is it not strange that the working class pastime gets hammered by the taxman while the upper-class pastime-- I notice that a member of the middle class is sitting next to the upper-class man on the Opposition Front Bench-- is subsidised all the time by the rest of us. (-) It is strange that we adopt such an approach to the upper class in this House and we forget the ordinary people who put us here. [Hon. Members-- : "Hear, hear."] Edustaja Dicks, House of Commons Hansard Debates for 20 Feb 1990.

²⁰⁷ Engl. people.

oli varmasti eri merkityksiä puhujasta riippuen. Kansan asemesta puhuttiin myös Britannian kansasta, suuresta yleisöstä, tavallisista kansalaisista, tavallisista ihmisistä, tavallisesta väestä, kadunmiehistä tai kadunmiesparasta.²⁰⁸ Myös sanalla veronmaksaja²⁰⁹ viitattiin enimmäkseen tavallisiin ihmisiin tai kansaan. Luokkayhteiskunnan eri ryhmistä samaistettiin työväenluokka eniten kansaan. Yläluokka ei selvästi ollut kansaa ja puheenvuorojen perusteella on vaikea sanoa miellettiinkö keskiluokkakaan kansan osaksi. Tämä siis siitä huolimatta, että brittiläinen yhteiskunta oli muuttunut yleisen elintason perusteella vallitsevan työväenluokkaisesta vallitsevan keskiluokkaiseksi yhteiskunnaksi.

5.3 Luokkajaot politiikan teossa

Konservatiiviset yhteiskunnalliset vaikuttajat olivat Benjamin Disraelista lähtien vältelleet luokkatermejä ja pysytelleet sen sijaan arvoaseman ja säädyn²¹⁰ ilmauksissa.²¹¹ Taustaltaan keskiluokkainen Thatcher korosti puheissaan keskiluokan hyveitä, arvoja, yrittäjyyttä, sekä merkitystä kansakunnan varallisuuden luoja. Thatcherin mielestä politiikka oli yhteiskuntaluokista erillinen asia. Hänestä luokka oli kommunistinen käsite, joka niputti ihmiset ja asetti heidät toisiaan vastaan. Thatcherilaisen näkemyksen mukaan luokka ei ollut niinkään yhteiskunnallisen todellisuuden kuvaukseen sopiva ilmaus, vaan ihmisten ryhmittely ja vastakkainasettelu oli kumouksellista retoriikkaa ja poliittinen väline, joka täytyi sivuuttaa ja kieltää.²¹² Thatcher pyrki edesauttamaan omalla politiikallaan ja retoriikallaan luokan käsitteiden häviämistä brittiläisen yhteiskunnan luonnetta ja rakennetta koskevasta poliittisesta keskustelusta. Thatcher ei juuri koskaan käyttänyt puheissaan termejä luokka tai luokkasota²¹³, jotka hänen mielestään olivat peräisin Marxin harhaanjohtavista teorioista^{214 215}.

Alahuoneen keskusteluissa Thatcher ei provosoitunakaan lähtenyt luokkakeskusteluun vaan puhui kansakunnasta, kansasta tai työtätekevästä väestöstä²¹⁶. Vuosina 1989-1990 Margaret Thatcher piti alahuoneessa 126 puheenvuoroa, joissa hän ei maininnut sanaa "luokka"

²⁰⁸ Engl. British people, general public, ordinary citizens, ordinary people, ordinary folk, ordinary chap (down the street), poor chap (down the road).

²⁰⁹ Engl. taxpayer.

²¹⁰ Engl. rank, order.

²¹¹ Crossick 1991, s. 152.

²¹² Cannadine 1998, s.1-2.

²¹³ Engl. class, class warfare.

²¹⁴ Marxin käsitteistä on kerrottu johdannossa, s. 8.

²¹⁵ Cannadine 1998, s. 14,172-176.

²¹⁶ Engl. the nation, people, the working population.

kertaakaan. Tästä huolimatta Thatcheria on pidettävä erittäin luokkatietoisena poliitikkona, koska hän oli itse noussut yhteiskunnallisessa arvoasteikossa ja arvioi yleisiä yhteiskunnallisen nousun mahdollisuuksia omaa kokemustaan vasten. Luokkayhteiskunnan käsitteistön käyttämisen kieltäminen oli sinänsä vahva kannanotto keskustelussa yhteiskuntaluokista.

Marxilaiset luokkaristiriidan käsitteet eivät suinkaan kuolleet sukupuuttoon ihmisten tietoisuudesta, mistä kertoo Daily Telegraph- lehden kysely. Vuoden 1995 kyselyssä esitettiin seuraavanlainen kysymys: "Politiikassa oli aikaisemmin paljon puhetta 'luokkataistelusta'. Onko tässä maassa teidän mielestänne luokkataistelua vai ei?" Vastaaajista 81 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi.²¹⁷

Vanhan yläluokan hallinnasta eroon hankkiutuneet konservatiivit väittivät vieneensä Britanniaa kohti luokattomampaa yhteiskuntaa.²¹⁸ John Major ilmoitti pian pääministeriksi tultuaan marraskuussa 1990 kuuluisassa lauseessaan tavoitteekseen luokattoman yhteiskunnan. Major ei ollut keksinyt luokattoman yhteiskunnan teemaa, vaan sitä oli pyöritelty jo vuosia konservatiivien parissa. Major nosti luokattoman yhteiskunnan puolueen puheenjohtajakampanjansa kärkiviestiksi marraskuun lopulla 1989.²¹⁹ Myös Thatcher oli puhunut luokattomasta yhteiskunnasta, mutta hänelle sen saavuttaminen tapahtui vastakkainasettelun ja voiton kautta. Major puolestaan näki itsensä sovittelijana luokkien välillä.²²⁰ Major suhtautui vastenmielisesti jakoon valkokaulustyöläisten ja sinikaulustyöläisten eli ruumiillisen työn tekijöiden välillä.

Oppositiojohtaja, työväenpuolueen puheenjohtaja Kinnock oli kaivosmiehen poika Walesin sosialismin kehdosta, Tredegarin teollisuusseudulta ja hän peri kotiseudultaan tiiviin yhteenkuuluvuuden työväenluokkaiseen yhteisöön. Kinnockin perhe oli köyhä isän kuoltua nuorena, mutta hänen nousunsa yhteiskunnallisessa arvoasteikossa alkoi Walesin Etoniksi kutsutussa sisäoppilaitoksessa, Lewis Schoolissa, ja jatkui ylioppilaskuntapolitiikassa Cardiffissa.²²¹ Kinnock suhtautui sinänsä myönteisesti ajatukseen luokattomasta

²¹⁷ Adonis & Pollard 1997, s. 3.

²¹⁸ Lennon 2004, s. 554.

²¹⁹ Junor 1993, s. 202.

²²⁰ Cannadine, 1998, s.180-181.

²²¹ Ibid, s. 334-335.

yhteiskunnasta, mutta arvosteli alahuoneessa rajusti konservatiivien luokattomuuspuheita Thatcherin kauden politiikkaa vasten.

Miten pääministeri voi puhua avoimesta, luokattomasta yhteiskunnasta kun perheet murtuvat asuntolainojen alle, asuntojonot ovat loputtomat ja hökkelikaupungit kasvavat? Britannia, jossa perheiden ja eläkeläisten köyhyys on syventynyt ja leventynyt kaikkina näinä vuosina, ei todellakaan ole maa jota ollaan tekemässä luokattomaksi. Itse asiassa ollaan luomassa alaluokkaa.²²²

Luokan käsitteet olivat puhujille selvästi käyttökelpoisia ja perustavaa laatua olevia käsitteellisiä välineitä yhteiskunnan kuvaamiseksi sekä oman yhteiskunnallisen aseman määrittämiseksi. Vaikka luokan ilmaisuja käytettiin arkisesti, oli joukossa joitain puheenvuoroja joista ilmeni puhujan tietoisuus luokan kielestä tai vieroksunta sitä kohtaan.²²³ Edustaja Dick Douglas työväenpuolueesta voivotteli työväenluokan nuorten tilannetta ja määritteli samassa lauseessa oman asemansa yhteiskunnassa luokkakäsitteen avulla.

Asiat ovat toisin nuorilla työväenluokan perheillä. Tämä on taas ilmaus, josta en pidä, tosin en sitä kielläkään, sillä tiedän mihin luokkaan itse kuulun.²²⁴

Tarkastelujakson puheenvuoroissa kukaan alahuoneen edustajista ei ilmaissut kuuluvansa yläluokkaan tai edes keskiluokkaan. Tämä tuntuu yllättävältä, koska konservatiivit ovat nimenomaan halunneet esiintyä 1980-luvulta lähtien keskiluokan puolueena. Työväenpuolue koetti puheenjohtajansa johdolla vedota keskiluokkaistuneeseen työväestöön. Työväenluokan keskuudesta parlamenttiin valitut olivat tulojensa ja elintasonsa puolesta väistämättä kokeneet yhteiskunnallisen nousun vähintäänkin keskiluokkaan. Silti ilmoittautuminen keskiluokan edustajaksi olisi ollut mahdotonta, varsinkin jos edustaja ajatteli äänestämisen luokkaperusteisuudesta olevan mitään jäljellä.

²²² When families are crushed by mortgage payments, when housing waiting lists are endless, when the cardboard cities are growing, how can the Prime Minister talk of an open, classless society? In a Britain in which family and pensioner poverty has grown wider and deeper over all these years, this certainly is not a country that is being made classless. In fact, an underclass is being created. Edustaja Kinnock, House of Commons Hansard Debates for 7 Nov 1990.

²²³ Edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 17 Feb. 1989.

²²⁴ Matters are different for young people from working class families, which is another term that I dislike although I do not abjure it because I know the class to which I belong. Edustaja Douglas, House of Commons Hansard Debates for 18 Jul 1990.

Konservatiivien edustajat kutsuivat opposition työväenpuolueen edustajia keskiluokkaisiksi, moderneiksi ja kulturelleiksi.²²⁵ Tällä tavoin oli tarkoituksena viedä poliittisen vastapuolen uskottavuus. Sillä, että työväenluokka itse oli muuttunut enemmän tai vähemmän keskiluokkaiseksi ja moderniksi, ei ilmeisesti ollut merkitystä, koska viiteryhmän eli työväenluokan määritelmä perustui suuressa määrin mielikuviin vuosikymmenten takaisten teollisuusyhteisöjen elämäntavasta. Poliitikassa ei ole tärkeintä miten asiat ovat, vaan miltä ne kuulostavat. Tässä käytän tarkoituksella sanan "näyttävät" sijaan sanaa "kuulostavat", koska politiikan tehtävän toteuttamisessa on retoriikalla edelleen tärkeä tehtävä mielikuvien luoja.

Vastaavasti työväenpuolueen edustajat muistuttivat konservatiiviedustajien yläluokan tunnusmerkeistä: yksityiskouluista ja huippuyliopistoista.²²⁶ Keskiluokan ja yläluokan määreiden liittämisellä oli tarkoituksena saattaa vastapuoli epäsuotuisaan valoon. Konservatiivien motiivina oli murtaa työväenpuolueen luomaa ideologista stereotypiaa työväenluokan puolueesta. Konservatiivien edustaja Dicks väitti olevansa sillä hetkellä istuntosalin aidoin opposition jäsen paikalla oleviin työväenpuolueen keskiluokkaisiin edustajiin verrattuna. Dicks väitti myös edustavansa vaalipiirinsä tavallisten työväenluokan ihmisten mielipiteitä.²²⁷

Luokan historia ja luokkaristiriita olivat olleet merkittävä osa vanhan työväenpuolueen tarkoitusta ja yhteistä identiteettiä. Marxilaisittain katsottuna puolue oli edustanut klassisen luokkaristiriidan työläisosapuolta tuotantovälineet omistavaa kapitalistiosapuolta vastaan. Vanha luokkaan perustuva politiikka, joka pyrki teollisuustyöntekijöiden aseman parantamiseen ja tuotantovälineiden kansallistamiseen, ei enää 1900-luvun lopulla sopinut menestyvän vasemmistopuolueen perustaksi. Yhteiskunnalliset olosuhteet olivat oleellisesti muuttuneet, yhteiskunta oli muuttunut elintavoiltaan vallitsevan keskiluokkaiseksi, sekä puolueiden kannatuksen luokkasidonnaisuus laskenut merkittävästi. Toisaalta luokkaristiriita oli korostunut yhteiskunnassa 1970-luvun lopulla toisen maailmansodan jälkeiseen konsensusaikaan verrattuna, sekä 1980-luvun puolivälissä kaivoslakkojen²²⁸ yhteydessä. Vaikka pääpuolueiden linjoissa ja poliittisessa puhetavassa trendi oli pois perinteisistä luokkateemoista, oli luokan käsitteistö lähimenneisyyden tapahtumien valossa edelleen

²²⁵ Esim. Edustajat Dicks, House of Commons Hansard Debates for 20 Feb. 1990; Sumberg, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989.

²²⁶ Esim. Edustaja Skinner, House of Commons Hansard Debates for 22 Oct. 1990.

²²⁷ Edustaja Dicks, House of Commons Hansard Debates for 15 Jun 1989, 20 Feb. 1990.

²²⁸ Kts. luku 3.1, s. 20.

jokseenkin ajankohtainen ja käyttökelpoinen yhteiskunnan kuvauksiin edustajien puheenvuoroissa. Luokan käsitteistö ei ollut hävinnyt minnekään, mutta sen käyttö politiikan kielenkäytössä haki uusia muotoja. Myös konservatiivisia pääministereitä ja työväenluokan johtajaa, sekä alahuoneen puheenvuoroja on pidettävä melko luokkatietoisina.

Puolueista työväenpuoluetta määriteltiin yhteiskuntaluokan perusteella. Sekä konservatiivien että työväenpuolueen edustajien puheenvuoroissa mainittiin työväenpuolue työväenluokan puolueena. Konservatiivipuolueen, liberaalidemokraattien tai muiden puolueiden edustamaa ryhmää ei puheenvuoroissa mainittu. Ainoastaan työväenpuolueen edustaja Skinner nimesi konservatiivit pääoman ja riistäjien puolueeksi perinteisin, marxilaiseen luokkakäsitykseen perustuvien sanakääntein.

Edustaja ei tiedä sanan "luokka" merkitystä. On kyse riistäjistä ja riistetyistä. Konservatiivinen puolue edustaa varakasta, riistävää luokkaa, ja työväenpuolueen pitäisi perinteiseen tapaan edustaa niitä, joita riistetään. Kyse ei ole siitä, ketä ihmiset äänestävät.²²⁹

Skinner, entinen kaivosmies, määritteli puheessaan luokka-termin merkityksen. Hänen luokkakäsityksensä perustui marxilaiseen, työvoiman ja pääoman väliseen suhteeseen ja luokkaristiriitaan. Skinner puhui suorasukaisesti riistosta ja riistetyistä. Tässä luokkaristiriidan eri osapuolina olivat paitsi työväenluokka ja pääoma, myös työväenpuolue ja konservatiivit näiden luokkaintressien edustajina. Edustaja Skinner kyseli onko kukaan kuullut konservatiivista, joka toivoo luokatonta yhteiskuntaa. Hänen mielestään luokattoman yhteiskunnan saavuttamiseksi olisi pitänyt poistaa parlamentin ylähuone sekä kuningashuone.²³⁰

Luvussa 3 käsittelin puolueiden muuttuneita kannattajakuntia ja äänestämisen luokkasidonnaisuuden laskua yhteiskunnan muututtua työväenluokkaisesta keskiluokkaisemmaksi. Vanhanaikaisessa poliittisessa asetelmassa työväenpuolueen ja konservatiivien kaksipuoluejärjestelmä oli vallitseva, ja näillä puolueilla oli omat vakiintuneet äänestäjäkuntansa, joiden oletettiin tekevän äänestyspäätöksensä enemmän tai vähemmän

²²⁹ The hon. Gentleman does not know the meaning of the word "class". It is about those who are exploited as opposed to those who do the exploiting. The Tory party represents the wealthy, exploiting class and the Labour party, traditionally, should represent those who are being exploited. It is not a question of whom people vote for. Edustaja Skinner, House of Commons Hansard Debates for 7 Dec 1990.

²³⁰ Ibid.

luokkaperusteisesti. Tullakseen valituksi parlamenttiin poliitikon on kyettävä vetoamaan suuriin joukkoihin. Perinteisessä poliittisessa järjestyksessä sekä poliitikon että äänestäjän paikka oli selkeämpi. Poliitikko tiesi tai luuli tietävänsä paremmin, keitä hänen äänestäjänsä olivat, minkälaisista kotioiloista he tulivat ja millä argumenteilla heihin pitäisi vedota. Poliitikon tavoittelemat suuret joukot olivat muuttuneet ja hajonneet. Asiakysymysten merkitys oli noussut luokkaperusteiden kustannuksella äänestyspäättöksen teossa ja puoluekenttä oli hajaantunut. Seuraavissa luvuissa yritän pohtia missä määrin poliitikot olivat tietoisia näistä muutoksista hakiessaan omaa paikkaansa ja luodessa puheillaan omaa ideologista stereotypiaansa.

6 Jalkapallo politiikan välineenä

6.1 *Kansanmiehet lehtereillä*

Englantilaiset käyttävät kansallispelistään jalkapallosta yksinkertaista nimitystä kansan peli – the people’s game. Parlamentissa tutkimuksen tarkastelujaksolla jalkapallo mainittiin kansallispelinä ja työväenluokan pelinä²³¹, Britannian suurimpana yleisöurheilulajina²³², sekä miljoonien brittien vapaa-ajanviettona.²³³ Jalkapalloa pidettiin osana kansallista perintöä.²³⁴ Edesmenneen suurpelaaja Bill Shanklyn Englannissa paljon siteeratun aforismin mukaan ”jalkapallo on elämää ja kuolemaa suurempi kysymys”.²³⁵

Jalkapallo oli Iso-Britanniassa yleisölajeista ylivoimaisesti suosituin. Myös alahuoneen keskusteluissa jalkapallon arveltiin kiinnostavan äänestäjiä. Skotlannin kansallispuolueen edustajat Andrew Welsh ja James Sillars keskustelivat toukokuulussa 1989 jalkapallon merkityksestä Glasgown alueen äänestäjille. Welsh ihmetteli, miksei edustaja Sillars ollut maininnut jalkapalloa äänestäjiä kiinnostavana aiheena.

Edustaja pohtii yksityiskohtaisesti vaalipiirinsä ongelmia ja sitä, miksi on tarpeen järjestää pikaiset täytevaalit²³⁶. Hän on maininnut ympäristökysymykset, asumisen, sekä muita tärkeitä aiheita, joista äänestäjät haluavat käydä perinpohjaisen keskustelun. Ihme kyllä, hän ei ole maininnut aihetta, joka kiinnostaa äänestäjiä. Edustajan täytyy olla tietoinen siitä, että jalkapallo on tärkeä asia Glasgown äänestäjille, ottaen huomioon maajoukkueemme menestyksen. Kun hallitus aikoo ottaa käyttöön henkilökortit Englannissa, toivomme ettei Skotlannissa, olen varma että tästä tulee kuuma aihe Glasgown ovensuilla. Onko vaalipiirin alueella - oletan että on -

²³¹ Edustaja Norris, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. Edustaja Lloyd House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. Edustaja Sumberg House of Commons Hansard Debates for 17 Jul. 1989. Edustaja Lester, House of Commons Hansard Debates for 27 Jul. 1989.

²³² Edustaja Hughes, House of Commons Hansard Debates for 17 Apr. 1989.

²³³ Edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 17 Feb. 1989.

²³⁴ Edustaja Taylor, House of Commons Hansard Debates for 4 Jul 1990. Edustaja Fisher, House of Commons Hansard Debates for 4 Jul 1990.

²³⁵ Dunning 1988. s. 13.

²³⁶ Täytevaalit järjestetään poliittisen toimen täyttämiseksi kun valituksi tullut on kesken vaalikauden eronnut tai kuollut. By-election [<http://en.wikipedia.org/wiki/By-election>].

jalkapalloseuraa? Olen varma, että jalkapallokatsojille, jotka ovat myös äänestäjiä, jalkapallo on tärkeä aihe täytevaaleissa.²³⁷

Edustaja Sillars totesi Skotlannin maajoukkueen kotistadionin, Hampden Parkin, olevan aivan vaalipiirin rajan takana. Sillarsin mukaan ei ollut epäilystäkään etteikö suuri osa Glasgown asukkaista olisi ollut fanaattisia jalkapallokannattajia, kuten useimmat muutkin skotit.²³⁸ Kun edustajien keskuudessa esiintyi edellä mainitun kaltaisia ajatuksia jalkapallon merkityksestä äänestäjille, ei ole ihme että niin moni edustaja halusi esiintyä innokkaana jalkapallomiehenä.

Jalkapalloseuran kannattaminen ja siihen samaistuminen periytyi Iso-Britanniassa yleensä kotoa, lähinnä isältä, sekä asuinalueen mukaan.²³⁹ Konservatiivien edustaja Alastair Burt kertoi viettäneensä nuoruutensa kannattaessaan pikkukaupunki Buryn joukkuetta. Burtin isällä oli ollut Buryn kausikortti neljäkymmentä vuotta.²⁴⁰ Ulsterin unionistipuolueen edustaja Clifford Forsythe kertoi itse olleensa aikoinaan ammattijalkapalloilija.²⁴¹ Konservatiiviedustaja Sumberg puolestaan kertoi tuntevansa valiokunnassaan itsensä orvoksi muiden kollegoidensa aloittaessa puheensa ylistämällä kiintymystään, rakkauttaan ja syvällistä tietämystään jalkapalloa kohtaan.²⁴² Konservatiivien edustaja Steven Norris ilmoitti turhautuneena, ettei halunnut kuulla enää suuren ja mahtavan työväenluokan pelistä eikä sen historiasta, vaan halusi tietää mitä häiriköinnin poistamiseksi aiotaan tehdä.²⁴³

Jalkapallosta ja huliganismiongelmasta puhuttaessa vedottiin henkilökohtaisiin ja omakohtaisiin kokemuksiin. Erityisesti hallituksen toimia kritisoivissa puheenvuoroissa vedottiin ”niihin, jotka todella välittävät jalkapallosta”²⁴⁴. Edustajista työväenpuolueen Ashton, Banks, Duffy, Fraser, Hughes, Orme, Smith, Pike ja Vaz korostivat olevansa innokkaita jalkapallofaneja. Hallituspuolue konservatiivien edustajista Carlisle, Evans ja

²³⁷ My hon. Friend is considering in detail the constituency's problems and why it is important to have an early by-election. He has mentioned ecology, housing and other important topics that the electors will want to discuss in detail, but amazingly, he has not mentioned a subject that is of interest to the electors. He must surely recognise that football is important to the electors of Glasgow, Central, given the success of our national team. As the Government are about to introduce identity cards in England and, we hope, not in Scotland, I am sure that this will be a hot issue on the doorsteps of Glasgow, Central. Is there a football club--I suspect that there is--within the constituency? I am sure that football spectators, who are also electors, regard football as an issue important to a by-election. Edustaja Welsh, Commons Hansard Debates for 3 May 1989.

²³⁸ Edustaja Sillars, Commons Hansard Debates for 3 May 1989.

²³⁹ Robins 1988, s. 24.

²⁴⁰ Edustaja Burt, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

²⁴¹ Edustaja Forsythe Commons Hansard Debates for 25 Oct 1990.

²⁴² Edustaja Sumberg, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

²⁴³ Edustaja Norris, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

²⁴⁴ Esim. Edustaja Lester, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

Lester ilmoittautuivat myös jalkapallon ystäviksi. Useat edustajat puhuivat ”omasta joukkueestaan”²⁴⁵ ja jotkut tunnustivat omistavansa jonkin joukkueen kausikortin²⁴⁶. Työväenpuolueen edustaja A.E.P. Duffy korosti katsovansa ottelunsa joka viikko seisomakatsomosta käsin, kansan parista.²⁴⁷

Työväenpuolueen Tony Banks totesi juhlalliseen sävyyn olevansa Chelseaan kannattaja siitä huolimatta että hänen vaalipiirissään oli paljon paikalliskilpailija West Hamin kannattajia.²⁴⁸ Hänen mielestään uskollisuus jalkapalloseuraa kohtaan oli syvällisempää laatua kuin esimerkiksi puolueuskollisuus.

Olen Chelseaan kannattaja. Olen ollut monta vuotta, pojasta mieheksi. Kuten edustaja tietää, vaikka elämässään on mahdollista vaihtaa montaa asiaa – puoluettaan, uskontoaan tai puolisoaan, todellinen jalkapallokannattaja ei koskaan vaihtaisi jalkapalloseuraa. Vaikka vaalipiirini asukkaista valtava määrä on West Hamin kannattajia, olen valmis ilmoittamaan olevani yhä Chelseaan kannattaja ja aion olla vastaisuudessakin.²⁴⁹

Keskustelu kansallispelistä antoi parlamentaarisille mahdollisuuden esiintyä kansanmiehinä. Nimenomaan miehinä, sillä parlamenttikeskustelut jalkapallosta ja jalkapallohuliganismista olivat hyvin voimakkaasti sukupuolen mukaan määrittäneitä. Jalkapalloa ja siihen liittyvää väkivaltaa puheenvuoroissaan käsitelleet parlamentin jäsenet olivat lähes järjestään miehiä. Samoin on jalkapalloa tutkineen yhteiskuntatieteilijöiden joukon laita. Vaalikaudella 1987–1991 oli parlamentissa naisia ylipäätään hämmästyttävän vähän, ainoastaan 6,3 % alahuoneen edustajista.²⁵⁰

Jalkapallo ja jalkapalloa seuraavat ihmiset liittyivät puheenvuoroissa läheisesti luokkayhteiskunnan kuvaukseen. Puhujista moni oli ollut tavalla tai toisella jalkapallon

²⁴⁵ Esim. Edustaja Smith, House of Commons Hansard Debates for 25 Jan 1989.

²⁴⁶ Esim. Edustaja Hughes, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

²⁴⁷ Edustaja Duffy, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

²⁴⁸ Lontoolaisjoukkueiden West Hamin ja Chelseaan joukkueiden liepeille pesiytyneet huligaanijengit, firmat, tunnettiin 1970–1990 luvuilla erityisen pahamaineisina ja keskenään vihamielisinä.

²⁴⁹ I am a Chelsea supporter. I have been one for many years, man and boy. As the hon. Gentleman knows, however, while it is possible to change many things in this life—one's political party, one's religion and one's partner, for instance—a true football supporter will never change his allegiance to a football club. As one whose constituents include a vast number of West Ham supporters, I am prepared to stand up and say that I am still a Chelsea supporter, and will remain one. Edustaja Banks, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

²⁵⁰ Norris & Lovenduski 1995, s. 101–102

kanssa tekemisissä. Joukosta löytyi niin entisiä pelaajia kuin jalkapallokannattajiakin.²⁵¹ Puheissa jalkapallon erityisestä paikasta edustajien sydämessä oli varmasti aimo annos kansankosiskelua mutta myös aitoa kiinnostustakin. Ennen kaikkea vakuuttelut kansallispeliin vihkiytymisestä liittyivät kilpailuun jalkapallon kulttuurisesta hallinnasta osana ideologisen stereotypian luomista.

6.2 Kilpailu kansallispelin hallinnasta

Kiistaa jalkapallon hallinnasta käytiin lähinnä hallituspuolue konservatiivien ja opposition työväenpuolueen välillä. Melkein kaikki puhujat olivat miehiä. Tämän tutkimuksen lähteinä käytettyjen puheenvuorojen 44 puhujasta 24 osoittautui tarkastelussa puoluetaustaltaan työväenpuolueen ja 16 konservatiivipuolueen edustajiksi. Kaksi puhujaa edusti Skotlannin kansallispuoluetta, yksi liberaalidemokraatteja ja yksi Ulsterin unionistipuoluetta. Tutkimuksessa siteeratut parlamenttiedustajat puolueineen ja taustatietoineen on esitetty liitteessä 1.

Työväenpuolueen edustaja Ashtonin mukaan Thatcher kalasteli työväenluokan ääniä kurin, järjestyksen ja jalkapallon avulla.²⁵² Liberaalidemokraattien Ann Taylorin mielestä monet konservatiiviedustajat suhtautuivat ennakkoluuloisesti jalkapalloa kohtaan, vaikka se oli osa yhteistä kulttuuriperintöä.²⁵³ Edustaja Sillars väitti hallituksen pelaavan poliittista jalkapalloa tavallisten työtätekevien miesten ja heidän perheidensä kustannuksella yrittäessään tölviä työväenpuoluetta ja ammattiyhdistysliikettä.²⁵⁴

Uutta pääministeriä John Majoria pidettiin urheiluhenkisempänä kuin jalkapalloon vihamielisesti suhtautunutta Thatcheria.²⁵⁵ Köyhistä oloista noussut Major oli nuorena ollut kiinnostunut lähinnä keskiluokkaisesta kriketistä ja pääministerinäkin hän säilytti työhuoneessaan pientä kriketinpelaajaa esittävää patsasta.²⁵⁶ Työväenpuolueen edustaja Kate Hoey joka oli ennen edustajanuraansa tehnyt opintosuunnitelmia jalkapalloilijoille²⁵⁷, totesi

²⁵¹ Kts. Liite 1.

²⁵² Edustaja Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

²⁵³ Edustaja Taylor, House of Commons Hansard Debates for 4 Jul 1990. Edustaja Taylor osallistui naisedustajille harvinaisesti parlamentin jalkapallojoukkueeseen. Gibson, [http://www.parliamentaryfc.org.uk/history].

²⁵⁴ Edustaja Sillars Commons Hansard Debates for 17 Apr 1989.

²⁵⁵ Edustaja Pendry, Commons Hansard Debates for 20 Dec 1990.

²⁵⁶ Junor 1993, s. 253

²⁵⁷ Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 470.

Majorin olevan aito jalkapallofani. Hoeyn puoluetoveri Robin Corbett oli asiasta eri mieltä, koska Major oli Chelseaa kannattaja.²⁵⁸

Konservatiivit tekivät parhaansa irrottaakseen työväenpuolueen otetta jalkapallon kulttuurisesta hallinnasta. Konservatiivien David Sumberg ilmaisi nälkästyksensä työväenpuolueen asenteesta jalkapallon monopolisoimiseksi.

Valiokunnassa nousi esiin toinenkin mainitsemisen arvoinen aihe: luokkasota. Konservatiiviedustajat luulivat että modernissa, muodikkaassa, radikaalissa kännykkätyöväenpuolueessa luokkasota olisi kuollut ja kuopattu. Voin kertoa alahuoneelle, että valiokunnassa luokkasota elää ja voi hyvin. Oppositio väittää että: "Tämä on työväenluokan peli, emmekä halua, että konservatiivien penkissä istuvat yksityiskoulujen ääliöt sekaantuvat siihen." ²⁵⁹

Konservatiivien edustajista osa esittäytyi jalkapalloa seuraavina ja ymmärtävinä. Heidän mielestään työväenpuolue yritti ansaitsemattomasti omia kansallispeliä. Konservatiivien edustaja, parlamentin jalkapallojoukkueen varapuheenjohtaja²⁶⁰ John Carlisle kyseenalaisti työväenpuolueen esittämän kuvan jalkapalloa seuraavasta luokasta, jonka edunvalvojana se pyrki esiintymään. Edustaja Carlislella oli asiaan ilmeistä harrastuneisuutta, hän ilmoitti edustajamatrikkelissa kiinnostuksen kohteekseen politiikan urheilun piirissä²⁶¹.

Heillä (opposition edustajilla) on jokseenkin hurskas näkemys, jonka mukaan he edustavat jalkapalloa ja niin kutsuttua jalkapalloa katsovaa luokkaa, joka on jälleen yksi varsin aikansa elänyt ilmaus. Konservatiiviedustajat, joista moni tuntee jalkapallon syvällisesti ja toivoo aidosti pelin kehittyvän, eivät lainkaan hyväksy tätä näkemystä.²⁶²

²⁵⁸ Edustaja Hoey, Edustaja Corbett, Commons Hansard Debates for 9 May 1990.

²⁵⁹ Another theme that came out in Committee is worthy of mention--the class war. Conservative Members thought that in the modern, chic, radical, cordless-telephone Labour party, the class war was dead and gone. I have news for the House--it is alive and kicking in Committee. "This is a working-class game," runs the Opposition argument, "and we do not want it interfered with by the public-school twits on the Conservative Benches." Edustaja Sumberg, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

²⁶⁰ Parlamentin jalkapallojoukkue All Party Parliamentary Football Club perustettiin vuonna 1950. Joukkue pelaa näytösluonteisia hyväntekeväisyysotteluita. Gibson, [<http://www.parliamentaryfc.org.uk/history>].

²⁶¹ Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 412.

²⁶² Their (opposition members) somewhat pious view that they represent the interests of football and the so-called "class" who go to watch football--again, a rather outdated notion--is totally refuted by Conservative Members, among whom are people with a deep knowledge of the game and an active interest in seeing it improved. Edustaja Carlisle, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

Edustaja Carlisle oli osittain oikeassa tuomitessaan jalkapalloa seuraavan luokan aikansa eläneenä ilmaisuna. Jalkapallo oli koko 1900-luvun ollut Iso-Britanniassa vallitsevan työväenluokkainen peli. Äänestämisen luokkasidonnaisuus oli kuitenkin oleellisesti laskenut, eikä jalkapalloa seuraava työväenluokkainen enemmistö enää järjestään äänestänyt työväenpuoluetta.

Ajatus jalkapalloa seuraavan luokan olemassaolosta on kiinnostava ja sitä on syytä pohtia tarkemmin. Parlamenttivaaleissa 1987 konservatiivien kannatus oli suurinta ylempien toimihenkilöiden ja virkamiesten keskuudessa, mutta myös 40 % ammattitaitoisesta ja 30 % ammattitaidottomasta työväestöstä äänesti konservatiiveja. Työväenpuolueen kannatus painottui selvemmin alempiin yhteiskuntaluokkiin²⁶³. Sosiaalidemokraattien kannatus jakautui tasaisesti eri yhteiskuntaluokkien kesken.²⁶⁴ Vuoden 1988 markkinatutkimusten mukaan jalkapallo-otteluissa kävijöistä ylimpään yhteiskuntaluokkaan kuuluvia oli vain muutama prosentti. Keskiluokkaisiksi luokiteltiin katsojista 13–15 prosenttia ja ehdoton enemmistö, kaksi kolmannesta, luokiteltiin ammattityöväestöön. Ammattitaidottoman työväestön osuus oli vain alle viisi prosenttia.²⁶⁵ Jos ajatellaan Giddensin määritelmää²⁶⁶ luokasta, jossa määräävät tekijät ovat ulottuvilla oleva toimeentulo ja elämäntavat, oli jalkapalloa seuraava luokka nimenomaan ammattityöväestöä. Jalkapalloyleisö ei kuitenkaan ollut selvästi määriteltävissä äänestyskäyttäytymisen mukaan. Numeroiden valossa jalkapallokatsojat olivat yhtä potentiaalista äänestäjäkuntaa niin työväenpuolueelle, konservatiiveille, kuin muillekin puolueille. Keskustelussa mainitun jalkapalloa seuraavan luokan voi ajatella olleen olemassa 1980-luvun lopussa, mutta yhteistä poliittista suuntautumista sillä tuskin oli.

Työväenpuolueen edustajat olivat huolissaan jalkapallon liiallisesta siistiytymisestä ja keskiluokkaistumisesta ja siitä, ettei työväenluokan nuorilla olisi varaa käydä modernisoiduilla peliareenoilla kannattamassa joukkuettaan.²⁶⁷ Jalkapallo oli muuttumassa uusine katsomoineen perinteisestä työväenluokan pelistä osaksi keskiluokkaista vapaa-ajanviettoa, kuten esitin luvussa 2.3. Tässä tilanteessa työväenpuolue yritti pitää kiinni

²⁶³ Tässä yhteydessä yhteiskuntaluokka määrittyy koulutustaustan ja työtehtävien mukaan, esim. ammattityöväestö, toimihenkilöt.

²⁶⁴ Derbyshire 1988, s. 6-8.

²⁶⁵ Dunning 1988, s. 15.

²⁶⁶ Kts. johdanto, s. 5.

²⁶⁷ Esim. Edustajat Lloyden, House of Commons Hansard Debates for 17 April. 1989; Barnes, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct. 1989.

vanhanaikaisen työväenluokkaisen elämänmenon stereotypiasta, johon kuuluivat teollisuuskaupunkien lauantaiset jalkapallo-ottelut tehtaalta palaavan työmiehen, nimenomaan miehen, vapaa-ajanviettona. Samoin kuin konservatiivit olivat onnistuneet aiemmin esiintymään kriketin, reilun pelin hyveiden ja romantisoidun englantilaisen elämäntavan vaalijoina, yrittivät työväenpuolueen edustajat pitää kiinni omasta asemastaan työväenluokkaisen, jalkapalloa seuraavan kansan elämäntavan edustajina.

7 Vaarallinen työväenluokka

7.1 Epäsosiaalinen työläisnuoriso

Yritämme erottaa työväenluokan jalkapallohuligaanin jalkapallosta, niin että pelistä tulee parempi, niille, jotka eivät joudu siitä erotetuiksi. Tämä on hyvin tärkeä lainsäädännöllinen periaate.²⁶⁸

Työväenluokan lapset ja nuoret olivat todennäköisesti olleet 1900-luvulla ahkeramman moralisoinnin ja teoretisoinnin kohteena kuin mikään muu yhteiskunnan ryhmä.²⁶⁹ Brittiläiseen, erityisesti alempien luokkien maskuliinisuuteen on perinteisesti liitetty aggressiivisuus ja väkivaltaisuus.²⁷⁰ Näkemys, jonka mukaan erityisesti työväenluokan nuoret ovat olleet alttiita kaupungistumisen haittavaikutuksille, oli pitänyt pintansa 1800-luvulta lähtien. Huolestuneisuus alempien luokkien vapaa-ajan vietosta nousi esiin 1800-luvun lopulla. Teollista kaupunkiympäristöä pidettiin moraalisesti epäterveellisenä, ja kaidalta polulta nuorison ajoivat työttömyys ja kontrollin puute.²⁷¹

”Vanhan maailman”, idyllisen, hierarkkisen yhteiskunnan sosiaalinen valvonta alempia luokkia kohtaan oli heikentynyt kaupungistumisen myötä. Vuoden 1851 kohua herättänyt väestönlaskenta osoitti, ettei puolella työväenluokan lapsista ollut yhteyttä anglikaaniseen kirkkoon. Keski- ja yläluokka pelkäsi työväestön maallistumisen ja mahdollisen poliittisen radikalisoitumisen uhkaavan omaisuuttaan ja yhteiskuntarauhaa. Työväenluokan keskuuteen ei alun perin ollut saatettu reilun pelin ja urheilullisuuden aatteita. Nopeasti yleistyneiden jalkapalloseurojen perustajien tarkoituksena oli saattaa alempien luokkien vapaa-ajanviettoa ja kasvatusta keskiluokkaiseen valvontaan. Ongelmallinen nuoriso, jolla tarkoitettiin 1800-luvun lopulla lähinnä kaupunkilaisen työväenluokan poikia ja nuoria miehiä, yritettiin houkutella purkamaan energiaansa pallonpotkimiseen, torvien puhaltamiseen ja rumpujen

²⁶⁸ We are trying to break away the working class football hooligan from football so that it is a better game for those of us who are not broken away from it. That is a very grave legislative principle. Edustaja Lester, House of Commons Hansard Debates for 27 Jun 1989.

²⁶⁹ Humphries 1981, s. 1.

²⁷⁰ Dunning et al, 1988, s. 194.

²⁷¹ Humphries 1981, s. 9.

hakkaamiseen. Keskiluokan moraalisen innostuksen laannuttua omivat sosialistit ohjelmiinsa kunnollisuuden ja itsensä kehittämisen urheilun kautta.²⁷²

Myös alahuoneen jalkapallokeskusteluissa esiintyi huolta kansan kirkossa käymisestä. Konservatiivien edustaja, Salisburyn katedraalikoulun kasvatti²⁷³, Robert Key totesi että anglikaaniseen kirkkoon kuuluvien määrä oli vähentynyt, mutta tiesi kirkoissa käyvän sunnuntaisin enemmän ihmisiä kuin jalkapallo-otteluissa lauantaisin. Hän arveli, että hallituksen jäsenyysuunnitelman ansiosta yhä useammat alkaisivat käydä kirkossa jalkapallo-otteluiden sijaan.²⁷⁴

Selitys työttömyydestä huliganismin syynä oli ollut suosittu etenkin vasemmiston taholta. Yhteiskunnan vapaamielisyyteen pohjaava selitys oli puolestaan saanut kannatusta konservatiivisen oikeiston parista. Vapaamielisellä yhteiskunnalla oli tarkoitettu tässä yhteydessä toisen maailmansodan jälkeisiä vuosikymmeniä, jolloin peribrittiläisten arvojen hylkäämisen katsottiin johtaneen moraaliseen alamäkeen. Työttömyyteen perustuvaa selitystä tuki huliganismin pahimman vaiheen samanaikaisuus korkean nuorisotyöttömyyden kanssa 1980-luvulla. Molempien selitysten ongelmana oli se, että huliganismia on esiintynyt jo 1800-luvulta lähtien.²⁷⁵

Sosiologi Ian Taylorin selitys jalkapallohuliganismille oli valtakulttuurille vastakkaisen jalkapallo-alakulttuurin syntyminen nuoren työväenluokan keskuudessa. Marxilaisen ja varsin suosituksen mukaan huliganismi oli nuoren työväenluokan vastareaktio perinteisen työväenkulttuurin rapautumiseen ja asuinympäristön kurjistumiseen, sekä keskiluokkaiseen hallintaan.²⁷⁶ Marxilaista jalkapallohuliganismin selitystä on kritisoitu yksinkertaistamisesta luokkaristiriidan perusteella. Jalkapallohuligaaneille toiseutta ja vastustajaa on edustanut keski- ja yläluokan lisäksi niin kutsuttu kunniallinen työväenluokka.²⁷⁷

Kriminologi David Robins Oxfordin yliopistosta pohti vuonna 1990 pidetyssä seminaarissa jalkapallon mahdollisuuksia nuorisorikollisuuden ja vandalismin ehkäisyssä työväenluokkaisten kaupunkilaisnuorten keskuudessa. Hänen mukaansa urheilun

²⁷² Holt 1989, s. 137–138, 148.

²⁷³ Robert Key, MP, biography [<http://www.robertkey.com>].

²⁷⁴ Edustaja Key House of Commons Hansard Debates for 13 Feb 1989.

²⁷⁵ Dunning et al, 1988, s. 17–18.

²⁷⁶ Giulianotti 1994, s. 9, 11, 14; Dunning 1988, s. 152–153.

²⁷⁷ Dunning et al. 1988, s. 219.

harrastamisen häiriökäytöstä ennalta ehkäisevä vaikutus kuului senaikaisen sosiaalipolitiikan perusoletuksiin, vaikkei oletukselle tieteellistä näyttöä ollutkaan. Robinsin mukaan jalkapallon parissa nuorisokulttuuri ja heidän vanhempiansa kulttuuri saattoivat elää sopusoinnussa. Jalkapallo saattoi olla isälle ja pojalle ainoa yhteinen puheenaihe. Sunnuntaiset puistopelit tarjosivat kohtauspaikan nuorisolle ja alueen vakiintuneelle, kunnialliselle aikuisväestölle. Samoin paikallisen nuorison ja poliisien välisin ystävyysotteluiden avulla yritettiin kohentaa suhteita virkavallan ja asukkaiden välillä.²⁷⁸

Leicester'n koulukunnan sosiologien lanseeraamaa ”karkeaa” työväenluokkaa pidetään osana brittiläistä alaluokasta käytyä keskustelua. Leicester'n tutkijat määrittelivät ”karkean” työväenluokan yhteiskunnallisen hierarkian pohjalla olevaksi väestönosaksi, jossa erityisesti miesten avoimen väkivaltaiset toimintatavat olivat näkyvä osa arkea. Jyrkät sukupuolijaot, vahva asuinalueen ja suvun korostus, köyhyys, epäluulo ja vihamielisyys ulkopuolisia kohtaan kuuluvat karkean työväenluokan elämään.²⁷⁹ ”Kunniallinen” työväenluokka puolestaan oli omaksunut yhteiskunnan vallitsevat arvot, kuten itsehillinnän.²⁸⁰

Alemman työväenluokan aggressiiviset ja spontaania väkivaltaista maskuliinisuutta heijastavat käyttäytymismallit siirtyivät Leicester'n tutkimuksen mukaan alakulttuurisesti ja karkean työväenluokan nuoret miehet ovat taipuvaisia väkivaltaiseen käyttäytymiseen.²⁸¹ Leicester'n tutkimus ei ole onnistunut selittämään, miksi väkivaltainen käytös liittyy nimenomaan jalkapallo-otteluihin ja miksi juuri englantilaiset alemman työväenluokan miehet ovat ”karkea”, väkivaltaan taipuvainen ihmisryhmä.

Jalkapallohuliganismin syitä ja väkivallan taustalla olevia tekijöitä käsiteltiin parlamentin puheenvuoroissa jonkin verran. Huliganismin syyt puheenvuoroissa olivat hyvin samansuuntaisia kuin yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yleisimmät selitykset. Jalkapallohuliganismia on tutkimuksessa selitetty muun muassa juopottelulla, itse pelin rajuudella, työttömyydellä, yhteiskunnan sallivuudella, ihmisille luontaisella rituaalisella aggressiivisuudella sekä vastareaktiolla työväenluokan kurjistumiseen.

²⁷⁸ Robins, 1988, s. 22-26.

²⁷⁹ Williams, et al. 1984, s. 14.

²⁸⁰ Dunning et al. 1988, s. 194.

²⁸¹ Dunning, et al. 1988, s. 184-185.

Muista urheilulajeista poiketen väkivalta todettiin parlamentissa erityisesti jalkapalloon liittyväksi ongelmaksi.²⁸² Parlamentin puheenvuoroissa jalkapallohuliganismi, työttömyys ja työväenluokan nuoriso esiintyivät usein samassa yhteydessä. Työväenluokan nuoret miehet samaistettiin laajemmin huligaaneihin ja epäsosiaaliseen käytökseen erityisesti ennen Hillsborough'n onnettomuutta. Thatcherin hallituksen teettämän tutkimuksen mukaan jalkapallo-otteluissa väkivaltaan syyllistyivät etupäässä nuoret alemman työväenluokan miehet: koululaiset, oppisopimuksella kouluttautuvat, ammattitaidottomat ja työttömät.²⁸³ Hillsborough'n onnettomuutta tutkinut tuomari Taylor kritisoi raportissaan tätä käsitystä vanhentuneena.²⁸⁴ Edustajat käyttivät puheenvuoroissa termejä jalkapallokannattaja, tavalliset jalkapallokannattajat, jalkapalloyleisö, tavallinen lainkuuliainen jalkapallokannattaja, työväenluokan nuoret ja työväenluokan nuoriso, huligaanivähemmistö, öykkärit²⁸⁵.

Puheenvuoroissa tyydyttiin lähinnä toteamaan väkivaltainen käytös luonnollisena asiana tai ikävänä tosiasiana.²⁸⁶ Konservatiiviedustaja Terry Dicksin mielestä jalkapallohuligaanille ei elämässä ollut väkivallan lisäksi juuri muuta sisältöä.

Huligaani, jalkapallohuligaani ja kaljahuligaani eivät tiedä muuta elämäntapaa kuin väkivalta.²⁸⁷

Konservatiiviedustaja Michael Irvine arveli ankeiden jalkapallokatsomoiden raaistavan joidenkin katsojien käytöstä.²⁸⁸ Työväenpuolueen John Fraser arveli, että Birminghamin putoamisesta sarjaporrasta alemmaksi oli turhauttanut kannattajia. Turhautuminen ja alkoholin käyttö oli hänen mukaansa aiheuttanut kannattajien ryntäämisen kentälle.²⁸⁹ Myös konservatiivien Patrick Thompsonin mielestä monissa jalkapallokatsomoiden välikohtauksissa alkoholi oli osallisena.²⁹⁰ Englantilaisten jalkapallokannattajien väkivaltaisuutta verrattiin aikalaislehdissä ja tutkimuksissa muiden maiden kansalaisten käytökseen. Irlantilaisia ja skotlantilaisia kannattajia pidettiin yhtä jatkämäisinä ja juopuneina,

²⁸² Edustajat Sumberg ja Norris, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

²⁸³ Roadburg 1980, s. 273.

²⁸⁴ Final Report Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor s. 8.

²⁸⁵ Engl. football fan, ordinary football fans, footballing public, ordinary law-abiding football fan, working class kids, working class lads, hooligan minority, yobs.

²⁸⁶ Esim. Edustaja Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

²⁸⁷ The thug, the football thug and the lager thug know no other vision of life apart from violence. Edustaja Dicks, House of Commons Hansard Debates for 12 Jan 1990.

²⁸⁸ Edustaja Irvine, House of Commons Hansard Debates for 30 Jan 1990.

²⁸⁹ Edustaja Fraser, House of Commons Hansard Debates for 27 Jun 1989.

²⁹⁰ Edustaja Thompson, House of Commons Hansard Debates for 4 May 1989.

mutta vähemmän väkivaltaisina. Synkimmillään kansalliskiihkon, tietämättömyyden ja rappion nähtiin olevan osa englantilaista elämäntapaa laajemminkin.²⁹¹

Tutkimuksissa arvioitiin jalkapalloväkivallan mahdollisuutta Yhdysvalloissa verrattuna Englantiin. Huliganismin syntymistä pidettiin Yhdysvalloissa epätodennäköisenä yhteiskunnallisten olosuhteiden ja pelin keskiluokkaisen ja perhekeskeisen imagon ansiosta.²⁹² Myös parlamentissa todettiin jalkapallon olevan Yhdysvalloissa keskiluokkainen urheilulaji.²⁹³ Toisin sanoen urheilulajin keskiluokkaisuuden ajateltiin sulkevan pois väkivallan uhan. Keskiluokan ei siis koettu olevan se vaarallinen luokka.

Jalkapalloyleisön kuvaukset parlamentin puheenvuoroissa olivat kaksijakoisia. Jalkapallon työväenluokkaisia kannattajia pidettiin huliganismin syypäinä tai uhreina puhujasta riippuen. Useissa puheenvuoroissa varsinkin ennen Hillsborough'n onnettomuutta mainittiin rinnakkain kannattajat ja huligaanit. Hallituksen puheenvuoroissa käytettiin voimakkaasti tuomitsevaa kieltä, mikä oli ymmärrettävää perusteltaessa kalliita ja suurisuuntaisia toimenpiteitä, joihin kohdistui sekä opposition että jalkapallokannattajien järjestöjen voimakasta vastustusta.

Krikitinpelaaja ja rehtori Edward Lyttelton kirjoitti muistelmissaan 1800-luvun lopulla jalkapallon tyydyttävän nuorison taistelunhalua. Hänen mukaansa jalkapallo oli ollut aina soveliaampi väkijoukoille kuin kriketti; jännittävämpi, mutta teknisesti vähemmän kiinnostava. Jalkapallo myös tyydytti krikettiä paremmin nuorison taisteluvaistoa ja tarjosi kiihkeitä hetkiä katsojille.²⁹⁴

Alahuoneen puheenvuoroissa pohdittiin samaan sävyyn jalkapallon luonnetta ja sitä, miksi se kiehtoi juuri työväenluokkaa. Työväenpuolueen edustaja A. E. P. Duffy arveli rahvaan pitävän rajusta pelistä ja jalkapallon kiinnostavan työväenluokan nuorukaisia kiihkeän luonteensa takia.²⁹⁵ Hillsborough'n onnettomuutta seuranneessa alahuoneen keskustelussa esiintyi huolta kansallispelin liiallisesta siistiytymisestä jalkapallon ulkoisten puitteiden korjaamisen yhteydessä. Liverpoolia kannattavan²⁹⁶ työväenpuolueen edustajan Edward Lloydin mielestä jalkapallo piti tehdä kunniallisemmaksi, mutta ei niin kunnialliseksi, että

²⁹¹ Hill 1988, s. 15.

²⁹² Roadburg 1980, s. 265-275.

²⁹³ Edustaja Ashton House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

²⁹⁴ Lowerson 1998, s. 82.

²⁹⁵ Edustaja Duffy, House of Commons Hansard Debates for 17 April. 1989.

²⁹⁶ Dod's Parliamentary Companion 1990, s. 489.

työväenluokka menettäisi kiinnostuksensa siihen.²⁹⁷ Saman puolueen edustaja Harry Barnes ilmaisi vastaavanlaista huolta kansan pelin steriloisesta. Aiemman keskustelun perusteella edustaja Barnes tarkoitti luottokorttia kantavilla luokilla muita kuin työväenluokkaa.

Pohjoisen Buryn edustaja mainitsi että henkilökorttisuunnitelma muuttaa jalkapallopelejä ilmeen. Itse asiassa suunnitelma rajoittaa katsojamääriä, nostaa hintoja ja steriloi jalkapallon sopivaksi luottokorttia kantaville luokille.²⁹⁸

Työväenluokkaista taustaa ei pidetty parlamentin puheenvuoroissa helppona kasvuympäristönä ja työväenluokan asuma-alueita kuvattiin synkeään sävyyn: rikollisuus ja työttömyys kasvoivat, ryöstöjä ja pahoinpitelyitä pelättiin.²⁹⁹ Työväenpuolueen Joseph Ashton ja konservatiivien John Butcher kiistelivät siitä, oliko jalkapallo työväenluokan nuorille luonteva tapa päästellä höyryjä. Ashtonin mielestä jalkapallo piti kurjissa olosuhteissa elävät kaupunkilaisnuoret pois vakavammasta rötöstelystä. Hänen mukaansa Liverpoolin ja Lontoon kaupungeissa eli joukoittain nuoria surkeissa liukuhihnatoissa tai työttöminä, ilman suuria tulevaisuuden odotuksia. Jalkapallo pitäisi heidät erossa IRA:sta, huumekaupasta, ryöstelystä. Ilman jalkapalloa olisi siis ollut hänen mukaansa paljon enemmän huliganismia.³⁰⁰

7.2 Eläimellinen alaluokka vai kunnan työväki?

1900-luvun kuluessa oli vakiintunut viidakkometafora kaupunkinuorison moraalisen rappion kuvauksessa - puhuttiin slummiapinoista ja brutaaleista raakalaisista³⁰¹, jotka apinoivat ei-toivottuja tapoja ja olivat alttiita lauman tavoille. Edellisen kaltaisiin kommentteihin liittyi huoli englantilaisen rodun huononemisesta. 1960-luvun mediassa modeja ja rokkareita kutsuttiin eläimiksi, tuholaisiksi tai pohjasakaksi³⁰².³⁰³

²⁹⁷ Edustaja Lloyd, House of Commons Hansard Debates for 17 April. 1989.

²⁹⁸ The hon. Member for Bury, North suggested that the identity card scheme will change the face of football. In fact, it will restrict attendances, push up prices and sanitise soccer to make it fit for the credit card-carrying classes. Edustaja Barnes, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct. 1989.

²⁹⁹ Edustaja Norris, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989; Dicks, House of Commons Hansard Debates for 20 Feb 1990.

³⁰⁰ Edustajat Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989; Butcher, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

³⁰¹ Engl. slum monkeys, brutal savages.

³⁰² Engl. animals, vermins, dregs. Chav on viimeisin termi kuvaamaan kouluttamatonta työväenluokkaista nuorisoa. Chav on määritelmän mukaisesti kouluttamaton, sivistymätön ja tyyliön nuori ihminen. Erään teorian mukaan sen alkuperä on eteläenglantilaisien mustalaisten poikaa tarkoittavassa sanassa. Chav-nuorisolle ovat tyypillistä rettelöinti, kalliin näköiset merkkivaatteet ja teiniraskaudet. Sipilä 2005.

Englannin lehdistö oli tuominnut huligaaneja samoin sanakääntein 1920-luvulta lähtien.³⁰⁴ Lehdistön luoma kuva eläimellisistä raivopäistä korosti eroa näiden ali-ihmisten ja tavallisten ihmisten välillä.³⁰⁵ Viisikymmenluvun puolivälistä lähtien lehdistössä alkoi kiivas keskustelu työväenluokan nuorison väkivallasta ja alakulttuureista. Nouseva sensaatiolehdistö, esim. The Sun ja The Daily Mirror, lähetti 1960-luvun loppupuolella toimittajia jalkapallo-otteluihin uutisoimaan ensisijassa levottomuuksia ja väkivaltaa. Jalkapallohuligaaneja ja -kannattajia kuvattiin epäihmismäisinä ja heidän käytöstään rituaalinomaisena. The Timesin ja The Guardianin kaltaiset arvostetut lehdet omaksuivat nekin voimakkaamman kielenkäytön ja kehottivat sisäministeriötä ryhtymään sotaan huligaaneja vastaan.³⁰⁶

Leicester'n tutkimus päättyi huliganismiuutisoinnin tutkimuksessaan tulokseen, että tiedotusvälineet eivät olleet sivullisia kertojia huligaanitapauksissa. Päinvastoin niillä on ollut merkittävä rooli huliganismin ilmaantumisessa ja nousussa yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Erityisesti populaarilehdistö kiihdytti kehitystä antaessaan kuvan otteluista tapahtumina, jossa väkivaltaa oli odotettavissa. Näin kirjoittelusta tuli itseään toteuttava ennustus ja ennakkomainos yhteenotoille.³⁰⁷

Jalkapallohuligaaneista on puhuttu julkisuudessa eläiminä ja petoina, epäihmisinä. Tutkimuksessa on vakavissaan vertailtu jalkapallohuligaanien ja eläinten reviiirikäyttäytymistä. Huligaanien reviiirinä oli oman kannattajajoukon seisomakatsomo, pääty. Eläin- ja epäihmisvertaukset innostivat huligaaneja virittämään laulun, jossa he ilmoittivat vihaavansa ihmisiä.³⁰⁸

Parlamentin alahuoneen puheenvuoroissa käytettiin myös sensaatiolehtien sivuilta tuttua värikästä epäihmisretoriikkaa. Huligaaneja kuvattiin eläimellisinä, alkuasukkaina ja barbaareina, käytöstä puolestaan kuvattiin rituaalinomaiseksi tai heimomaiseksi.³⁰⁹ Eräs konservatiivien edustaja toivoi vuoden 1982 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen alla espanjalaisten kisajärjestäjien ymmärtävän millaisia häijyjä ja vastenmielisiä elukoita

³⁰³ Humphries 1981, s. 12-16.

³⁰⁴ Murphy, et al. 1988, s. 658.

³⁰⁵ Holt 1989, s. 326-327.

³⁰⁶ Murphy et al. 1988, s. 667

³⁰⁷ Williams et al. 1984. s. 200.

³⁰⁸ Canter, et al. 1989, 112.

³⁰⁹ Edustaja Skinner, House of Commons Hansard Debates for 22 Oct 1990.

brittiläiset jalkapallohuligaanit ovat.³¹⁰ Samoihin aikoihin Englannin jalkapalloliiton puheenjohtaja Millichip kuvasi maanmiehiään vähämielisten ääliöiden laumaksi, jonka invaasiota Espanjassa ei mikään voisi pysäyttää. Tälle joukolle jalkapallo-ottelut olivat Millichipin mukaan näyttämö peittelemättömälle ja hillittömälle aggressiivisuudelle.³¹¹

Euroopan jalkapalloliiton UEFA:n puheenjohtaja Jacques Georgesin kommentoi Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen, että briteillä tuntui olevan erityisen aggressiivinen mentaliteetti ja nimitti kannattajia pedoiksi.³¹² Työväenpuolueen edustaja David Blunkett onnettomuuskaupungista, Sheffieldistä, vaati sisäministeriä puuttumaan asiaan ja vaatimaan Georgesilta anteeksipyyntöä. Parlamenttiedustajien aiemmat pohdinnat kansanluonteesta tai jalkapallokannattajista eivät olleet paljon valoisampia, mutta ilmeisesti tätä ei haluttu kuulla ranskalaisen suusta. Blunkett toivoi jalkapallokannattajien ja jalkapallon kunniallisuuden ja omanarvontunnon palauttamista Britanniassa.³¹³

Lontoolaisen Crystal Palacen kannattajaksi tunnustautunut työväenpuolueen John Fraser totesi alahuoneen keskustelussa kesäkuussa 1989, ettei jalkapallon kannattaminen ole tehnyt hänestä villieläintä. Fraser sanoi, ettei halua tulla rekisteröidyksi tietokoneelle kuin villieläin.³¹⁴ Edustaja Blunkett valitteli Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen jalkapallokannattajien leimaamista.

Kuten jo aiemmin on sanottu, jalkapallokannattajia on käytännössä halveksittu pienen vähemmistön käytöksen takia ja heidät on leimattu gorilloiksi ja epäihmisiksi. Tämä kuva kehittyi poliisien, poliitikkojen ja muiden mielessä; kaikki jalkapallo-oteluissa kävijät joutuvat tähän kategoriaan, ja se vaikuttaa tapaan, jolla jalkapallokannattajia kohdellaan.³¹⁵

Jalkapallohuliganismin tutkimuksessa oli verrattu työväenluokan nuorten miesten heimomaista käytöstä alkuperäiskansojen rituaalisiin yhteydenottoihin ja heimokäytökseen.

³¹⁰ Williams et al. 1984 s. 25.

³¹¹ Williams et al. 1984 s. 23.

³¹² Edustaja Howell, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

³¹³ Edustaja David Blunkett, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

³¹⁴ Edustaja John Fraser Commons Hansard Debates for 27 Jun 1989.

³¹⁵ As has been said, football supporters have been virtually disregarded because of the behaviour of a tiny minority of fans, and have been typecast as gorillas and inhuman people. That image develops in the mind of police, politicians and others the idea that everyone who goes to watch a football match falls into that category, and that influences the way that people treat football supporters. Edustaja Blunkett, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

Tapaa, jolla naapurikortteleiden veriviholliset lyöttäytyivät heimon tavoin ulkopaikkakuntalaisia kannattajia vastaan, kutsuttiin beduiini-ilmiöksi.³¹⁶

Antropologi Peter Marsh vertasi jalkapallokannattajien lauantaipäivän viettoja intiaanien sotarituaaleihin, jossa ensin koristauduttiin heimon väreihin, jonka jälkeen peloteltiin vastapuolta huudoin ja lauluin ja lopuksi otettiin yhteen näennäisen väkivallan merkeissä. Yhteydenotossa toistuivat tietyt vaiheet: koristautuminen, taisteluhengen nostatus sekä kohtaamien pilkkalauluin ja herjauksin. Marsh ei pitänyt rituaalinomaista aggressiivisuuden ilmausta erityisen haitallisena. Oxfordin yliopiston kollegoineen hän korosti, että jalkapallokannattajien yhteenotoissa sattui lopulta varsin vähän vakavia loukkaantumisia tai kuolemantapauksia. Marshin mukaan tärkeintä oli uhkaavan tilanteen luominen ja väkivallan rituaalinen esittäminen. Tapahtumien kulkua ohjaavat julkilausumattomat säännöt, ja tarkoituksena oli henkisen yliotteen saaminen vastustajan vahingoittamisen sijaan.³¹⁷

Työväenpuolueen edustaja Ashton avautui pääministeri Thatcherille keskustelussa kansallisesta jäsenyyssuunnitelmasta.

Jännitystä ja innokkuutta on ollut aina. Tarvitaan jotain, jonka avulla pääsemme eroon nuorten luontaisesta yli-innokkaasta machoilusta. Jos jalkapalloa ei olisi, olisi keksitty jotakin muuta sen sijaan. Jos nuoret pääsevät jalkapallo-otteluihin ja lankeavat mukaan harmittomaan heimokäytökseen, huutamaan päät punaisina tai heiluttamaan räikkiä niin kuin ennen vanhaan, tai laulamaan lauluja, vähentää se rikollisuutta.³¹⁸

Ashtonin mielestä nuorison heittäytyminen mukaan harmittomaan heimokäytökseen jalkapallo-otteluissa oli luonnollinen tapa purkaa ylimääräistä machoenergiaa. Thatcher jätti ymmärrettävästi vastaamatta Ashtonin puheenvuoroon. Konservatiivien veteraaniedustaja Sir Rhodes Boyson korosti puheenvuorossaan ihmisten olevan pohjimmiltaan laumaeläimiä.

³¹⁶ Canter et al. 1989, s. 116.

³¹⁷ Marsh 1975, s. 7-9; Dunning et al. 1988 s. 19.

³¹⁸ There has to be some release of high spirits and tension. We need something to get rid of the natural macho over-enthusiasm of young people, and if football did not exist, something would have to be invented to take its place. If young people can go to football matches and indulge in a spot of harmless tribalism and shout their heads off or wave rattles as they used to in the old days, or chant or sing songs, that prevents crime. Edustaja Ashton, House of Commons Hansard Debates for 30 Oct 1989.

Monet jalkapallohuligaanit ovat vain turhautuneita ihmisiä, joilla ei ole mitään mihin uskoa. He käärivät itsensä Ison-Britannian lippuun ja häpäisevät sen. He ovat menettäneet kosketuksen omaan identiteettiinsä. Meidän on hyväksyttävä, että vaikka olemme eurooppalaisia ja meillä on eurooppalainen sivilisaatio, me kuulumme edelleen pienempiin heimoihin.³¹⁹

Leicester'n yliopistossa 1988 pidetyssä konferenssissa esitettiin Thatcherin hallituksen urheiluministerin Colin Moynihanin tervehdys, joka käsitteli jalkapalloon liittyviä ongelmia. Puheen oli todennäköisesti kirjoittanut joku ministerin erityisavustajista, mutta yhtä kaikki sen voidaan katsoa edustaneen hallituksen virallista linjaa. Ainoana ongelmana Moynihan näki jalkapallohuligaanit, rikollisen joukkion ja sen aikaansaama uhkaava ilmapiiri. Puheessa huligaanien käytöstä kuvattiin heimomaiseksi, rituaalinomaiseksi ja juovuksissa väkivaltaiseksi. Tämän kansanosan pitäminen kurissa ja poissa otteluista olisi viranomaisen keskeinen tehtävä.³²⁰

Jalkapalloyleisön kuvaukset parlamentin puheenvuoroissa olivat hyvin kaksijakoisia. Keskusteluissa sekä huligaaneja, väkivallantekijöitä, että kannattajia, uhreja. Useissa puheenvuoroissa varsinkin ennen Hillsborough'n onnettomuutta mainittiin rinnakkain kannattajat ja huligaanit. Jalkapallohuligaanin, jalkapallokannattajan tai työväenluokan käsitteet menivät sekaisin puheenvuoroissa niin, että on vaikea arvioida milloin mitään tarkoitettiin.

Luvussa 4.2 kuvattu Hillsborough'n onnettomuus huhtikuussa 1989 muutti alahuoneessa käydyn keskustelun luonnetta. Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen skandaalilehdistössä esiintyi tarinoita yleisestä juopumuksesta, sekä ruumiiden häpäisemisestä ja ryöstelystä, vaikka yhdenkään silminnäkijän lausunnossa ei ollut mitään kuvatun kaltaista.³²¹ Erityisesti skandaalilehdistön kirjoitukset onnettomuuden jälkimmäisissä nostattivat parlamentissa vaatimuksia englantilaisen jalkapallokannattajan kunnian palauttamiseen.³²²

³¹⁹ Many football hooligans are just frustrated people with nothing to believe in. They wrap themselves in the Union Jack and disgrace it. They have lost their sense of identity. We must accept that though we are Europeans, with European civilisation, we still belong to smaller tribes. Edustaja Boyson, House of Commons Hansard Debates for 24 Nov 1989.

³²⁰ Moynihan 1988, s. 7-8.

³²¹ 'Interim Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor 1989, s. 44.

³²² Edustaja Montgomery, House of Commons Hansard Debates for 17 Jul 1989.

Hillsborough'n onnettomuutta seuranneissa keskusteluissa sympatiat olivat kannattajien puolella. Työväenpuolueen David Blunkett pohti uutta suhtautumista jalkapallokannattajiin. Blunkett kertoi istuneensa lapsena muurilla Hillsboroughilla päätykatsomossa maalin takana.

Olisiko meidän mahdollista miettiä uutta lähestymistapaa siihen, miten kohtelemme jalkapalloyleisöä? Muutamien käytös on johtanut siihen, että kannattajia kohdellaan huligaaneina tai potentiaalisina huligaaneina, eikä ihmisinä.³²³

Onnettomuuden jälkeisessä tunnepitoisessa ilmapiirissä eivät konservatiivitkaan tohtineet arvostella jalkapallokannattajia. Konservatiivien sisäministeri Douglas Hurd kiitti jalkapalloyleisön toimintaa loukkaantuneiden auttamiseksi ja esitti kannatushuutojen säestämänä ennakkokäsityksistä luopumista jalkapallon tilan parantamiseksi.³²⁴

Työväenpuolueen edustajat vaativat kunnianpalautusta jalkapalloyleisölle, kunnolliselle työväenluokalle, joka oli joutunut keskiluokan ja yläluokan ylläpitämän rakennelman uhriksi. Työväenpuolueen edustaja Duffy kehotti sisäministeriä miettimään jalkapallon merkitystä tavallisille työväenluokan nuorille ja sitä, missä määrin jalkapallohallinto oli vastuussa teurastuksesta. Hänen mukaansa viimeisten vuosien aikana oli pystytetty enemmän hääkejä vierasjoukkueiden kannattajille kuin toisen maailman sodan sotavangeille.³²⁵ Puoluetoveri Edward Lloyd halusi kiittää kunnollisia työväenluokan ihmisiä Sheffieldissä, jotka tekivät kaikkensa auttaakseen lähimmäisiään hädän hetkellä.³²⁶

Puheenvuorosta kuvastui kaipuu jalkapallon kulta-aikaan ja työviikon jälkeisiin otteluihin lauantai-iltapäivinä. Konservatiivien Michael Irvine suhtautui haikeasti ajatukseen seisomakatsomoiden muuttamiseksi istumakatsomoiksi. Irvine kuvasi seisomakatsomoiden yhteenkuuluvuuden ja toveruuden sävyttämää tunnelmaa.

³²³ Edustaja David Blunkett, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

³²⁴ Edustaja Hurd, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

³²⁵ Edustaja Duffy, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

³²⁶ Edustaja Lloyd, House of Commons Hansard Debates for 17 April 1989.

Olen seissyt päätykatsomoissa koko ikäni, eikä ole epäilystäkään, etteikö niissä olisi hieno tunnelma. Valitettavasti, tuo tunnelma on aivan liian usein nähty julkisuudessa yliaggressiivisena ja huligaanisena, vaikka se itse asiassa usein ilmentää toveruuden, yhteenkuuluvuuden henkeä, sekä halua oman joukkueen voittoon. Se tunnelma on korvaamaton.³²⁷

Perinteisten arvojen hylkäämisestä johtuva moraalinen alamäki lienee jokaisen kansakunnan omaelämäkerran perusaineksia arvokonservatiivisesta näkökulmasta. Yhteiskunnan kuvauksen sanasto ja keskustelun heijastamat asenteet alahuoneen keskusteluissa tuntuvat vanhakantaisilta ja populistisilta³²⁸ ottaen huomioon maan senaikaisen yhteiskunnallisen tilanteen. Lienee liioiteltua arvioida näiden puheenvuorojen perusteella poliittista ilmapiiriä laajemmin, mutta ainakin alahuoneessa tämä sävy oli vallitseva.

³²⁷ I have stood on the terraces in my time, and there is no doubt that there is a great atmosphere there. Sadly, that atmosphere is all too often seen by the public as hooligan and over-aggressive, but in fact it frequently represents the spirit of comradeship, togetherness and the will for one's team to win, and that spirit is valuable. Edustaja Michael Irvine, House of Commons Hansard Debates for 30 Jan 1990

³²⁸ Populismilla tarkoitetaan poliittista toimintaa, jota leimaa laajan kansansuosion tavoittelu poliittista todellisuutta yksinkertaistaen ja kärjistäen ja siihen liittyvä kansankiihotus. Nurmi et al. 1994, s. 327.

8 Päätelmät

Yhteiskunnan rakenne ja yhteiskunnalliset jaot olivat muuttuneet voimakkaasti 1900-luvulla. Iso-Britannia oli muuttunut jäykästä maata omistavan yläluokan hallitsemasta luokkayhteiskunnasta vallitsevan keskiluokkaiseksi jäykäksi luokkayhteiskunnaksi, mikäli brittisosiologeja ja sosiaalihistorioitsijoita on uskominen. Aristokratia menetti asemansa ja yleisen vaurastumisen myötä yhteiskunta muuttui vallitsevan työväenluokkaisesta vallitsevan keskiluokkaiseksi. Ikäluokkien merkitys kasvoi yhdistävänä ja erottavana tekijänä kun nuoriso ja nuorisokulttuuri vakiintuivat.

Yhteiskunnan muutos oli vaikuttanut voimakkaasti myös puolueiden asemaan ja äänestäjien käyttäytymiseen, vaikka luokkatermistön käyttö kielessä ja ihmisten samaistuminen yhteiskuntaluokkiin oli edelleen voimakasta 1980-luvun lopulla. Molemmat pääpuolueet olivat tilanteessa, jossa niiden vanha luokkaperintö oli osittain muodostunut taakaksi. Työväenpuolue oli hankkiutumassa eroon sosialistisesta, vastakkainasettelua korostavasta ohjelmastaan ja konservatiiveissa yläluokkaisuus oli pois muodista ja uusi johto oli kokenut yhteiskunnallisen nousun. Puolueiden asema luokkaintressien edustajina ei enää 1980-luvun lopulla perustunut suuriin peruskannattajakuntiin ja niiden etujen ajamiseen. Puolueiden politiikka ja puhetapa olivat myös muutospaineiden alaisia. Puolueuskollisuus oli laskenut, samoin äänestäjien samaistuminen puolueisiin ja ammatillisen aseman merkitys äänestyskäyttäytymisen selittäjänä oli laskenut. Samaistuminen työväenpuolueeseen oli laskenut suhteellisesti eniten.

Vaikka yhteiskuntaluokan ja varallisuuden välinen yhteys heikkeni 1900-luvun loppua kohden, arveltiin luokkaerojen myös kärjistyneen. Thatcherin pääministerikausien aikana Iso-Britannian kansantalous oli kohentunut, mutta ihmisten eriarvoistuminen oli syventynyt ja korkea työttömyys muuttunut pysyväksi 1980-luvun loppuun mennessä. 1980-luvun lopun parlamenttiedustajilla oli tuoreessa muistissa edellisen vaalikauden suuret kaivoslakot, sekä ammattiyhdistysliikkeen ja Thatcherin hallituksen välinen raju yhteenotto, joka oli päätynyt jälkimmäisen voitoksi. Vaikka pääpuolueet olivat 1980-luvun lopussa lähentymässä toisiaan oikeisto-vasemmisto-akselilla, pitivät nämä jännitteet todennäköisesti yllä luokkatermien ajankohtaisuutta alahuoneen keskusteluissa ja käyttökelpoisuutta yhteiskunnan kuvaamisessa.

Jalkapalloa koskevissa keskusteluissa parlamenttiedustajat käyttivät luokkatermejä yhteiskunnan rakenteen ja eri yhteiskuntaan kuuluvien ryhmien kuvaamisessa. Pääasiassa käytettiin perinteisiä luokkatermejä, yläluokka, keskiluokka sekä työväenluokka, joista yhteiskunnan nähtiin enimmäkseen rakentuvan. Työväenluokan osuus oli tässä keskustelussa keskeinen ja se sai osakseen suurimman osan luonnehdinnoista. Yhteiskuntaluokkien väliset erot näkyivät jalkapallokeskustelussa keskustelussa erilaisina elintapoina. Tietyistä kulttuurin muodoista ja urheilulajeista puhuttiin tietylle yhteiskuntaluokalle ominaisina tai sille kuuluvina.

Jalkapallon merkitys oli tärkeä erityisesti työväenluokan kunniallisen maskuliinisuuden ilmentäjänä. Yläluokan kunniallisessa maskuliinisuudessa jalkapallon osuus ajoittui puolestaan 1800-luvulle ja viime vuosisadan alun poikien sisäoppilaitoksiin. Maskuliinisuuden historian tutkimiseen nämä ajanjaksot tarjoaisivat paljon hyvin kiinnostavaa tarkasteltavaa. Jalkapalloa koskevissa puheenvuoroissa käytettiin kliseitä kansallispelin ja kansan "kunniallisista" ajoista ennen jalkapallohuliganismia. Edustajat haikailivat jalkapallon menetettyä kunniallisuutta, kuria ja järjestystä, kansallishyveellistä reilun pelin urheiluhenkeä ja työväenluokkaisten päätykatsomoiden toverillisen yhteenkuuluvuuden tunnelmaa.

Yhteiskuntaluokkien ja urheilun kuvaukset perustuivat paljolti vanhoihin menneisyyden stereotypioihin. Puheenvuorojen tarkastelu tukee luvussa 2.1 esiteltyä aiempaa tutkimusta, jonka mukaan luokan käsitteistö viittasi ensisijaisesti menneisyyteen ja etenkin työväenluokan kuvaus oli säilynyt ennallaan yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella stereotypioita käytettiin myös osittain tietoisesti politiikan teon välineenä. Puheissa toteutettiin johdannossa kuvattua politiikan osatehtävää yhteiskunnallisten kategorioiden luomisesta. Yhteiskunnasta esitettiin yksinkertaistuksia yhteiskuntaluokkien sanastoa käyttäen. Puheenvuoroissa sekä ylläpidettiin stereotypioita vanhanaikaisista yhteiskunnallisista jaoista että kyseenalaistettiin vastapuolen aatteellisia luomuksia. Konservatiivien puheenvuoroissa työväenpuoluetta leimattiin keskiluokkaiseksi ja moderniksi. Tarkoituksena oli murtaa työväenpuolueen ideologista stereotypiaa työväenluokan puolueena ja osoittaa työväenluokan edustajien epäaitous viiteryhmänsä edustajina. Työväenpuolueen edustajat muistuttivat puolestaan konservatiivien

hyväosaisuudesta ja yläluokkaisuudesta tarkoituksenaan antaa kuva irrallisuudesta tavallisiin ihmisiin nähden.

Parlamentin puheenvuorojen pitäjistä suurin osa oli keski-ään ohittaneita ja heidän elämäkokemuksensa ja maailmankuvansa muodostuminen oli peräisin sodanjälkeisiltä vuosikymmeniltä. Pitkän linjan poliitikko on saattanut tuntea kaipuuta entiseen tilanteeseen, jossa luokkaintressillä oli vakaa paikkansa politiikanteossa ja äänestäjien päätöksissä. Siten on luontevaa, että esimerkiksi työväenluokan kuvaukset puheenvuoroissa perustuivat enimmäkseen menneisyyden stereotypioihin. Luokkatermien käyttö oli kuitenkin ainakin osittain tietoista, mikä ilmenee puhujien suhtautumisesta luokkatermeihin. Joissain puheenvuoroissa ilmeni puhujan tietoisuus luokkatermien käytöstä tai asenne luokkatermejä kohtaan. Pääpuolueiden, konservatiivien ja työväenpuolueen edustajien tarkoituksena oli ainakin jossain määrin tietoisesti ylläpitää omaa asemaansa perinteisten luokkaintressien edustajina, vaikka yhteiskunnalliset jaot olivat näihin intresseihin nähden muuttuneet voimakkaasti.

Jalkapalloa käytettiin voimakkaasti politiikan teon välineenä. Siinä missä kriketti oli perinteisesti ollut osa konservatiivien kulttuurisessa hallinnassa, käytti työväenpuolue jalkapalloa korostaessaan oman ryhmänsä ja työväenluokkaisen kategorian hyvyyttä kilpailijoihin nähden. Kansallispeleä liitettiin lauantai-iltapäivien otteluineen ja sunnuntain puistopeleineen leimallisesti työväenluokkaiseen elämänmenoon ja työväenluokan miesten vapaa-ajanviettoon. Konservatiivit yrittivät heikentää työväenpuolueen kulttuurista hallintaa jalkapalloon. Tämä kiistely jalkapallon kulttuurisesta hallinnasta oli merkittävä teema jalkapalloaiheisessa alahuoneen keskustelussa. Työväenpuolueen puheenvuoroissa syytettiin konservatiiveja ymmärtämättömyydestä ja ennakkoluuloisuudesta jalkapalloa kohtaan. Konservatiivit puolestaan kiistivät työväenpuolueen aseman jalkapalloa seuraavan luokan edustajina. Ajankohta oli otollinen, sillä kansallispelin työväenluokkaisuus oli rakoilemassa. Työväenpuolueen edustajien puheenvuoroissa ilmeni aiheellinen pelko jalkapallon keskiluokkaistumisesta. Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen vaaditut ja toteutetut toimenpiteet muuttivat katsomoita ja jalkapalloa oleellisesti.

Jalkapallohuliganismi, työväenluokka ja työttömyys esiintyivät puheenvuoroissa usein samassa lauseessa ja väkivaltaa pidettiin urheilulajeista nimenomaan jalkapalloon liittyvänä ongelmana. Näkyväksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi noussutta jalkapallohuliganismia oli

pidetty muiden väkivaltaisten nuorisoalakulttuurien tapaan alemman työväenluokan maskuliiniseen kulttuuriin liittyvänä. Tämä käsitys oli myös Margaret Thatcherin hallituksen huliganismipolitiikan taustalla. Hallituksella oli tarjota vanhaa lääkettä, voimistaa väkivaltaisen työväenluokan valvontaa. Vanhan, hierarkkisen yhteiskunnan sosiaalinen valvonta alempia luokkia kohtaan oli heikentynyt teollistumisen ja kaupungistumisen myötä. Urheilulla oli uskonnon ohella ollut tärkeä tehtävä hyvinä ja kunnollisina pidettyjen arvojen juurruttamisessa alemmille luokille. Nämä perinteiset moraaliset aiheet olivat hyvin edustettuina myös 1980-luvun lopun alahuoneen keskusteluissa jalkapallohuliganismista.

Monet edustajat puoluekannasta riippumatta ilmoittautuivat innokkaasti jalkapallofaneiksi ja korostivat omakohtaista kokemustaan, vaikka kannattajien käytöstä kuvattiin välillä hyvinkin synkeästi. Tämä saattoi aidon innostuksen lisäksi johtua laskelmoinnista: kansallispelin suuresta suosiosta ja arvioidusta merkityksestä äänestäjille. Keskusteluissa jalkapallohuliganismista käytettiin alahuoneessa värikästä epäihmisretoriikkaa, ja keskusteluissa toistettiin perinteistä kaupunkilaisnuorison moraalisen rappion kuvausta. Jalkapallohuligaaneja kuvattiin puheenvuoroissa eläimellisinä ja käytökseltään heimomaisina samankaltaisin sanakääntein kuin työväenluokkaisten alakulttuurien edustajia aiemmilla vuosikymmenillä. Hillsborough'n onnettomuuden jälkeen keskustelun sävy muuttui, ja osa edustajista vaati kunnianpalautusta jalkapallokannattajille. Työväenluokkaa kuvattiin onnettomuuden jälkeisessä keskustelussa uhreiksi ja kunnan ihmisiksi.

Edustajat olivat puheissaan kansan puolella ja kansan edustajia. Kansa-sanalla viitattiin enimmäkseen työväenluokkaan, joskaan kansan merkitys puhujille ei ollut aineiston perusteella aivan selvää. Olisi kiinnostavaa tutkia erikseen minkälaisia merkityksiä kansakäsitteellä oli edustajille. Puheenvuoroissa oli viitteitä siitä, että puhumalla kansasta puolueet olisivat asettaneet omaksi koetun luokan tavoitteita kansallisesti etusijalle – ulos kapeasta luokkaintressistä. Tämä aihe vaatisi kuitenkin oman tutkimuksensa. Lakialoitteista ja toimenpiteistä puhuttaessa työväenluokka ja kansa olivat passiivisia toimenpiteiden kohteita ja niiden asiat olivat puheenvuoroissa useimmiten huonosti. Kansan ja erityisesti työväenluokkaisen nuorison elinoloja kuvattiin ankeiksi ja työväenluokan harrastuksia vähemmän kultivoituneiksi. Tästä huolimatta muiden luokkien kuin työväenluokan edustajaksi ei kukaan tarkastelluissa keskusteluissa tunnustautunut, vaikka konservatiivit olivat korostaneet poliittisissa ohjelmissaan olevansa keskiluokan puolue.

Alahuoneen edustajille on varmasti ollut vaikeaa hyväksyä työväenluokan joukosta noussutta väkivaltaisesti ja uhkaavasti käyttäytyvää joukkoa, joka tahrasi maan mainetta ulkomailla, etenkin kun monet edustajat olivat korostaneet itse olevansa jalkapallokannattajia. Ronskien kielikuvien avulla tehtiin eroa meidän ja niiden, puhujien ja huligaanien välille. Huligaaneista tuli epäihmismetaforien myötä ei-kansaa. Tällä tavalla oli mahdollista säilyttää kansan ja työväenluokan kunniallisuus ja mielekkyys esiintyä kansan asialla.

9 Läheteet ja kirjallisuus

9.1 Julkaistut läheteet

Dod's Parliamentary Companion 1990. East Sussex: Dod's Parliamentary Companion LTD.

'**The Hillsborough** Stadium Disaster: Interim Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor, London: Her Majesty's Stationery Office, 1989.

'**The Hillsborough** Stadium Disaster: Final Report' Inquiry by Rt. Hon. Lord Justice Taylor, London: Her Majesty's Stationery Office, 1990.

House of Commons Handard Debates 1989-1990. [<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/cgi-bin/empower>]

Parliamentary debates: Hansard. House of Commons Official Report. Sixth series, volume 144-183. London: Her Majesty's Stationery Office, 1990.

Public General Acts of 1989, Part II, Chapters 26-39, Football Spectators Act. London: Her Majesty's Stationery Office, 1990.

9.2 Kirjallisuus

Adenay, M. & Lloyd, J. 1986. *The Miners' Strike 1984-85: Loss Without Limit*. London: Routledge & Kegan Paul.

Adonis, A. & Pollard S. 1997. *The Myth of Britain's Classless Society*. London: Hamish Hamilton Ltd.

Bourke, J. 1994. *Working-class cultures in Britain 1890-1960*. London: Routledge.

Campbell, J. 2000. Margaret Thatcher. London: Jonathan Cape.

Cannadine, D. 1990. *The Decline and fall of British Aristocracy*. New Haven and London: Yale University Press.

Cannadine, D. 1998. *Class in Britain*. New Haven and London: Yale University Press.

Canter, D; Comber, M. & Uzzell, D. 1989. *Football in its place. An environmental psychology of football grounds*. London: Routledge.

Carnibella et al. 1996. *Football violence in Europe*. Oxford: The Social Issues Research Centre.

- Crolley, E;** Curren, M; Redmond L. & Sheahan Amanda. 1991. *Factsheet No. 2. Football After Taylor*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research.
- Crossick, G.** 1991. From gentlemen to residuum: language of social description in Victorian Britain. Teoksessa *Language, history and class*. Corfield, P. (toim.) Oxford: Basil Blackwell.
- Daily Herald Newspaper & Archive.** *Information sheet*. Ei nimettyä tekijää. National Museum of Photography, Film and Television.
- [<http://www.nmpft.org.uk/insight/info/5.3.29.pdf>], luettu 14.4.2004.
- Derbyshire, I.** 1988. *Politics in Britain*. London: W & R Chambers Ltd.
- Doling, J.** 1994. Identifying the Underclass: the British Debate. *Yhteiskuntasuunnittelu*. Yhteiskuntasuunnittelun seura, Helsinki. S. 25-33.
- Dunning, E.** 1988. The Economic and Cultural Significance of Football, teoksessa *Football into the 1990's, Proceedings of a conference held at the University of Leicester 29/30 September 1998*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research. S. 13-17.
- Dunning, E, Murphy, P. & Williams, J.** 1988. *The roots of football hooliganism. An historical and sociological study*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Esping-Andersen, G.** 1993. *Changing classes*. London: Sage.
- Finn, G. & Giulianotti, R.** 1998. Scottish fans, not English hooligans!: Scots, Scottishness and Scottish football, teoksessa *Fanatics! Power, identity and fandom in football*. Giulianotti, R; Bonney, N. & Hepworth, M. (toim.) London: Routledge.
- Franklin, M. N.** 1985. *The Decline of Class Voting in Britain*. Oxford: Clarendon Press.
- Free, M.** 1998. 'Angels' with drunken faces?: travelling Republic of Ireland supporters and the construction of Irish migrant identity in England, teoksessa *Fanatics! Power, identity and fandom in football*. Giulianotti, R; Bonney, N. & Hepworth, M. (toim.) London: Routledge.
- Gibson, I.** *All Party Parliamentary Football Club, history*.
- [<http://www.parliamentaryfc.org.uk/history/>], luettu 14.4.2004.
- Giddens, A.** 1992. Class Structuration and Class Consciousness, teoksessa *Classes, Power and Conflict*. Giddens, A. & Held, D. (toim.) London: Macmillan.
- Giddens, A.** 2001. *Sociology*. Cambridge: Polity.
- Giulianotti, R.** 1994. Social identity and public order: political and academic discourses on football violence, teoksessa *Football, violence and social identity*. Giulianotti, R; Bonney, N. & Hepworth, M. (toim.) London: Routledge.
- Glossary of Eton expressions.** Ei nimettyä tekijää.
- [<http://www.etoncollege.com/eton.asp?di=321>], luettu 20.10.2005.

- Glynn, S. & Booth, A.** 1996. *Modern Britain, An economic and social history*. London: Routledge.
- Halsey, A.H. (ed.)** 1988 [1972]. *British Social Trends since 1900*. London: The Macmillan Press LTD.
- Hill, D.** 1988. Blighters Bulldogs. *New Statesman & Society*. Vol. 5. s.15.
- Holt, R.** 1989. *Sport and the British. A Modern history*. Oxford: Oxford University Press.
- Humphries, S.** 1981. *Hooligans or rebels? An oral history of working-class childhood and youth 1899-1939*. Oxford: Basil Blackwell.
- Joyce, P.** 1999. *Realignment of the left? A history of the relationship between the liberal democrat and labour parties*. London: Macmillan Press Ltd.
- Junor, P.** 1993. *The Major enigma*. London: Penguin Books.
- Lowerson, J.** 1993. *Sport and the English middle classes 1870-1914*. Manchester: Manchester university press.
- Marsh, P.** 1975. Understanding Aggro. *New Society*. 3. April. s. 6-9.
- Mason, T.** 1989. *Sport in Britain, a social history*. Cambridge: Cambridge university press.
- Morgan, K. (toim.)** 1988. *The Oxford History of Britain*. Oxford: Oxford university press.
- Morgan, K. O.** 1987. *Labour People, Leaders and Lieutenants: Hardie to Kinnock*. Oxford: Oxford university press.
- Moynihan, C.** 1988. The View From Government: An Address on Behalf Football of the Minister for Sport, teoksessa *Football into the 1990's, Proceedings of a conference held at the University of Leicester 29/30 september 1998*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research. s. 7-11.
- Murphy, P., Dunning, E. & Williams, J.** 1988. Soccer Crowd Disorder and the Press: Processes of Amplification and De-amplification in Historical Perspective. *Theory, Culture & Society*. Vol. 5. London: SAGE. s. 645–673.
- Norris, P. & Lovenduski, J.** 1995. Political Recruitment. *Gender, race and class in the British parliament*. Cambridge: The Cambridge University press.
- Nurmi, T. et. al.** 1994. *Suomen kielen sivistyssanakirja*. Jyväskylä: Gummerus.
- Paloheimo, H.** 2003. Miten äänestäjät valitsevat puolueensa. *Politiikka* 45:3, s. 173–174.
- Peltonen, M.** 1989. Norbert Elias "putkinotkoilun" valossa. *Alkoholipolitiikka* 54, 1989: 5, s. 259–262.
- Piachaud, D.** 1997. Down but not out. Why the term "underclass" is no help in understanding social ills. *Times Literary Supplement*, 24 Jan 1997.

- Ringen**, S. 1997. 'The open society and the closed mind' *Times Literary Supplement*, 24 Jan 1997.
- Roadburg**, A. 1980. Factors precipitating fan violence: a comparison of professional soccer in Britain and North America. *British Journal of Sociology*. Vol. 31. No. 2. s. 264–276.
- Robert Key**, MP, *biography*. Ei nimettyä tekijää. [<http://www.robertkey.com/biograph.html>], luettu 3.2.2005.
- Robins**, D. 1988. Youth and Football in the Inner City, teoksessa *Football into the 1990's, Proceedings of a conference held at the University of Leicester 29/30 September 1988*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research. s. 22-26.
- Rose**, R. & McAllister, I. 1986. *Voters begin to choose. From Closed-Class to open elections in Britain*. London: Sage.
- Rule Britannia**. Ei nimettyä tekijää. Britannia Internet Magazine, LLC. [<http://www.britannia.com/rulebrit.html>], luettu 4.3.2005.
- Sipilä**, A. 2005. Brittiläinen luokkayhteiskunta elää ja voi hyvin - nyt on pilkan kohteena chav-nuoriso. *Helsingin Sanomat* 19.1.2005. s. 13.
- Söderholm**, S. 1994. Antropologinen kulttuurintutkimus, teoksessa *Kulttuurintutkimus*. Kupiainen J. & Sevänen E. (toim.) Johdanto. Tietolipas 130. SKS. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Taylor**, R; Ward, A. & Newburn, T. 1989. *The Day of the Hillsborough Disaster. A Narrative Account*. Oxford: Liverpool University Press.
- Weber**, M. 1978. *Economy and society: an outline of interpretive sociology* Berkeley: University of California Press.
- Whitehead**, L. 1988. Women and Football. Teoksessa *Football into the 1990's, Proceedings of a conference held at the University of Leicester 29/30 September 1988*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research. s. 57-60.
- Williams**, J. 1989. Cricket, teoksessa *Sport in Britain, a social history*. Mason, T. (toim.) Cambridge: Cambridge university press.
- Williams**, J; Dunning, E. & Murphy, P. 1984. *Hooligans abroad*. London: Routledge.
- Wrightson**, K. 1991. Estates, degrees and sorts: changing perceptions of society in Tudor and Stuart England, teoksessa, *Language, history and class*. (toim.) Corfield, P. Oxford: Basil Blackwell.

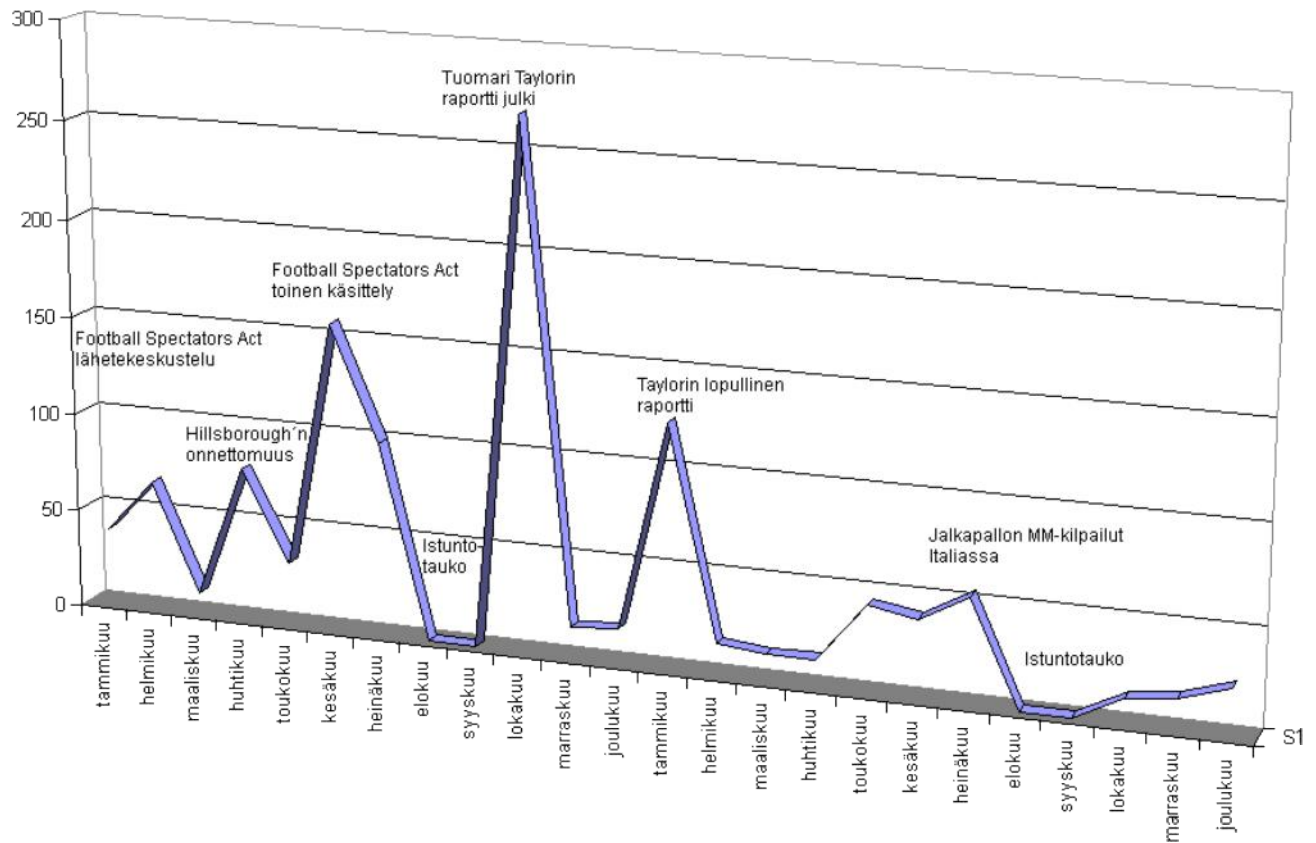
10 Liitteet

Liite 1, siteeratut parlamenttiedustajat.

1. Aitken, Jonathan (con)
2. Ashton, Joseph (lab), *jalkapallojoukkue Sheffield Wednesdayn puheenjohtaja 1990-*
3. Banks, Tony (lab) *jalkapallojoukkue Chelseaan kannattaja*
4. Barnes, Harry (lab)
5. Beckett, Margaret (lab)
6. Blunkett, David (lab)
7. Brown, Nicholas (lab)
8. Boyson, Sir Rhodes (con) *sotaveteraani, ex-ministeri.*
9. Burt, Alistair (con) *valmistunut Oxfordin yliopistosta, jalkapallojoukkue Buryn kannattaja*
10. Butcher, John (con)
11. Carlisle, John (con) *Kiinnostuksen kohteena politiikka urheilussa. Parlamentin jalkapallojoukkueen varapuheenjohtaja, jalkapallojoukkue Lutonin kannattaja.*
12. Campbell, Menzies (Lib) *Voimisteli Tokion olympialaisissa, harrastukset: teatteri ja urheilu.*
13. Corbett, Robin (lab)
14. Dicks, Terry (con) *Sotaveteraani, lahjoitti John Majorille kriketinpelaajapatsaan Majorin tultua valituksi pääministeriksi*
15. Douglas, Dick (lab)
16. Duffy, A.E.P. (lab) *Sotaveteraani, jalkapallofani.*
17. Evans, David (con) *Penkkiurheilija, kiinnostuksen kohteina jalkapallo ja kriketti.*
18. Fields, Terry (lab) *Mainitsee kiinnostuksen kohteekseen työväen luokkataistelun.*
19. Fisher, Mark (lab) *Old etonian, valmistunut Cambridgen yliopistosta.*
20. Forsythe, Clifford (UPU) *Jalkapallon harrastaja.*
21. Fraser, John (lab) *Jalkapallojoukkue Crystal Palacen kannattaja.*
22. Gordon, Mildred (lab)
23. Hoey, Kate (lab) *Teki edelläkävijänä ammattijalkapalloilijoille opintosuunnitelmia.*
24. Howell, David (con)
25. Hughes, Sean (lab) *Jalkapallojoukkue Evertonin kannattaja.*
26. Irvine, Michael (con)
27. Key, Robert (con) *Katedraalikoulun kasvatti.*
28. Kinnock, Neil (lab) *Kiinnostuksen kohde: urheilu.*
29. Lester, Jim (con) *Innokas jalkapallofani.*
30. Lloyd, Edward (lab) *Harrastuksena jalkapallojoukkue Liverpoolin seuraaminen.*
31. Moynihan, Colin (con) *Aatelissukua.*
32. Norris, Steven (con)
33. Orme, Stanley (lab) *Harrastukset: Jazz, ooppera, jalkapallojoukkue Manchester United.*
34. Pendry, Tom (lab) *Parlamentin jalkapallojoukkueen puheenjohtaja.*
35. Pike, Peter (lab)
36. Sillars, James (SNP)
37. Skinner, Dennis (lab) *Entinen kaivosmies.*
38. Smith, Andrew (lab) *Jalkapallojoukkue Oxfordin kannattaja.*
39. Sumberg, David (con) *Tunnusti keskustelussa tietämättömyytensä jalkapallosta.*
40. Taylor, Ann (lab) *Pelasi parlamentin jalkapallojoukkueessa.*
41. Thatcher, Margaret (con)
42. Thompson, Patrick (con)
43. Vaz, Keith (lab) *Jalkapallojoukkue Hillcroft FC:n puheenjohtaja.*
44. Welsh, Andrew (SNP)

Labour	24
Conservative	16
Scottish National Party	2
Liberal Democrats	1
Ulster Popular Unionist	1
yht.	44

Lähteet: Dod's Parliamentary Companion 1990 sekä parlamentin alahuoneen keskustelupöytäkirjat.
Liite 2, Alahuoneen puheenvuorojen, joissa esiintyi sana *football*, lukumäärä kuukausittain vuosina 1989-1990.

Lähde: House of Commons Handard Debates 1989-1990.

[<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/cgi-bin/empower>]